

NORGES OFFISIELLE STATISTIKK X. 145.

ALKOHOLSTATISTIKK

1946

(Med oppgave over salgs- og skjenkebevillingene i 1947)

(Statistique de l'alcool 1946)

UTGITT AV
STATISTISK SENTRALBYRÅ

OSLO
I KOMMISSJON HOS H. ASCHEHOUG & CO.
1948

Pris kr. 1.50

Norges Offisielle Statistikk, rekke X. (Statistique Officielle de la Norvège, série X.)

Rekke X.

Trykt 1945.

- Nr. 84. Forsikringsselskaper 1943. (*Sociétés d'assurances.*)
 -- 85. Norges fiskerier 1942. (*Grandes pêches maritimes.*)
 -- 86. Fagskolestatistikk 1941/42—43/44. (*Ecoles professionnelles.*)
 -- 87. Norges bergverksdrift 1943. (*Mines et usines.*)
 -- 88. Kommunenes gjeld m. v. 1944. (*Dette etc. des communes.*)
 -- 89. Norges postverk 1944. (*Statistique postale.*)
 -- 90. Meieribruket i Norge 1943. (*L'industrie laitière de la Norvège.*)
 -- 91. Skattestatistikken 1944—45. (*Répartition d'impôts.*)
 -- 92. Kriminalstatistikk 1941 og 1942. (*Statistique de la criminalité pour les années 1941 et 1942.*)
 -- 93. Veterinærvesenet 1943. (*Service vétérinaire.*)
 -- 94. Telegrafverket 1943—44. (*Télégraphes et téléphones de l'Etat.*)
 -- 95. Folkemengdens bevegelse 1941. (*Mouvement de la population.*)
 -- 96. Skolestatistikk 1942—43. (*Instruction publique.*)
 -- 97. Sunnhetstilstanden og medisinalforholdene 1941. (*Rapport sur l'Etat sanitaire et médical.*)
 -- 98. Norges handel 1943. (*Commerce.*)
 -- 99. Jordbruksstatistikk 1939—44. (*Superficies agricoles et élevage du bétail. Récoltes etc.*)
 -- 100. Sinnssykeasylenes virksomhet 1941. (*Statistique des hospices d'aliénés.*)

Rekke X.

Trykt 1946.

- Nr. 101. Norsk skip i utenriksfart 1938 og 1939. (*Navigation extérieure de la marine marchande norvégienne.*)
 -- 102. Nasjonalinntekten i Norge 1935—1943. (*Revenu national en Norvège.*)
 -- 103. Arbeidslønninger i industrien 1943 og 1944. (*Salaires des ouvriers industriels.*)
 -- 104. Industriadbeidertrygden 1940—42. (*Assurances de l'Etat contre les accidents pour les travailleurs de l'industrie.*)
 -- 105. Norges bergverksdrift 1944. (*Mines et usines.*)
 -- 106. Norges private aksjebanker og sparebanker 1942. (*Statistique des banques privées par actions et des caisses d'épargne.*)
 -- 107. Forsikringsselskaper 1944. (*Sociétés d'assurances.*)
 -- 108. Norges industri 1943. (*Statistique industrielle.*)
 -- 109. Norges private aksjebanker og sparebanker 1943. (*Statistique des banques privées par actions et des caisses d'épargne.*)
 -- 110. Meieribruket i Norge 1944. (*L'industrie laitière de la Norvège.*)
 -- 111. Norges handel 1944. (*Commerce.*)
 -- 112. Norges kommunale finanser 1941—42. (*Finances des communes.*)
 -- 113. Norges private aksjebanker og sparebanker 1944. (*Statistique des banques privées par actions et des caisses d'épargne.*)
 -- 114. Kommunenes gjeld m. v. 1945. (*Dette etc. des communes.*)
 -- 115. Norges Brannkasse 1941—43. (*Statistique de l'office national d'assurance contre l'incendie.*)

NORGES OFFISIELLE STATISTIKK X. 145.

ALKOHOLSTATISTIKK

1946

(Med oppgave over salgs- og skjenkebevillingene i 1947)

(Statistique de l'alcool 1946)

UTGITT AV
STATISTISK SENTRALBYRÅ

OSLO
I KOMMISSJON HOS H. ASCHEHOUG & CO
1948

- Alkoholstatistikk. I. Forbruk av brændevin, vin og øl i Norge 1814—1909, se Norges Offisielle Statistikk, rekke V, nr. 124.
- Alkoholstatistikk. II. 1908—1911, se N. O. S., rekke V, nr. 199.
- Alkoholstatistikk. III. Drukkenskapsarrestasjoner 1896—1912, se N. O. S., rekke VI, nr. 63.
- Drukkenskapsforseelser 1913—1915, se N. O. S., rekke VI, nr. 78.
- Drukkenskapsforseelser 1916—1917, se N. O. S., rekke VI, nr. 143.
- Alkoholstatistikk 1918—1919, se N. O. S., rekke VI, nr. 190.
- Alkoholstatistikk 1920—1921, se N. O. S., rekke VII, nr. 62.
- Alkoholstatistikk 1922—1923, se N. O. S., rekke VII, nr. 129.
- Alkoholstatistikk 1924—1925, se N. O. S., rekke VII, nr. 196.
- Alkoholstatistikk 1926—1927, se N. O. S., rekke VIII, nr. 71.
- Alkoholstatistikk 1928—1929, se N. O. S., rekke VIII, nr. 124.

Tabeller og oversikter over alkoholstatistikken for årene 1930—1945 er tatt inn i Statistiske Meddelelser 1931—1946.

Innhold.

	Side.
Forord	1
Oversikt	3
Tabeller:	
1. Alkoholforbruket, forbruk av sprit, brennevin, vin og øl pr. innbygger 1851—1946	72
2. Det lovlige alkoholforbruk i 1939, 1945 og 1946	73
3. Anslått lovlig forbruk pr. innbygger av ren alkohol i 3 større landsdeler 1930 og 1946	73
4. Det lovlige alkoholforbruk i de enkelte måneder i 1946	73
5. A/S Vinmonopolets salg 1928—1946	74
6. Tilvirkning av brennevin, sprit og øl levert fra fabrikkene 1927—1946	75
7. Innførsel og utførsel av sprit, brennevin, vin og øl 1938, 1945 og 1946	75
8. Forbrukernes utgifter (lovlig forbruk) til sprit, brennevin, vin og øl 1928—1946	76
9. Gjennomsnittspriser på sprit, brennevin, vin og øl 1928—1946	76
10. Statens alkoholinntekter 1939, 1945 og 1946	77
11. Statens alkoholinntekter 1926—1946	77
12. Antall straffelte for de forskjellige slags overtredelser 1923—46. Rusdrikklovforseelser	78
13. Antall straffelte for ulovlig omgang med denaturert sprit, og ulovlig kjøp, salg m. v. av sprit og brennevin i større landsdeler og fylkesvis 1938, 1939 og 1944—46	79
14. Antall straffelte for ulovlig fortæring av medbrakt sprit og brennevin og hjemmebrenning i de større landsdeler og fylkesvis 1938, 1939 og 1944—1946	80
15. Ulovlig omgang med denaturert sprit, ulovlig kjøp, salg m. v. av sprit og brennevin og alle rusdrikklovforseelser i byene 1933—1939 og 1944—1946	81
16. Drukkenskapsforseelser i de enkelte byer i 1946	82
17. Drukkenskapsforseelser i bygdene fylkesvis 1946	86
18. Drukkenskapsforseelser i bygdene fylkesvis 1930—1946	86
19. Drukkenskapsforseelser i de enkelte byer 1930—1946	88

	Side.
20. Drukkenskapsforseelser (alle) og forseelser pr. 1000 innbyggere i byene, Oslo, byene utenfor Oslo og bygdene 1913—1946	92
21. Drukkenskapsforseelser (alle) i byene og bygdene i hver måned i 1938—1946	92
22. Drukkenskapsforseelser (alle) i byene og bygdene i hvert kvartal 1913 og 1918—1946	93
23. Drukkenskapsforseelser (alle) i enkelte byer og bygrupper i de enkelte kvartaler i årene 1929, 1934, 1938—1939 og 1945—1946	94
24. Drukkenskapsforseelser i byene utenfor Oslo og i bygdene, begått av personer bosatt innenfor og utenfor kommunen 1922—1946	95
25. Pst. av alle drukkenskapsforseelser som er begått av kvinner	95
26. Byene fordelt etter den viktigste slags lokalhandel 1939, 1946 og 1947	96
27. Antallet av byer som har handel av forskjellig slags 1939, 1946 og 1947	96
28. Herredene fordelt etter den viktigste slags lokalhandel 1939, 1946 og 1947	97
Fortegnelse over byer og herreder hvor det er gitt rusdrikkbevillinger i 1947	97

Table des matières.

	Pages.
Préface	1
Résumé	3
Tableaux:	
1. Consommation des boissons alcooliques de vin, de bière et d'alcool pur par habitant 1851—1946	72
2. Consomaton légale d'alcool 1939, 1945 et 1946	73
3. Consommation légale d'alcool pur taxée par habitant pour les trois plus grands districts 1930 et 1946	73
4. Consommation légale d'alcool en chaque mois en 1946	73
5. Vente du Monopole 1928—1946	74
6. Production d'eau-de-vie, d'alcool et de bière fournis des fabriques	75
7. Importation et exportation d'eau-de-vie, de vin, de bière et d'alcool pur 1938, 1945 et 1946	75
8. Dépenses des consommateurs (consommation légale) à alcool, boissons alcooliques, vin et bière en 1928—1946	76
9. Prix moyens d'alcool, de boissons alcooliques, de vin et de bière en 1928—1946	76
10. Revenus de l'Etat de la production et de la vente d'alcool pur 1939, 1945 et 1946	77
11. Revenus de l'Etat de la production et de la vente d'alcool pur 1926—1946	77
12. Condamnés pour distillation illégale, contrebande et vente illégale, etc. 1923—1946	78
13. Condamnés pour consommation illégale d'alcool à brûler et pour achat et vente illégales d'eau-de-vie et d'alcool dans les plus grands districts et par préfectures	79
14. Condamnés pour consommation illégale d'alcool et d'eau-de-vie apportés, et pour distillation illégale dans les plus grands districts et par préfectures	80
15. Consommation illégale d'alcool à brûler, achat et vente illégales d'eau-de-vie et d'alcool et tous les délits d'ivresse dans les villes ..	81
16. Délits d'ivresse, villes 1946	82

	Pages.
17. Délits d'ivresse dans les districts ruraux par préfectures 1946	86
18. Délits d'ivresse dans les districts ruraux par préfectures 1930—1946 ..	86
19. Délits d'ivresse, villes 1930—1946	88
20. Délits d'ivresse et délits par 1000 habitants 1913—1946. Somme totale des villes, d'Oslo, des villes hors d'Oslo et des districts ruraux	92
21. Délits d'ivresse pendant les années 1938—1946, par mois	92
22. Délits d'ivresse pendant les années 1913 et 1918—1946, par trimestre ..	93
23. Délits d'ivresse dans villes singulières et dans groupes des villes, par trimestre 1929, 1934, 1938—1939 et 1945—1946	94
24. Délits d'ivresse dans les villes hors d'Oslo et dans les districts ruraux commis par personnes demeurant dans la commune et hors de la commune 1922—1946	95
25. Pourcent des délits d'ivresse commis par femmes	95
26. Villes réparties par le plus important commerce local de boissons alcooliques, 1939, 1946 et 1947	96
27. Nombre des villes faisant le commerce de boissons alcooliques 1939, 1946 et 1947	96
28. Communes rurales réparties par le plus important commerce local de boissons alcooliques, 1939, 1946 et 1947	97
Liste des villes et des communes rurales avec commerce de boissons alcooliques	97

Forord.

Som følge av de innskrenkninger i den offisielle statistikk, som grunnet knappe bevilgninger måtte foretas i 1932, og som en vil finne omtalt i Statistiske Meddelelser for 1932 (s. 218), har det ikke vært gitt ut noen særskilt publisasjon for alkoholstatistikken siden årene 1928—29. Stoffet til Alkoholstatistikken har i stedet vært trykt etter hvert som enkeltstående tabeller og korte oversikter i Statistiske Meddelelser.

Nå har forholdene igjen gjort det mulig å trykke denne særskilte publisasjon for året 1946. Tabellverket er i det store og hele satt opp på samme måte som i publikasjonen for 1928—29.

Enkelte tabeller i statistikken for 1928—29 er tatt ut fordi en ikke lenger henter inn slike oppgaver. Dette gjelder tabellene 13 og 14 om anholdt sprit og brennevin og om konfiskerte smugbrenningsapparater og befordringsmidler, tabell 31 om fordelingen av drukkenskapsforseelsene på de enkelte ukedager og tabellene 32 og 33 om salgs- og skjenkesteder. Beregningene av de lokale drukkenskapspromiller i tabellene 22, 23 og 27 har en ikke kunnet ta opp igjen fordi en enda mangler de nødvendige tall fra befolkningsstatistikken. De detaljerte tabeller 7, 8 og 9 over Vinmonopolets salg har en funnet å kunne sløyfe. De som vil ha disse detaljopplysninger, kan finne dem i Vinmonopolets egne beretninger.

For å lette oversikten har en trykt opp de viktigste tallene for hele perioden 1930—1945. Disse retrospektive oversiktene er til dels satt opp som særskilte tabeller. Slike nye tabeller er nr. 10 om prisene på alkoholvarene, nr. 12 om statens alkoholinntekter, nr. 19 og 20 om drukkenskapsforseelser i bygdene fylkesvis og i de enkelte byer. Ny er også tabell 4 om alkoholforbruket i de enkelte måneder i 1946. Tabellene for rusdrikklovforseelser er en del forandret. Her er det en ny tabell 16 for slike forseelser i byene. Dette stoff har fått en noe større plass enn før fordi det knytter seg større interesse til disse forseelser. Som delvis erstatning for tabellene 32 og 33 i statistikken for 1928—1929 finner en til slutt en oversikt over byer og herreder med rusdrikkbevillinger.

Statistisk Sentralbyrå, Oslo, 15. november 1947.

ARNE SKAUG

Eilif Gjermoe.

Oversikt.

I. Viktigere lover og forvaltningsbestemmelser.

Etterat den forbudsordning, som ble innført under den forrige verdenskrig, etterhvert var blitt opphevet, la «rusdrikkloven» av 5. april 1927 grunnlaget for nyordningen av innførselen og omsetningen av de forskjellige alkoholvarer. Produksjonen var fremdeles regulert (i beskatningsøyemed) ved loven av 15. august 1908 om tilvirkning m. v. av brennevin m. v. og loven av 28. juni 1912 om tilvirkning og beskatning av øl. Disse lover ble supplert med en særskilt lov for Svalbard av 29. mai 1928 som forbød all tilvirkning av rusdrikk på øygruppen.

I medhold av rusdrikkloven fastsatte to kgl. resolusjoner av 22. november 1929 forskrifter for Vinmonopolets kontroll med brennevinssalget og Vinmonopolets og samlagenes skjenking av brennevin. Loven hadde selv fastsatt at brennevin ikke måtte bli solgt eller skjenket til personer som åpenbart var under 21 år. Videre bestemte forskriftene at brennevin ikke måtte selges til de personer som politiet hadde meldt var straffelt for rusdrikklovs- eller drukkenkapsforseelser. Berusede personer måtte ikke bli tålt på skjenkestedene, og det måtte ikke bli servert til personer som var synlig påvirket av alkohol. I det hele skulle denne sosiale kontroll ha som oppgave å søke hindret at «noen som med skjellig grunn antas å misbruke eller hjelpe andre til å misbruke rusdrikk» fikk adgang til å kjøpe brennevin.

Et tillegg til løsgjengerloven av 6. juni 1930 lempet på bestemmelsene om bøteavsoning av hensyn til de overfylte arrestene og ga politiet adgang til å unnlate påtale for drukkenkapsforseelser mot avholdsløfte.

Da A/S Vinmonopolets konsesjon av 1922 løp ut den 1. juli 1932, traff loven av 19. juli 1931 bestemmelser om en nyordning. Staten fikk en sterkere hånd over driften ved bestemmelsen om at styret i sin helhet skulle bli oppnevnt av Kongen, som også skulle ansette administrerende direktør, likesom representantskapet ble erstattet av et råd, oppnevnt av Stortinget. Til gjengjeld garanterte staten aksjonærene 5 pst. utbytte.

Tillegget til rusdrikkloven av 6. mai 1932 overførte for en stor del den administrative kontroll med samlagene til sentraladministrasjonen og forkortet den maksimale løpetid for salgs- og skjenkebevillingene. Det ble også forbudt å selge eller skjenke vin, fruktvin og mjød til personer som åpenbart var under 18 år. Videre fikk Kongen adgang til å forby alle sysselsatte i transportvirk-

somheten å kjøpe brennevin for andre. Det ble først innført kontroll med slikt kjøp ved kgl. res. av 17. januar 1936. Fullstendig forbud ble innført ved kgl. res. av 2. oktober 1936 og skriv av 8. juni 1937 fra 1. juli 1937.

Det hadde lenge vært arbeidet med spørsmålet om å få organisert en effektiv offentlig alkoholistforsorg. Loven av 26. februar 1932 la arbeidet i hendene på en særskilt ny institusjon, edrueighetsnemndene. Men denne loven ble ikke satt i kraft med det samme. Tidene var dårlige, og da loven blant annet hadde bestemmelser om tvangsinternering, fryktet en at utgiftene kunne bli for store. I stedet kom det da en millombils lov om edruskapsnemnder av 24. juni 1933 som trådte i kraft 1. juli 1933. Mens loven av 1932 hadde gjort det til regel at det skulle være en nemnd i hver kommune hvor det var gitt bevilling til handel med sterkere alkoholvarer (brennevin, vin, fruktvin, mjød eller bakkøl), overlot loven av 1933 det til kommunestyret å bestemme om den ville ha en egen nemnd eller la fattigstyret ta seg av sakene. Og loven av 1933 sløyfet alle bestemmelser om tvangsinnngrep. Nemndenes oppgaver ble bestemt på samme måte som etter loven av 1932: de skulle ta seg av drikkfeldige og yte råd og hjelp til deres pårørende, støtte og fremme undervisnings- og opplysningsvirksomhet om alkoholspørsmålet i skoler og på annen måte og gjøre henstillinger og avgi uttalelser overfor de kommunale myndigheter til fremme av nemndenes oppgaver. Ved kgl. res. av 10. juli 1936 ble det skapt et sentralorgan for nemndene i Statens Edrueighetsråd.

Loven av 26. februar 1932 ble satt i kraft fra 1. juli 1939 ved kgl. res. av 26. mai 1939. Samtidig ble det ved lov av samme datum foretatt en del endringer i den. Således ble det nå bestemt at det skulle være en edrueighetsnemnd i hver kommune. Bare hvor særlige forhold taler for det, kan en kommune la være å opprette nemnd hvis Sosialdepartementet går med på det. I så fall er det fattigstyret som stiller med alkoholistforsorgen. Etter denne lov steg tallet på edrueighetsnemnder sterkt. Ved utgangen av 1936 var det bare 102 og ved utgangen av 1938 130 nemnder. Ved utgangen av 1940 var tallet steget til 556 og ved utgangen av 1946 var det nemnd i 675 av de 744 kommuner i landet.¹⁾

Videre ble det foretatt endringer i reglene om framgangsmåten i saker om tvangsinnngrep og tvangsinternering. Disse saker gjelder tilfeller hvor nemnden vil frata vedkommende rådigheten over lønn eller andre inntekter, eller hvor den vil ha ham anbrakt på et kursted. Isåfall konstituerer nemnden seg som domstol under ledelse av dommeren i rettsdistriktet. Loven av 1932 hadde derimot henlagt avgjørelsesmyndigheten til vergemålsretten. Nemndens kjennelser om innngrep kan påankes til Høyesterett.

En del forandringer i alkohol- og tollovgivningen ved 5 forskjellige lover av 29. juni 1934 tok særlig sikte på å ramme den ulovlige tilvirkning og om-

¹⁾ Ifølge «Arsmelding fra Statens Edrueighetsråd om dets virksomhet i 1946».

setning av alkohol og gi politiet flere våpen i hende i kampen mot hjemmebrennere, smuglere, «gauker» m. v. Lovene trådte først i kraft 15. november 1934 (kgl. res. 18. okt. 1934). De fikk derfor først full virkning fra 1935 av, og som en vil se av tabell 12, stiger tallene for enkelte grupper av forseelser (ulovlig skjenking, utdeling m. v., ulovlig fortæring av medbrakt brennevin o. lign., ulovlig omgang med denaturert sprit) sterkt fra 1934 til 1935.

Fra 1. juli 1938 overtok Vinmonopolet samlagenes virksomhet. Dette fikk den betydning for statistikken at en kunne få nøyaktige oppgaver hurtigere. Vinmonopolet kan f. eks. nå levere månedstall for alkoholforbruket. Det var bestemt i rusdrikkloven at samlagene ikke kunne få bevilling eller fornyet vedtektene ut over 30. juni 1938. Øl- og Vinsamlagenes Landsforbund foreslo en forandring i loven for at samlagene skulle kunne fortsette til 1944. Men forslaget gikk ikke gjennom i Sosialkomiteen, hvor flertallet ikke fant noen grunn til å forlenge avviklingstiden, idet det anførte at «omsetningen av rusdrikk bør nå komme inn under de former som var forutsatt ved vedtakelsen av loven om Vinmonopolet og som enda tydeligere ble understreket ved at monopolet er blitt rent statsmonopol.¹⁾ Ved kgl. res. av 18. juni 1938 ble det da utferdiget forskrifter om avviklingen av samlagene. Samlagene hadde da bevillinger i 16 kommuner, 14 byer og 2 herreder. Vinmonopolet hadde søkt om bevilling i alle disse kommuner og hadde fått bevilling overalt unntagen i en av byene.

Krigstiden fra 9. april til 9. juni 1940 førte til sterk innskrenking av salget til private.²⁾ Enkelte steder, som i Bergen, var det overhodet ikke noe salg i hele dette tidsrom. Andre steder, som i Oslo og Trondheim, var utsalgene åpne noen dager imellom, men utsalgene ble undertiden stengt når omsetningen hadde nådd 25 pst. av den vanlige. Det faktiske antall salgsdager i 1940 ble bare 62 pst. av tallet under ordinære forhold. Detaljsalget av brennevin sank med over 20 pst. fra 1939 til 1940, detaljsalget av vin med 50 pst. Skjenkingen var derimot mindre berørt, det var faktisk oppgang for utskjenket brennevin og bare en mindre nedgang for vin.

Administrasjonsrådet tillot utsalgene åpnet 10. juni 1940 for salg på ukens første fire dager og med begrenset salg til hver enkelt kjøper. Vareknappheten og tendenser til hamstring førte til nye innskrenkninger i salget i november. Fra og med mandag den 11. november ble utsalgene på nytt stengt og forsendelsessalget stanset i påvente av at det kunne bli gjennomført en prisforhøyelse. Men det ble ikke noe av dette. Derimot innførte Forsyningsdepartementet en midlertidig rasjoneringsordning for tiden 3.—23. desember. Salget av brennevin til private var derfor bare 12 pst. mindre i desember 1940 enn i

¹⁾ Monopolet gikk over til statseidendom i 1939 idet aksjekapitalen ble innløst av Staten pr. 1. oktober 1939.

²⁾ Opplysningene om rasjoneringen er hentet fra Vinmonopolets beretninger.

desember 1939, mens salget av vin derimot lå 78 pst. lavere. Den overveiende del av publikum (vel 1 million kjøpere) tok nemlig ut sin rasjon i brennevin.

Som følge av råstoffknappheten ble det også nødvendig å stanse tilvirkningen av de sterkere ølsorter. Etter forhandlinger med myndighetene stanset Bryggeriforeningen bakkøltilvirkningen i september 1940, tilvirkningen av bayer- og pilsnerøl i juli 1941. Tilvirkningen av pilsnerøl ble tatt opp igjen i januar 1946, tilvirkningen av bayerøl i juli 1946.

Den endelige ordning av rasjoneringsen av brennevin og vin ble fastsatt ved Forsyningsdepartementets forordning av 3. januar 1941. Berettiget til å få kjøpekort var alle norske borgere over 21 år, for så vidt de ikke etter gjeldende kontrollforskrifter (kgl. res. 22. nov. 1929) var eller ble nektet adgang til å kjøpe. Et tillegg til forordningen av 15. februar 1941 bestemte at politiet skulle inndra kjøpekortet for et år for alle som etter kgl. res. av 22. nov. 1929 ble meldt til Vinmonopolet som straffelt for rusdrikks- eller drukkenskapsforseelse. Rasjoneringsen fortsatte også etter frigjøringen, ut året 1945. Kjøpekortene ble i førstningen utlevert fra alle utsalgene, og det ble derfor ikke noe salg i tiden 6.—18. januar 1941. Ved utgangen av 1945 var det utstedt i alt 1 145 765 kjøpekort.¹⁾

Rasjonen var som regel 1 flaske brennevin eller sterk vin (fruktvin) eller 2 flasker svak vin pr. kort pr. måned, delt ut for 1, 2 eller 3 måneder ad gangen. I januar 1941 og fra februar 1944 ble rasjonen 1 flaske uansett varesort, i annet halvår 1945 $\frac{2}{3}$ flaske. Fra mars til desember 1942 ble det bare delt ut $\frac{1}{2}$ flaske brennevin (eller sterk vin) eller 1 flaske svak vin pr. måned. I tiden mai—september 1943 ble perioden strukket ut fra 2 til $2\frac{1}{2}$ måned, slik at månedsrasjonen da ble 0.8 fl. brennevin (eller sterk vin) og 1.6 fl. svak vin. I desember 1943 kom det en ekstraldeling på 1 fl. brennevin.

Vinmonopolet har regnet ut at den hele årlige rasjon til den enkelte kort-innehaver utgjorde i 1941 12, 1942 7, 1943 $11\frac{1}{2}$, 1944 $12\frac{1}{2}$ og i 1945 10 flasker brennevin eller sterk vin. Av svak vin var rasjonen periodevis dobbelt så stor som rasjonen av brennevin og sterk vin.

Kvotene for de skjenkeberettigede hadde fra slutten av 1940 vært satt til 40 pst. av de skjenkeberettigedes innkjøp i 1939. Disse kvoter ble stort sett holdt oppe til utgangen av 1942. I 1943 ble kvoten redusert til ca. $\frac{1}{3}$ av innkjøpene i 1939, i 1944 til $\frac{1}{3}$ à $\frac{1}{2}$. I 1945 ble kvoten noe forhøyet, og var i gjennomsnitt for hele året omkring $\frac{1}{3}$ av salget i kvantum i 1939. Fra 4. september 1944 ble alle hoteller, herberger o. l. i landdistriktene stengt på noen få nær. Vinleveransene til de skjenkeberettigede blant dem falt da bort. De fleste åpnet igjen etter frigjøringen.

For salg av sprit, brennevin og vin til medisinsk bruk ble det ikke innført noen egentlig rasjoneringsordning. Monopolet søkte på forskjellig vis å begrense

¹⁾ Om hvordan kjøpekortene fordelte seg på de forskjellige landsdeler m. v. se statistikken i Statistiske Meddelelser 1941, side 315.

salget, men det økte allikevel gjennomgående sterkt i okkupasjonstiden.¹⁾ Salget av sprit til teknisk bruk ble regulert ved Forsyningsdepartementets rundskriv av 22. august 1940 hvorefter salget ikke måtte overstige vedkommendes innkjøp i 1938. For ubeskattet sprit gjaldt dette hele rasjoneringstiden. Men for beskattet sprit ble kvotene i januar 1942 satt ned til 80 pst. av innkjøpene i 1938. I 1945 ble salget søkt ytterligere begrenset.

Tyskerne hadde sin egen rasjoneringsordning idet kjøpekort ble utstedt av Rikskommisariatet. Rikskommisariatet etablerte litt etter litt kasinoer og skjenkesteder i Oslo og andre steder i ganske stort antall. Leveransene fra Monopolet til de tyske skjenkesteder ble etter en tids forløp fastsatt til bestemte månedlige kvoter. Dessuten fikk Monopolet «bestillinger i stort antall og uhindrt av enhver rasjonering fra Rikskommisariatet og det tyske sikkerhetspoliti, fra det personale der som sto høyest på rangstigen. De nød godt av «toll- og avgiftsfri» priser» (Vinmonopolets beretning for 1944, s. 21). De samlede leveranser til tyskerne i hele okkupasjonstiden andro til 2.59 mill. l. brennevin og 0.86 mill. l. vin til en verdi av 34.4 mill. kr.

Etter frigjøringen kom det et midlertidig forbud idet utsalgene og skjenkestedene for brennevin og vin ble lukket fra og med 8. mai 1945 etter henstilling fra myndighetene. Utsalgene ble åpnet igjen 22. mai. For skjenkestedene ble forbudet ikke opphevet før 10. august 1945.

Ledet av sine «prinsipper» traff nasistytret i okkupasjonstiden forskjellige bestemmelser som skulle sikre en administrativ ordning av alkoholomsetningen som stemte med disse «prinsipper».¹⁾ Ved en bestemmelse av 16. desember 1943 for Vinmonopolet ble f. eks. «førerprinsippet» innført således at styrets formann skulle avgjøre sakene uten noen stemmegivning i styret. Rusdrikkloven av 1927 hadde gjennomført et absolutt kommunalt selvstyre når det gjaldt ordningen av den lokale handel. Dette selvstyre ble opphevet gjennom en rekke bestemmelser. Således ble det bestemt (19. desember 1940) at de avstemninger om brennevinsbevilgning som skulle holdes i 1940, skulle utsettes idet de gjeldende salgs- og skjenkebevillinger for brennevin skulle fornyes inntil videre. Ved en bestemmelse av 20. august 1942 fikk så «Innenriksdepartementet» adgang til å gi brennevinsbevilgninger. Det ble opprettet nye brennevinsutsalg i 7 byer og ett herred, og disse bevilgninger kom til å gjelde helt til salget ble stanset 30. september 1945 i henhold til prov. anordn. av 10. august 1945 som også bestemte at det skulle holdes brennevinsavstemning 10. desember 1945. Avstemningene ble imidlertid utsatt til 28. januar 1946 ved prov. anordn. av 1. november 1945.²⁾

¹⁾ Salget av sprit til medisinsk og teknisk bruk var 2 428 245 l i 1940, 2 041 466 l i 1941, men steg så etter hvert til 2 484 054 l i 1945. Dessuten ble det i 1945 levert 1 577 913 l ubeskattet denaturert sprit til motorbrensel.

¹⁾ Se Vinmonopolets beretning for 1945, side 3.

²⁾ Om disse avstemninger se Statistiske Meddelelser 1946, side 242.

De bevillinger til salg eller skjenking av vin, fruktvin, mjød og øl som utløp 31. desember 1940, skulle også ha fortsatt gyldighet inntil videre. Den nevnte bestemmelse av 20. august 1942 førte bevillingsmyndigheten over til «Innenriksdepartementet» for så vidt gjaldt bevillingene til salg av vin, fruktvin og mjød, mens bevillingene til salg av øl skulle gis av ordføreren i møte med formennene.

Bestemmelsene av 20. august 1942 falt bort ved frigjøringen som følge av kgl. res. av 4. mai 1945 i henhold til den prov. anordn. om okkupasjonslovgivningen av 26. januar 1945. Det kommunale selvstyre var dermed gjeninnført.

Nasiststyret fant også anledning til å reformere lovgivningen om løsgjengeri, betleri og drukkenskap. Ved bestemmelsen av 5. mars 1942 ble avgjerd om straff eller andre forholdsregler ført over fra retten til administrativ forføyning av påtalemyndigheten, og begrepet drukkenskap ble utvidet til «beruselse framkalt ved rusdrikk eller andre midler», en endring som ikke hadde noen større praktisk betydning. Bestemmelsen siktet på å gi lovbrysterne en mer individuell behandling. Personer som hadde begått mer tilfældige og ufarlige forseelser, skulle fortrinsvis få advarsel og ikke straff, hvor det var en førstegangs forseelse skulle straff overhodet ikke bli brukt. Til gjengjeld ble reaksjonen skjerpet når det gjaldt de vanemessige lovbrutere. Disse kunne påtalemyndigheten på eget initiativ anbringe i arbeid hos private, i offentlige arbeidskolonier eller arbeidshjem. i redningshjem, pleieanstalter eller tvangsarbeidshus idet påtale falt bort. Disse beslutninger kunne påankes til Fengselsstyret. Når den som var mistenkt for drukkenskapsforseelse hadde vært advart eller straffet 3 ganger før for den slags forseelser, men en ikke kunne si at han jevnlig misbrukte rusdrikk, kunne påtalemyndigheten anviser vedkommende bestemt oppholdssted, stille ham under oppsyn og forby ham å bruke berusningsmidler. Som administrativ overinstans hadde Fengselsstyret utstrakt adgang til å bytte om de forføyninger påtalemyndigheten hadde besluttet eller satt i verk med andre. Også disse bestemmelser falt bort ved frigjøringen i henhold til prov. anordn. av 26. januar 1945 og kgl. res. av 4. mai 1945.

II. Edruelighetstilstanden i alminnelighet.

Stigningen i drukkenskapsforseelsene i 1946 har vakt en del bekymring for at det går tilbake med edruelighetstilstanden. Det er jo også klart at en slik stigning betyr en øyeblikkelig forverring i tilstanden. Og det kan da være naturlig at de som føler ansvaret, ser seg om etter skarpere forholdsregler i det sosiale edruelighetsarbeid. Men hvis en bare dømmer om tilstanden ut fra den aktuelle bevegelse i tallene isolert sett, har en lett for å forhaste seg. En må søke å komme på spor etter årsakene til bevegelsen for å få bestemt bevegelsens karakter, og til dette trenger en et historisk tilbakeblikk. Vi vil derfor se på bevegelsen i tallene gjennom lengere tidsrom.

Foruten drukkenskapsforseelsene, målestokken for misbruket av alkohol, må en naturligvis også ta i betraktning selve alkoholforbruket. Her kjenner en dessverre bare det lovlige forbruk, og denne målestokk blir derfor mindre sikker i forbuds- og rasjonerings-tider. På den annen side er heller ikke drukkenskapsforseelsene noen pålitelig målestokk for misbruket. Blant annet kommer det an på politiets effektivitet og pågåenhet. Her spiller det inn hvor sterkt bebyrdet politiet er med andre gjøremål og hvor sterkt opinionen reagerer mot den offentlige drukkenskap. I tidens løp har opinionen sikkert blitt mer nøyeregnende. Hvorledes dette har virket på tallene er ikke så godt å si. På den ene side kan det ha virket til at misbrukerne holder seg mer skjult, på den annen side kan det ha virket til at det blir stilt større krav til politiet.

Selv om edruelighetstilstanden holder seg uforandret, vil både forbruket av alkohol og drukkenskapsforseelsene stige med folketallet. En pleier alltid å eliminere denne faktor ved å beregne forbruk og forseelser i forhold til folkemengden. Her skulle en egentlig ta hensyn til at alkohol blir brukt og misbrukt i forskjellig grad i de ulike lag og grupper av befolkningen. Den fraværende del av befolkningen burde en holde utenfor ved beregningen av disse relativtall fordi bruk og misbruk blant denne del av befolkningen ikke kommer med i statistikken. Videre burde en begrense seg til den voksne del av befolkningen. Og en burde ta hensyn til at bruk og misbruk er mer utbredt i byene enn på landet, mer utbredt blant menn enn blant kvinner osv. Men befolkningsstatistikken kan enda ikke skaffe de nødvendige tall til dette for årene etter 1930. En må derfor nøye seg med et grovere mål, nemlig de relativtall som en får ved å dividere forbruk og forseelser med hele den hjemmehørende folkemengde.

Ved siden av det sosiale reformarbeid og forandringene i opinionen er det særlig endringene i den økonomiske tilstand som bestemmer bevegelsen i forbruket og forseelsene. Virkningene av denne faktor kommer mest fram når det gjelder bevegelsen innenfor kortere tidsrom. Virkningene av den gradvis stigende velstand innenfor lengere tidsrom blir lettere nøytralisert av reformarbeidet og forandringene i opinionen. Da korttidsendringene i den økonomiske tilstand, det som en pleier kalle konjunkturerne, går i bølger, er det nødvendig å finne en målestokk for deres virkninger på edruelighetstilstanden. En kan nemlig regne med at de tilsvarende bevegelser i edruelighetstilstanden vil bli forbigående.

Det ideelle mål for den økonomiske faktor er den reelle kjøpeevne, hos hele befolkningen når det gjelder alkoholforbruket og i de «brede lag» når det gjelder drukkenskapsforseelsene. Denne reelle kjøpeevne avhenger både av totalinntekten og dens fordeling, av leveomkostningene og av det spesielle alkoholprisinivå. Hvis en regnet om de absolutte tall for alkoholforbruket og drukkenskapsforseelsene til indekstall og satte dem i forhold til slike beregnede indekstall for den reelle kjøpekraft, ville en med ett slag kunne eliminere både befolkningsfaktoren og den økonomiske faktor.

Det mål for endringene i den økonomiske tilstand som en har brukt hittil både i alkohol- og kriminalstatistikken, har vært tallet på de første gangs fattigunderstøttede. Dette mål er imidlertid ikke videre brukbart når det blir foretatt lovforandringer som fører til endringer i begrepet «fattigunderstøttet» eller når av en eller annen grunn det alminnelige syn på de understøttedes sosiale stilling forandrer seg. Dette mål bør derfor bare brukes for en begrenset tidsperiode, og en må ta hensyn til de lovforandringer og kjente endringer i administrativ praksis som kan ha virket på tallene.

Når en skal bruke dette mål, er det den ting å merke at mens alkoholforbruket og drukkenskapsforseelsene beveger seg med konjunktorene, slik at tallene stiger når tidene bedrer seg og synker når de blir dårligere, går tallet på de første gangs fattigunderstøttede mot konjunktorene. Jamføringen mellom alkoholforbruket og drukkenskapsforseelsene på den ene side og de fattigunderstøttede på den annen side må derfor skje ved at en trekker opp særskilte kurver for de enkelte serier slik at målestokken for de fattigunderstøttede går i omvendt retning av målestokken for de andre tallene. Det sier seg selv at befolkningsfaktoren må elimineres også for de understøttede, slik at en regner med tallet på første gangs understøttede pr. 1 000 av den hjemmehørende befolkning.

På diagram I (s. 14) vil en finne kurven for alkoholforbruket trukket opp så langt tilbake som en i det hele tatt har tall, nemlig til 1851. På diagram II er denne kurve stillet sammen med kurven for drukkenskapsforseelsene. En begynner her med året 1906 som er bunnpunktet i nedgangskonjunkturen etter «jobbetiden» i 1890-årene. Som en ser er det brukt en relativt større målestokk for alkoholforbruket. Dette er gjort rent vilkårlig for å få kurvene til å henge sammen gjennom hele tidsrommet. Målestokkene er plassert slik at kurvene praktisk talt dekker hverandre for årene 1913—16. Diagram III, hvor kurven for de fattigunderstøttede er tatt med, begynner med året 1923 som er topppunktet i den første oppgangsperiode etter 1920 (for så vidt gjelder første gangs fattigunderstøttede og drukkenskapsforseelser) og det første år med nøyaktigere forbruksstatistikk etter Vinmonopolets oppgaver. Her har en brukt logaritmiske kurver for å gi det riktige forhold mellom bevegelsene i de tre kurver. De logaritmiske målestokkene (som i og for seg ikke har noen interesse) er plassert slik at kurvene får et felles gjennomsnittsnivå i årene før krigen, som nærmere forklart i det følgende.

Tallet for det lovlige alkoholforbruk pr. innbygger finner en i tabell 1, side 72. Beregningsmåten er etter hvert blitt nøyaktigere, særlig siden Vinmonopolet begynte sin statistikk i 1923. Mest usikre er tallene for årene 1863, 1870, 1917—20 (jfr. Alkoholstatistik I (N.O.S.V.124) og Alkoholstatistik 1920—21, side 19 og flg.). Det som især gjorde beregningen unøyaktig tidligere, var at en ikke kjente forandringene i lagerbeholdningene. Gjennomsnittsnivået for en rekke av år er derfor sikrere enn tallene for det enkelte år. Dette vil igjen

si at forbrukskurven gir en riktigere forestilling om langtidsbevegelsen ned gjennom tiden enn om korttidsbevegelsene i eldre tider. For årene 1930—34 har en i tabell 1 to serier, en eldre fram til 1934 hvor forbruket av ren sprit og brennevin til medisinsk og teknisk bruk er med, og en yngre fra 1931 hvor dette forbruk er holdt utenfor. For å få en sammenhengende kurve må en enten legge forskjellen mellom de to tall for 1931¹⁾ til tallene for årene 1931—46, som i diagram II, eller trekke forskjellen fra for årene før 1931, som i diagram III.

Oppgavene over drukkenskapsforseelser i Riket pr. 1000 innbyggere finner en i den permanente tabell i Statistisk Årbok. Denne serie begynner først i året 1913. Men en har tall helt tilbake til 1896 over arrestasjoner pr. 1000 innbyggere i byene.²⁾ Disse tallene har en brukt på diagram II for å forlenge kurven for drukkenskapsforseelsene bakover fra 1913 til 1906. Fra 1906 til 1913 steg alkoholforbruket pr. innbygger i Riket med 33 pst. Arrestasjonspromillen i byene steg derimot med 55 pst. Da nå konjunkturerne virker sterkere i byene enn på landet, vil en vel komme sannheten nærmest ved å gå ut fra at drukkenskapsforseelsene i hele Riket har fulgt alkoholforbruket, og målestokken for arrestasjonspromillen 1906—13 er da avpasset etter dette hensyn.

Promillen for de første gangs fattigunderstøttede har tidligere vært regnet ut etter den voksne befolkning (over 15 år). I og for seg er det ikke noen større grunn til å regne med den voksne befolkning når det gjelder disse tallene enn når det gjelder alkoholforbruket eller drukkenskapsforseelsene. Kurven på diagram III viser derfor logaritmene til relativtallene i forhold til hele den hjemmehørende befolkning.³⁾

Når en skal bruke tallene for de første gangs fattigunderstøttede som målestokk for forandringer i den økonomiske tilstand må en, som før nevnt, ta hensyn til virkningene av nye lovbestemmelser o. l. Av slike begivenheter var den viktigste i løpet av tiden 1923—46 at Staten fra 1. juli 1937 innførte den alminnelige alderstrygd for personer som hadde fylt 70 år (ved lov av 16. juli 1936). Hvis loven virket fullt ut etter sin hensikt, ville ingen av de pensjonsberettigede behøve å ty til fattigkassen. Nå har det aldri vært så mange 70-åringer blant de første gangs understøttede. I 1925 (siste år som det er slike oppgaver for) var det bare 2.6 pst. av de første gangs understøttede

1) Som en vil se av tabell 1, er forandringene i forskjellen i løpet av årene 1931—34 forholdsvis små. I krigsårene steg forskjellen. På diagram I har en regnet med hele forbruket av ren sprit og brennevin til medisinsk og teknisk bruk.

2) I 1913 utgjorde arrestasjonene i byene nesten 80 pst. av det hele antall drukkenskapsforseelser i Riket. Oppgaver over arrestasjoner pr. 1000 av den hjemmehørende folkemengde i byene tilbake til 1896 (og fram til 1934) vil en finne i tabell 178, side 159, i Statistisk Årbok for 1936.

3) Promillen var i 1923 5.4, 1924 5.8, 1925 7.7, 1926 8.9, 1927 8.7, 1928 7.3, 1929 6.3, 1930 6.6, 1931 9.1, 1932 10.2, 1933 7.6, 1934 6.9, 1935 6.5, 1936 6.0, 1937 5.6, 1938 5.4, 1939 5.1, 1940 9.8, 1941 2.7, 1942 1.8, 1943 1.5, 1944 1.4, 1945 2.2, 1946 (foreløpig tall) 2.8.

som var over 70 år, mens det blant *alle* understøttede var 4.9 pst. Men denne prosent varierer sterkt med tidene fordi arbeidsledigheten spiller så liten rolle blant de gamle som årsak til trangen. Holder en utenfor de første gangs understøttede i 1925 alle som ble understøttet på grunn av arbeidsledighet eller liten fortjeneste, stiger prosenten av de over 70-årige til 5.4.

Nå hadde det før Staten innførte den alminnelige trygd vært alderstrygd i en hel del av kommunene. Etter oppgaver for 1935¹⁾ var det da kommunal trygdeordning for en befolkning på 43.5 pst. av landets folkemengde. Aldersgrensen var på flere steder under 70 år, men pensjonene var vel gjennomgående knappe.²⁾ De eldste ordninger går tilbake til 1916. Men allerede i 1922 var det innført trygd for 40 pst. av landets folkemengde. Den videre utbredelse av den kommunale trygd i årene 1923—1935 kan derfor ikke ha virket merkbart forstyrrende på bevegelsen i tallene for de fattigunderstøttede. Men det at det på forhånd var kommunal trygd for over 40 pst. av befolkningen avsvakket virkningene av at staten innførte den alminnelige trygd. Tar en hensyn til at det nesten ikke har vært noen arbeidsledighet i årene etter 1940, skulle en for disse år ha måttet regne med en kanskje 5 pst. lavere promille av første gangs understøttede hvis statsordningen hadde fått sin fulle virkning i 1937. Men da statsordningen bare fikk virkning for ikke fullt 60 pst. av befolkningen, kan det ikke være nødvendig å regne med mer enn 3 pst. lavere promille på grunn av de direkte virkninger av statstrygden. Men dessuten er det de indirekte virkninger. Mange gamle blir underholdt av sine barn, og det kan være mange tilfelle hvor flere søsken tidligere har måttet søke fattighjelp av denne grunn, men har sloppet dette ettersom trygden ble innført. En har ikke noe grunnlag for å beregne hvad dette kan bety. Men det er heller ikke nødvendig for bevisføringen. Det det gjelder om, er at den prosent en regner med, ikke er *for lav*. Og en vil ubetinget være på den sikre side om en regner med at tallet på de første gangs fattigunderstøttede gikk ned med ca. 9 pst. som en følge av at Staten innførte den alminnelige alderstrygd i 1937. Promillen av første gangs understøttede er derfor forhøyet med 10 pst. for årene 1938—1946. Logaritmene til disse beregnede tall er brukt for å trekke opp kurven for de understøttede på diagram III.

Når en skal jamføre alkoholforbruket og drukkenskapsforseelsene med de første gangs fattigunderstøttede gjennom en årrekke, må en ta i betraktning at disse tre serier har en forskjellig langtidsbevegelse. Velger en ut en rekke spredte år med like gode konjunkturer, vil forholdet mellom de tre tall (differensen mellom de logaritmiske kurvene) forskyve seg i en bestemt retning ettersom en kommer nærmere nåtiden. Da nå diagram III skal gi et bilde av hvorledes alkoholforbruk og drukkenskapsforseelser stiller seg i år med like

¹⁾ Se Statistiske Meddelelser 1936, side 132.

²⁾ Det gjennomsnittlige årlige beløp pr. pensjonist lå i de fleste av byene på 400—500 kroner, i de fleste bygder på 100—300 kroner.

gode konjunkturer, må en søke å eliminere disse forskyvninger. Dette er gjort på enklest mulig måte. Vi innretter oss slik at de tre kurver kommer til å gå parallelt i tiden 1923—39 (for alkoholforbruket 1927—39). Da både alkoholforbruket og drukkenskapsforseelsene har gått ned i forhold til de første gangs understøttede, har en måttet forhøye logaritmene i de to serier med et årlig kumulert tillegg på 0.01 (2.3 pst.) for drukkenskapsforseelsene og 0.005 (1.2 pst.) for alkoholforbruket. Videre må en ta hensyn til at konjunkturerne virker gjennomgående omtrent dobbelt så sterkt på tallet for de fattigunderstøttede som på de andre tallene. Av denne grunn har en valgt en dobbelt så stor målestokk for de understøttede som for forbruket og forseelsene. Disse justerte logaritmiske serier har en så lagt slik i forhold til hverandre at de får samme gjennomsnittsnivå på figuren i tidsrommet før krigen.¹⁾

Den framgangsmåte en har brukt for å eliminere langtidsforskyvningene mellom de tre serier, forutsetter at langtidsendringene har vært relativt *konstante* overalt i tiden 1923—46. Dette er ikke så sikkert. Etter beregningene i Alkoholstatistikk 1920—21 (s. 17*) avtok nedgangen i alkoholforbruket pr. innbygger ganske sterkt i løpet av tidsrommet 1851—1913. For perioden 1889—1913 kunne en «nesten ikke spore noen nedgang». Imidlertid er det nå tydelig at det har vært en nedgang fra begynnelsen av dette århundre. En ser dette ved å jmføre de to konjunkturmessig noenlunde likeverdige perioder 1900—1913 og 1930—39. Det årlige gjennomsnittsforbruk i 1. ren alkohol pr. innbygger blir nemlig 2.55 for den første periode og 2.08 for den siste periode. Nedgangen ser ut til å falle vesentlig på 1920-årene, siden toppforbruket i 1939 (2.34 l.) ligger høyere enn toppforbruket i 1930 (2.27 l.).²⁾ På den annen side kan det ikke ha vært noen videre nedgang i 1860-årene. Det er her to større konjunkturperioder etter alkoholforbruket å dømme, nemlig 1853—1863 og 1870—1881. Det årlige gjennomsnittsforbruk var 3.55 l. i den første og 3.50 l. i den annen periode. Etter dette ser det ut til at langtidsbevegelsen i alkoholforbruket nærmest har fulgt langtidsbevegelsen i prisnivået, idet den sterkeste ndgang faller på de store deflasjonsperioder i 1880-årene og 1920-årene, da formodentlig også framgangen i velstand var minst.

Nå er det all grunn til å tro at deflasjonen etter 1920 er blitt avløst av en ny inflasjonsperiode som tok til omkring 1933. Det er derfor sannsynlig at langtidsnedgangen i alkoholforbruket igjen har sluppet av etter 1933. Når en

¹⁾ Gjennomsnittslogaritmen for årene 1923—39 var 1.18 for drukkenskapspromillen og 0.839 for promillen av nye understøttede. Målestokkene for disse to serier er derfor lagt slik at punktet 1.18 på målestokken for forseelsene svarer til punktet 0.839 for de nye understøttede. Når det gjelder alkoholforbruket er årene 1923—26, da det var brennevinsforbud, holdt utenfor. Gjennomsnittslogaritmen for årene 1927—39 var 0.332. Målestokken er lagt slik at dette punkt svarer til punktet 0.841 for de nye understøttede idet 0.841 er gjennomsnittslogaritmen for de nye understøttede for årene 1927—39.

²⁾ Konjunkturerne var nok bedre i 1939 enn i 1930, men vel ikke så meget bedre at en ville ha fått et vesentlig høyere tall for 1939 hvis det ikke var noen langtidsnedgang fra 1930 til 1939.

da her forutsetter at nedgangen har fortsatt med uforandret styrke fram til 1946, vil dette bety at kurven for alkoholforbruket på diagram III kommer til å ligge for høyt, og i tiltagende grad for høyt, fra slutten av 1930-årene og framover mot 1946. På den annen side ligger formodentlig kurven for de fattig-understøttede litt for lavt for årene etter 1937, som foran vist. Her har en da to momenter som styrker bevisføringen. Noe liknende gjelder formodentlig om forholdet mellom kurvene for drukkenskapsforseelser og nyunderstøttede. Men en kan ikke så sikkert slå fast svingningene i drukkenskapsforseelsenes langtidsbevegelse fordi oppgavene ikke går langt nok tilbake i tiden. Det er likevel å merke at drukkenskapspromillen sank fra 22.8 i 1913 til 13.7 i 1929. det vil si med 3.1 pst. pr. år, men bare fra 13.7 i 1929 til 12.9 i 1939, det vil si med 0.6 pst. pr. år. Konjunkturerne var riktignok gunstigere både i 1913 og i 1939 enn i 1929, men forskjellen betinger neppe en så sterk endring i nedgangsprosenten.

I. Det lovlige alkoholforbruk i l. ren alkohol pr. innbygger 1851—1946.

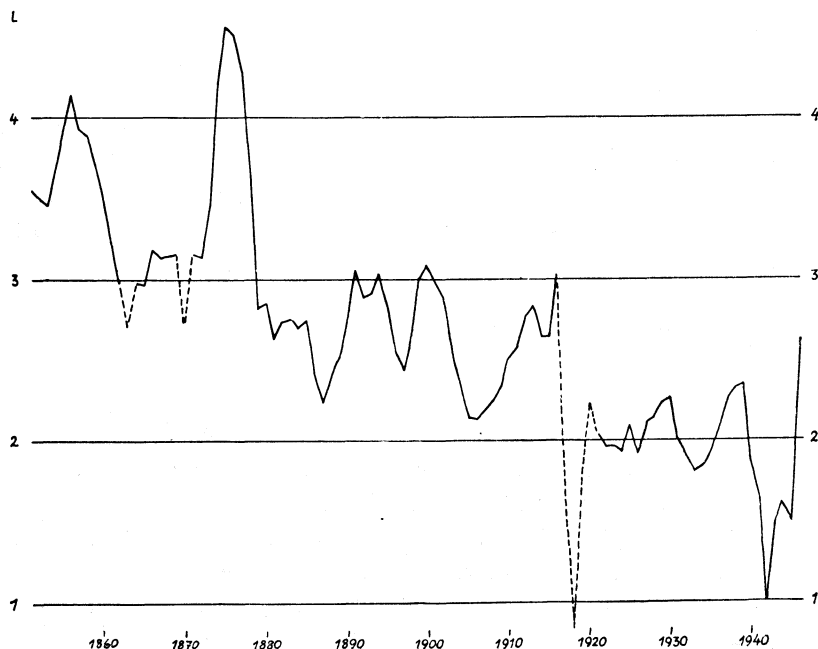
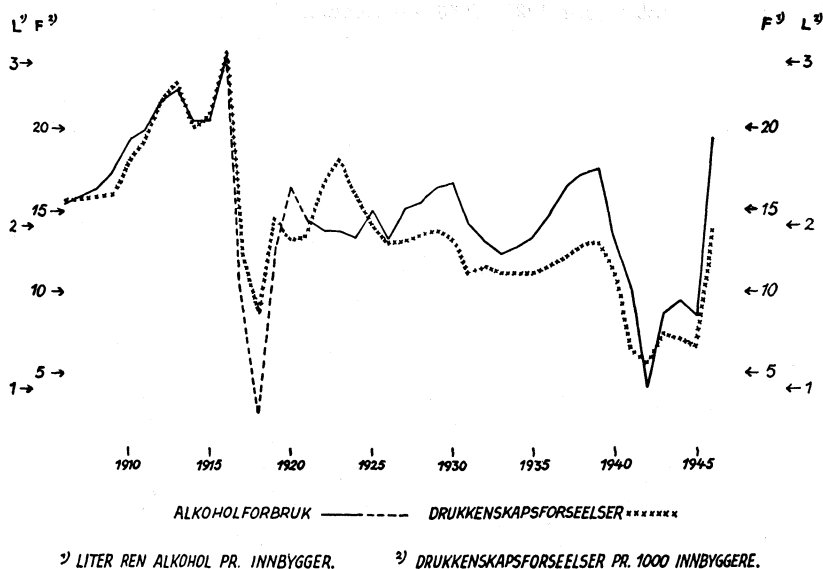

Diagram I viser tydelig både langtidsbevegelsen og korttidssvingningene i det lovlige alkoholforbruk. I forbudsårene 1917—26 lå dette forbruk forholdsvis lavt. Uten forbud og med fri tilgang på alkohol ville kurven ha fortsatt å stige etter 1916, og en ville ha fått en topp i 1920 som lå atskillig høyere enn toppen i 1900. Sett bort fra inflasjonsårene 1923—24 ville det så ha blitt sterk nedgang til 1927. Faktisk lå alkoholforbruket atskillig høyere i disse

II. Det lovlige alkoholforbruk i l. ren alkohol pr. innbygger og drukkenskapsforseelser pr. 1 000 innbyggere 1906—1946.

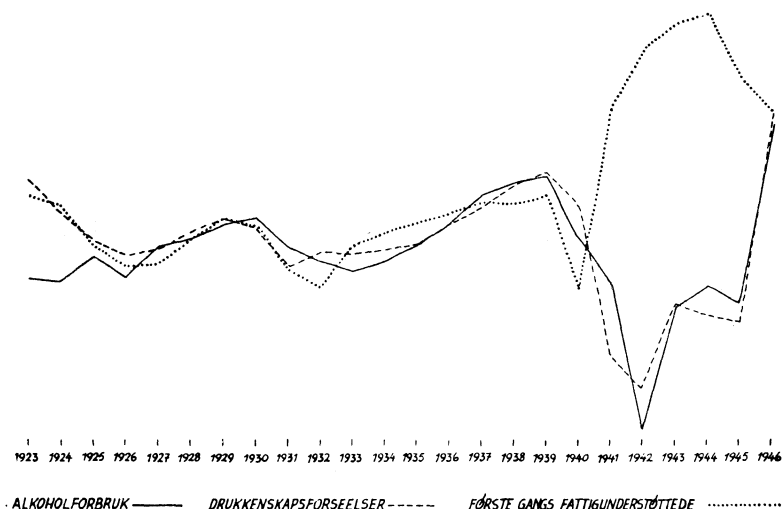

årene fordi det var et forholdsvis stort ulovlig forbruk. Siden 1927, da forbruket igjen ble helt fritt, har tallene nærmest svinget omkring et konstant nivå, ca. 2 l. ren alkohol pr. innbygger. På grunn av rasjoneringen gikk tallene sterkt ned under krigen for igjen å stige sterkt etter at rasjoneringen var opphørt i 1946. Forbruket i 1946 ligger en god del høyere enn forbruket i toppårene 1930 og 1939. Det ulovlige forbruk steg i tiden etter 1940. Men da både den ulovlige tilvirking og den ulovlige innførsel støtte på store vanskeligheter, må dette forbruk hovedsakelig ha ytret seg som drikk av denaturert sprit.

Hvorledes drukkenskapsforseelsene har beveget seg i forhold til alkoholforbruket, kan en se av diagram II¹⁾. Målestokkene for de to kurver er valgt slik at drukkenskapsforseelsene gjennomgående synker i forhold til alkoholforbruket. Dette er nemlig det virkelige forhold. Det var nemlig følgende antall drukkenskapsforseelser pr. 1 000 l. forbrukt ren alkohol: 1913: 8.0, 1914: 7.5, 1915: 7.8, 1916: 8.2, 1927: 6.2, 1928: 6.3, 1929: 6.1, 1930: 5.8, 1931: 5.5, 1932: 6.1, 1933: 6.1, 1934: 6.0, 1935: 5.7, 1936: 5.6, 1937: 5.4, 1938: 5.6, 1939: 5.5. Tallet er altså gått ned fra ca. 8 i årene 1913—1916 til ca. 6.0 i årene 1927—31. Senere har fallet vært langsommere idet gjennomsnittet 1937—39 ikke er lavere enn 5.5. I 1946 er tallet 5.2.

¹⁾ Det er her regnet med et konstant forbruk av ren sprit og brennevin til medisinsk og teknisk bruk (0.11 l. ren alkohol pr. innbygger) i årene 1931—1946. Stigningen i dette forbruk (til 0.21 l. pr. innbygger i 1944 og 1946) skyldes nemlig for en stor del tiltakende teknisk behov.

III. Det lovlige alkoholforbruk i l. ren alkohol pr. innbygger, drukkenskapsforseelser pr. 1 000 innbyggere og første gangs fattigunderstøttede pr. 1 000 innbyggere 1923—1946. — Logaritmiske kurver.

Mot slutten av forbudstiden 1917—26, da det ulovlige forbruk ble forholdsvis stort, beveger drukkenskapsforseelsene seg til dels ganske annerledes enn det lovlige alkoholforbruk. Særlig i årene 1922 og 1923 må tilgangen på ulovlig vare ha steget meget sterkt. Fra 1924 ble kampen mot det ulovlige forbruk skjerp¹⁾. Men ser en bort fra årene 1920—25, vil en finne at korttidsbevegelsene i drukkenskapsforseelsene ganske nøye følger de tilsvarende bevegelser i det lovlige forbruk. I året 1942 steg Vinmonopolets salg av skattefri (ves. denat.) sprit ganske sterkt, nemlig med 300 000 l. Det er derfor ikke så rart at året 1942 har et stort antall drukkenskapsforseelser i forhold til det lovlige forbruk. Antallet av forseelser pr. 1 000 l. ren alkohol lovlig forbruk (unntatt ren sprit og brennevin til medisinsk og teknisk bruk) var i 1941: 4.3, 1942: 6.4, 1943: 5.6, 1944: 4.9, 1945: 5.0, 1946: 5.7.

Etter det som er utviklet i det foregående, skal sammenstillingen av kurvene på diagram III vise hvor høyt alkoholforbruket og drukkenskapsforseelsene ville ligge hvis det ikke var noen andre faktorer som virket på tallene enn korttidsforandringene i den økonomiske tilstand. Det er tydelig at det var konjunktorene som behersket bevegelsen i årene før krigen. En ser da bort fra årene 1923—25 da det var en sterk nedgang i det ulovlige forbruk. Enda i 1940 følges de tre kurvene. Men nedgangen i kurven for de fattigunderstøttede i dette år er ikke symptomatisk. Den sterke tilgang på nye understøttede i

1) Se Alkoholstatistikk 1924—25, side 26*.

dette år skyldtes de forvirrede forhold i krigsmånedene april—juni da mange måtte søke midlertidig hjelp hos fattigvesenet.¹⁾ Senere bedret tidene seg raskt, og de florisante tider med liten pågang på forsorgsvesenet har vart ved til 1946, selv om det har vært stigende søkning til kassene etter frigjøringen. Kurven for de fattigunderstøttede gir imidlertid et overdrevet bilde av den økonomiske bedring under krigen. Truselen om å bli satt i tysk arbeid kan ha holdt mange borte fra kassene.²⁾

Under alkoholrasjoneringen i årene 1941—1945 har en da et overordentlig lavt alkoholforbruk og tilsvarende ringe tall for drukkenskapsforseelser. Men da rasjoneringen hørte opp, måtte det nødvendigvis bli en sterk stigning i forbruk og forseelser hvis ikke krigsårene hadde ført med seg en sterkere bedring i edrueligheten enn den som hadde gått for seg i en årrekke.

Kurven på diagram III viser avgjort at det ikke er inntrådt noen vesentlige endringer i edrueligheten, året 1946 har et så sterkt forbruk og så mange forseelser som en kunne vente seg etter de tidligere erfaringer under en fri brennevinnsomsetning.

III. Det lovlige alkoholforbruk,³⁾ alkoholprisene, forbrukernes utgifter og statens inntekter av alkoholomsetningen.

Forbruket av de enkelte varesorter. Ifølge tabell 2 var det samlede alkoholforbruk i 1946 7 515 000 l. ren alkohol eller 2.42 l. pr. innbygger. Derav falt 5 645 000 l. på brennevin og sprit à 45 pst., 1 751 000 l. på øl og 299 000 l. på vin. De tilsvarende varemengder var 14 206 000 l. brennevin og sprit, 50 012 000 l. øl og 2 257 000 l. vin. Utenom dette solgte Vinmonopolet i 1946 646 739 l. ren alkohol i sprit, brennevin og vin til medisinsk og teknisk bruk. I 1945, da det enda var brennevinsrasjonering, var totalforbruket 4 046 000 l. ren alkohol eller 1.32 l. pr. innbygger.

Etter det som er utviklet i foregående avsnitt lå totalforbruket i 1946 ikke høyere enn en måtte vente det i et økonomisk sett så gunstig år etter erfaringene fra før krigen. I 1939, toppåret før krigen, var totalforbruket 6 490 000 l. ren alkohol eller 2.22 l. pr. innbygger. Totalforbruket i 1946, 7 515 000 l. ren alkohol, ligger altså nesten 16 pst. høyere enn forbruket i 1939. Nå ligger både øl- og vinforbruket lavere i 1946 enn i 1939. Ølforbruket var bare 1 571 000 l. ren alkohol i 1946 mot 2 396 000 l. i 1939,⁴⁾ det vil si det lå vel 34 pst. lavere i 1946. Den sterkeste ølsort, bakkølet (skattekasse 3) var enda ikke på markedet i 1946. I 1939 falt vel tredjeparten av alkoholemengden i ølet på denne ølsort. Vinforbruket var 299 000 l. ren alkohol i 1946 mot 841 000 l. i 1939.

1) Se Statistiske Meddelelser 1941, side 267.

2) Se Statistiske Meddelelser 1946, side 155.

3) Det tyske forbruk under okkupasjonen er holdt utenfor, jfr. side 7.

4) Varemengden var derimot omtrent den samme, vel 50 millioner l. i begge år.

Nedgangen er her nesten 65 pst. Det er liten tilgang på sterk vin. Forbruket av svake og musserende viner ligger litt høyere enn i 1939, omtrent likeså meget høyere som det totale alkoholforbruk. Forbruket av norsk fruktvin ligger bare en ubetydelighet lavere enn i 1939. Til gjengjeld ligger forbruket av sprit og brennevin atskillig høyere enn i 1939. Forbruket var nemlig 5 645 000 l. ren alkohol i 1946 mot 3 253 000 l. i 1939, det vil si det ligger nesten 74 pst. høyere. Dessuten er forbruket i medisinsk og teknisk øyemed ikke så langt fra fordoblet. Regner en med vin, som det ikke går så meget av, er forbruket nemlig steget fra 337 295 l. ren alkohol i 1939 til 646 739 l. i 1946.

I rasjoneringsårene 1940—45 var underforbruket av vin og øl enda større. I 1942, da brennevinsforbruket var minst, ble det ifølge tabell 1 forbrukt 0.67 l. ren alkohol pr. innbygger i sprit og brennevin, men bare 0.10 l. i vin og 0.10 l. i øl. Vinforbruket sank videre til 1944—45 da det kom ned i 0.03 l. på samme tid som sprit og brennevinsforbruket steg til 1.30 l. i 1944 (1.12 l. i 1945). Ølforbruket steg i 1945 til 0.17 l. pr. innbygger. Først i 1946 begynner vinforbruket å stige. Mens brennevinsforbruket bare steg med vel 60 pst. fra 1945 til 1946, steg ølforbruket i 1946 til det tredobbelte og vinforbruket til nesten det fire-dobbelte av hva det var i 1945. Ganske annerledes var forholdet under og etter den forrige verdenskrig. I årene 1917—26 var det brennevinsforbud, brennevinsforbruket lå forholdsvis lavt i disse årene, mens øl- og særlig vinforbruket lå forholdsvis høyt.

I alkoholstatistikken for 1920—21 ble det påvist at det hadde vært noen forskyvninger i tidens løp mellom forbruket av de forskjellige alkoholsorter. Etterat brennevinsforbudet var opphevet, steg forbruket av sprit og brennevin i årene 1927—30 langt sterkere enn det som svarte til konjunkturoppgangen i disse årene. Men samtidig gikk vin- og ølforbruket ned. I årene 1931—38 er det ikke noen påfallende forskyvninger i forholdet mellom de tre alkoholsorter. Men i 1939 gikk vinforbruket ned, mens alkoholforbruket ellers steg. Da totalforbruket nådde sitt bunnpunkt under depresjonen etter 1930 i 1933, vil gjennomsnittstallene for årene 1933—38 gi det beste bilde av det normale forhold mellom de tre alkoholsorter i tiden umiddelbart forut for krigen. En stiller disse tallene sammen med de tall som er beregnet i «Alkoholstatistikk 1920—21», side 23 *, idet en likesom der regner med sprit og brennevin til medisinsk og teknisk bruk.

Gjennomsnittlig	Totalforbruk l. ren alkohol pr. innbygger	Sprit og brennevin		Vin		Øl	
		a	b	a	b	a	b
		L. ren alkohol pr. innbygger	Prosent av totalforbruket				
1889—1895 . .	2.86	1.67	58.4	0.12	4.2	1.07	37.4
1907—1913 . .	2.50	1.57	62.8	0.13	5.2	0.80	32.0
1933—1938 . .	2.04	1.06	52.4	0.28	13.2	0.70	34.4

Det mest karakteristiske ved utviklingen er at *vinen* erobrer en stadig bredere plass i forbruket. Dette skjedde i sterkere grad under brennevinsforbudet i årene 1917—26. I perioden 1890—1910 kan en si at *vinen* fortrengete ølet. Brennevinets andel av det samlede forbruk steg nemlig likesom *vinens*. Senere har derimot ølet hevdet stillingen, mens det er brennevinets andel som har gått ned.

Vil en nå jamføre fordelingen av forbruket på de tre alkoholsorter i årene under og etter krigen, kan en holde sprit, brennevin og vin til medisinsk og teknisk bruk utenfor. Gjennomsnittsforbruket i årene 1933—38 var da i l. ren alkohol pr. innbygger 0.954 for sprit og brennevin, 0.267 for vin og 0.698 for øl. Av totalforbruket faller det 49.7 pst. på sprit og brennevin, 12.9 pst. på vin og 36.4 pst. på øl. I 1944 da misforholdet mellom varene var størst, hadde sprit og brennevin 91 pst., vin 2 og øl 7 pst. av totalforbruket. I 1946 har prosenten steget til 21 for øl og 4 for vin, og sunket til 75 for sprit og brennevin.

Hvis tilgangen på all slags alkohol hadde vært likeså fri og uhindret i 1944 som i årene før krigen, er det ikke tvil om at det samlede forbruk i dette år med stor kjøpeevne ville ha gått opp til over 3 l. ren alkohol pr. innbygger. Setter en 3 l. som undergrense og 3.2 l. som overgrense, ville en da hatt et brennevinsforbruk på 1.5—1.6 l. ren alkohol pr. innbygger, et vinforbruk på 0.42—0.45 l. og et ølforbruk på 1.08—1.15 l. ren alkohol pr. innbygger. Det faktiske forbruk i ren alkohol pr. innbygger var 1.29 l. brennevin, 0.03 l. vin og 0.10 l. øl. Ølforbruket var altså bare tiendeparten og vinforbruket bare femtendeparten av hva det kunne ha vært. Til gjengjeld lå brennevinsforbruket bare 20 pst. under det «mulige» forbruk under forutsetning av uhindret tilgang av alle varesorter. I 1946 var det ennå vanskeligheter med vin- og øltilførselen. Under *helt fritt valg* skulle en i dette år ha hatt et forbruk i ren alkohol pr. innbygger på 1.21 l. brennevin, 0.87 l. øl og 0.34 l. vin. Det faktiske forbruk var 1.82 l. brennevin, 0.51 l. øl og 0.10 l. vin. Brennevinsforbruket ligger altså 50 pst. over det «normale», mens ølforbruket ligger 40 pst. og vinforbruket 70 pst. under det normale. På grunn av den knappe tilgang på andre alkoholsorter ligger brennevinsforbruket usedvanlig høyt i 1946. Det ligger over 60 pst. høyere enn i 1939. En må helt tilbake til toppåret før forrige verdenskrig, nemlig 1913, for å finne et likeså høyt tall som i 1946.

Forbruket i de enkelte landsdeler. I tabell 3 er det tatt inn oppgaver over det anslåtte lovlige forbruk pr. innbygger av ren alkohol i tre større landsdeler i årene 1930 og 1946. Disse tre landsdeler svarer til Vinmonopolets tre avdelinger som har hver sit særskilte salgsområde, Bryggeriforeningen har kunnet gi oppgaver over salget av øl i de samme distrikter. Oslodistriktet omfatter kystfylkene fra Østfold til og med Vest-Agder, Hedmark, Opland og 5 herreder i Møre og Romsdal. Bergensdistriktet omfatter kystfylkene fra Rogaland til og med Sogn og Fjordane og dessuten 24 herreder i Møre og Romsdal med Ålesund by. Trondheimsdistriktet omfatter de 35 resterende herreder i

Møre og Romsdal med byene Molde og Kristiansund og kystfylkene fra Sør-Trøndelag til og med Finnmark.

I 1930 var det en utpreget forskjell mellom alle tre landsdeler. Mens forbruket i hele riket var 2.14 l. ren alkohol ¹⁾ pr. innbygger, var det 2.91 l. i Oslodistriktet. Forbruket i Oslodistriktet var altså nesten 40 pst. større enn forbruket i hele riket. Forbruket i Oslodistriktet var omtrent dobbelt så stor som forbruket i Bergensdistriktet hvor det var 1.46 l. pr. innbygger, og over 3 ganger så stort som forbruket i Trondheimsdistriktet hvor det var 0.94 l. pr. innbygger. Forbruket i Bergensdistriktet var over en halv gang større enn forbruket i Trondheimsdistriktet. I Trondheimsdistriktet var forbruket av sprit og brennevin forholdsvis stort, likeså stort som i Bergensdistriktet og nesten halvparten av forbruket i Oslodistriktet. Til gjengjeld var ølforbruket forholdsvis lite. bare femteparten av forbruket i Oslodistriktet og tredjeparten av forbruket i Bergensdistriktet. Bergensdistriktet utmerket seg ved et forholdsvis lite vinforbruk, mens til gjengjeld ølforbruket var forholdsvis stort. Oslodistriktet hadde det forholdsvis største vinforbruk.

I 1946 er forholdet mellom forbruket i Oslodistriktet og Bergensdistriktet omtrent som i 1930. Derimot har det vært en forholdsvis sterk oppgang i forbruket i Trondheimsdistriktet, slik at det nå ikke er så stor forskjell mellom forbruket vestpå og nordpå som i 1930. Dette skyldes mest at ølforbruket har holdt seg oppe i Trondheimsdistriktet mens det har gått sterkt ned i de to andre områdene. Dessuten har det foregått en liten utjevning med hensyn til brennevinsforbruket, som har steget med 78 pst. i Oslodistriktet, 84 pst. i Bergensdistriktet og 90 pst. i Trondheimsdistriktet. Samtidig har vinforbruket gått sterkest ned i Oslodistriktet hvor det var høyest i 1930.

Alkoholprisene er en av de kjente faktorer som virker på forbruket. I tabell 9 side 76 er det oppgaver over gjennomsnittsprisene på brennevin, vin og øl, både pr. l. vare og pr. l. alkohol. Men en kan ikke være sikker på at alkoholprismnivået følger disse gjennomsnittspriser fordi det foregår stadige forskjvninger mellom de forskjellige kvaliteter og omsetningsformer. Vinmonopolet beregnet i en rekke år, fram til 1940, en salgsprisindeks for «enkelte representative merker» av brennevin og vin, som en finner trykt i beretningene. Denne prisindeks er stillet sammen med leveomkostningene. Nå kan en si at forbruket under mer vanlige forhold, særlig når det er varer nok å få, vil rette seg etter forholdet mellom kjøpeevnen og prismet, selv om det ikke stiger og faller i nøyaktig samme grad som forholdstallet når det gjelder en enkelt vare eller varegruppe. Og da kjøpeevnen stort sett, om ikke nettopp alltid fra år til år, følger leveomkostningene, må iallfall vesentlige avvikelser mellom alkoholprismet og leveomkostningene virke på forbruket, stimulerende når

¹⁾ Unntatt sprit, brennevin og vin til medisinsk og teknisk bruk. m. v.

alkoholprisenivået går ned i forhold til leveomkostningene og svekkende når det går opp.

Vinmonopolet gir opp følgende indekstall ¹⁾:

	1930	1931	1932	1933	1934	1935	1936	1937	1938
Brennevinspriser	100.0	103.6	109.7	107.4	106.9	106.8	107.0	108.0	111.3
Vinpriser	100.0	99.5	101.5	102.1	102.1	102.0	102.0	101.9	103.2
Leveomkostninger	100.0	95.0	92.5	91.3	91.9	93.8	96.3	103.1	106.2

I de dårlige år 1931 og 1932 ble alkoholvarene forholdsvis dyrere. 1933 kan en si var et overgangsår. Under de stigende konjunkturer 1934—37 ble alkoholvarene derimot forholdsvis billigere. Først i 1938 begynner stigningen, iallfall i brennevinsprisene, å nærme seg stigningen i leveomkostningene. Etter dette må en nærmest si at den avgifts- og prispolitikk som har vært ført i dette tidsrom har virket forsterkende på konjunkturerne. Svingningene i forbruket, nedgangen i de første årene og oppgangen i de siste årene, er blitt større enn om prisene hadde fulgt leveomkostningene. Virkningene av denne prispolitikk er imidlertid for en del avbøtet ved at forbrukerne har gått over til billigere merker i de første årene, mens en motsatt bevegelse har gjort seg gjeldende senere.²⁾

Vinmonopolet er for en stor del avhengig av statsfinansene i sin prispolitikk. Og i de vanskelige år 1931—33 ble avgiftene av de forskjellige drikkevarer gjennomgående forhøyet. Ifølge Vinmonopolets beretning for 1931 ble prisene på brennevin lagt på fra 1. juli 1931 fordi omsetningsavgiften ble forhøyet fra 20 til 25 pst. Fra 1. mars 1932 førte gulltillegget til tollsatsene til prisforhøyelser på brennevin og vin.³⁾ I 1933 ble fruktvinprisene satt opp fordi avgiften ble forhøyet.

På grunn av de nevnte forskyvninger i forbruket mot billigere varer og forbruksmåter i nedgangsårene og mot dyrere varer og forbruksmåter i oppgangsårene vil en derimot finne at bevegelsen i de faktisk betalte gjennomsnittspriser (se tabell 9) ligger nærmere opp til bevegelsen i leveomkostningene:

		Endringsprosent:	
		1930—33	1933—37
Leveomkostningene		÷ 8.6	12.6
Brennevin	etter Vinmonopolets indekstall	7.4	0.6
	gjennomsnittlig varepris	÷ 4.3	7.9
	gjennomsnittlig alkoholpris	÷ 0.1	4.3
Vin	etter Vinmonopolets indekstall	2.1	÷ 0.2
	gjennomsnittlig varepris	÷ 1.3	3.1
	gjennomsnittlig alkoholpris	0.2	3.5
Øl	gjennomsnittlig varepris	5.6	5.3
	gjennomsnittlig alkoholpris	4.0	1.8

¹⁾ Beretningen for 1937, side 11, og 1938, side 21.

²⁾ Se f. eks. Vinmonopolets beretning for 1936, side 10.

³⁾ Prisene på noen billigere brennevinsmerker ble imidlertid satt ned i juli 1932. Om virkningene av dette se Statistiske Meddelelser 1932, side 385.

Som en ser steg gjennomsnittsprisene på ølet ganske sterkt i nedgangstiden. Tilvirkningsavgiften ble forhøyet fra 1. juli 1932, og forskyvningene mot billigere kvaliteter var forholdsvis små. Under og etter den store arbeidsstans i 1931 var det endog forbruket av det billige alkoholsvake ølet som gikk mest ned.

I krigstiden steg leveomkostningene sterkest i de to første årene, med ca. 17 pst. hvert år. Fra 1941 til 1942 gikk stigningen ned til 6 pst., senere har den vært jevnt svak og holdt seg på mellom 1¼ og 2½ pst. Hele stigningen fra 1929 til 1944 er ca. 50 pst., mens stigningen fra 1944 til 1946 er vel 4 pst. Ser en på brennevinsprisene i tabell 9, finner en at vareprisene og alkoholprisene stort sett har hatt samme bevegelse. Et unntak er det i 1941 da alkoholprisen gikk opp, men den gjennomsnittlige varepris ned. Dette henger sammen med at 60 pst. sprit da gikk ut av forbruket. Fra 1939 til 1944 steg vareprisen med 54 pst. og alkoholprisen med 56 pst., altså praktisk talt som leveomkostningene. Det meste av stigningen faller imidlertid på 1940, da den alminnelige omsetningsavgift ble hevet fra 1 til 10 pst. og skjenkeavgiften fra 12.5 til 20 pst., og 1942, da en 30 pst. krigstilleggsavgift ble innført. Etter krigen (1944—46) har derimot gjennomsnittsprisene steget langt sterkere enn leveomkostningene, vareprisen med 28 og alkoholprisen med 34 pst. Krigstilleggsavgiften ble forhøyet fra 1. januar 1945 fra 40 til 50 pst. og 2. januar 1946 fikk prislistepreisene for brennevin og vin et midlertidig tillegg på 50 pst.

Vinprisene steg sterkt i alle krigsårene og gjennomsnittsprisene var i 1944 3—4 ganger så høye som i 1939. Stigningen i gjennomsnittsprisene skyldes imidlertid etter hva Vinmonopolet har opplyst «i vesentlig utstrekning forskyvning mot skjenking.» Etter 1944 har det vært nedgang, slik at den gjennomsnittlige varepris har gått ned med 28 pst. og den gjennomsnittlige alkoholpris med 34 pst. fra 1944 til 1946. Etter hva Vinmonopolet opplyser «henger dette sammen med at det i disse år ble solgt betydelige mengder av billig svakvin overtatt fra tyskerne.»

Den gjennomsnittlige alkoholpris for øl lå i 1944 over 6 ganger så høyt som i 1939. Men her foregikk det sterke kvalitetsforskyvninger idet det sterkeste ølet (bokkøl) gikk ut av handelen i september 1940 og det mellomsterke (bayer, pilsner) i april 1942.¹⁾ Den gjennomsnittlige varepris steg derfor bare med 29 pst. fra 1939 til 1944. Såvidt en kan se av priskorrespondentenes oppgaver til Byrået (som gjelder både salgs- og skjenkepriser) har prisene på landsøl steget med omlag 50 pst. fra 1939 til 1944, det vil si omtrent som leveomkostningene. Siden 1944 har salgsprisene stått stille mens skjenkeprisene har gått noe ned. Den gjennomsnittlige varepris gikk litt ned i 1945, men steg sterkt i 1946 da det

¹⁾ Det innførte tyske øl spilte liten rolle i det norske forbruk. Det var etter oppgaver fra Vinmonopolet 2038 hektoliter i 1941, 7005 i 1942, 6297 i 1943, 4003 i 1944 og 30 hektoliter i 1945. Alkoholstyrken var 4.2 pst. i 1941 og 2.5 pst. i de senere år.

mellomsterke ølet kom i handelen igjen. Alkoholprisen gikk derimot sterkt ned både i 1945 og 1946.

Forbrukernes utgifter (se tabell 8, side 76). I årene fra 1928, eller fra konjunkturvendepunktet i 1930, og fram til 1937 var det ikke stor forskjell mellom bevegelsen i forbrukernes utgifter og bevegelsen i forbruksmengden. Den stigning som det var i alkoholprisene i nedgangsårene 1930—33, ble motvirket ved overgang til billigere kvaliteter, og når prisene steg forholdsvis svakt i de følgende oppgangsår, ble dette oppveiet ved overgang til dyrere kvaliteter. De samlede utgifter pr. innbygger var kr. 57.49 i 1930, kr. 46.26 i 1933 og kr. 59.57 i 1937. Det vil si at utgiftene gikk ned med 19.5 pst. i årene 1930—33 og steg med 28.8 pst. i årene 1933—37. Alkoholforbruket, regnet i l. ren alkohol pr. innbygger sank i den første periode med 20.2 pst. og steg i den siste periode med 24.7 pst. Etter dette skulle det ha vært en ganske svak relativ stigning i utgiftene, men beregningen av forbruksutgiftene var i tidligere år ikke så nøyaktig at en tør si noe sikkert om dette.

Etter 1937 ble prisstigningen sterkere, og forbrukerutgiftene steg derfor langt sterkere enn forbruksmengden. Mens mengden pr. innbygger bare steg med 4.7 pst. fra 1937 til 1939, steg utgiftene pr. innbygger med 12.2 pst. (fra kr. 59.57 til kr. 66.90).

Som følge av den sterke prisstigning fortsatte utgiftene å stige i forhold til forbruksmengden i de første krigsårene. Absolutt sett gikk de imidlertid ned fra kr. 66.90 pr. innbygger i 1939 til kr. 55.52 pr. innbygger i 1942. Dette vil si en nedgang på ca. 17 pst. Men samtidig gikk forbruksmengden pr. innbygger ned med 60 pst. I disse årene er derfor bedringen i edruelighetstilstanden, målt etter befolkningens utlegg til alkohol, langt mindre enn bedringen målt etter det forbrukte kvantum og drukkenskapsforseelsene (diagram III).

I de følgende år er det igjen mindre avvikelser mellom bevegelsen i utgiftene og bevegelsen i forbruksmengden. Tross den fortsatte prisstigning steg utgiftene i 1943 langt mindre enn mengden. Dette kommer av den sterke nedgang i vinforbruket. Etter krigen er utgiftene igjen begynt å stige relativt. Særlig var dette tilfelle i 1946. Forbruksmengden steg da med 83 pst. Utgiftene derimot steg fra kr. 73.95 pr. innbygger i 1945 til kr. 143.90 pr. innbygger i 1946 eller med 95 pst. Den voldsomme stigning i utgiftene i 1946 er et forhold som en må ta i betraktning når en skal bedømme edruelighetstilstanden allsidig. Hvis en kunne sette utgiftene i forhold til de personlige inntekter, er det mulig at en ville finne en ugunstig utvikling her i forhold til årene før krigen. Men dette vil ikke si det samme som at selve edruelighetsviljen er svakere nå, idet en må ta i betraktning at pengenes brukbarhet er blitt mindre fordi det er så mange varer en ikke kan få kjøpt.

Som før nevnt var det ikke noen påfallende forskyvninger mellom forbruket av de ulike alkoholsorter i årene 1931—38. Det samme gjelder om utgiftene. Jamfører en f. eks. fordelingsprosentene for årene 1937 og 1930, finner en at

prosenten er gått litt opp for brennevin og vin og litt ned for øl både når det gjelder alkoholemengden og utgiftene. Av den forbrukte mengde alkohol falt det i 1930 47.5 pst. på brennevin, 13.6 pst. på vin og 38.9 pst. på øl, i 1937 var tallene 49.6, 14.1 og 36.3. Av utgiftene falt det i 1930 37.8 pst. på brennevin, 21.3 pst. på vin og 40.9 pst. på øl, i 1937 henholdsvis 39.4, 22.1 og 38.5 pst. Det var i 1935 at prosenttallene for øl gikk ned. Det er mulig at det står i forbindelse med at arbeiderlønningene lå noe etter i oppgangsbevegelsen. Prosenttallene for øl var også lave i 1931 (36.2 for alkoholemengden og 37.5 for utgiftene), da det var en omfattende og langvarig arbeidsstans.

I de siste årene før krigen steg utgiftene til brennevin forholdsvis meget på grunn av sterke prisforhøyelser og forskyvning mot dyrere varer. I 1939 falt derfor 41.1 pst. av utgiftene på brennevin, 21.5 pst. på vin og bare 37.4 pst. på øl.

De svære forskyvninger under og etter krigen på grunn av rasjoneringen og mangelen på vin og sterkt øl gir seg uttrykk i følgende tall:

	1939	1940	1941	1942	1943	1944	1945	1946
	Pst. av alkoholemengden							
Brennevin	50.0	46.9	57.3	77.0	88.7	90.9	84.8	74.9
Vin	13.1	12.0	10.2	11.5	3.8	2.1	2.3	4.1
Øl	36.9	41.1	32.5	11.5	7.5	7.0	12.9	21.0
	Pst. av forbrukerutgiftene							
Brennevin	41.1	38.1	38.7	43.5	59.1	65.5	62.9	65.3
Vin	21.5	22.0	19.5	22.3	12.1	6.7	6.6	9.6
Øl	37.4	39.9	41.8	34.2	28.8	27.8	30.5	25.1

Det trekk som trer fram sterkest, er de stigende prosenttall for brennevin og de synkende prosenttall for vin og øl i krigsårene. Forskyvningen i retning mot brennevin er ikke så sterk når det gjelder utgiftene som når det gjelder alkoholemengden. Dette kommer av at vinprisene steg forholdsvis sterkt og likeså prisen på alkoholliteren i øl da de sterkere ølsorter gikk ut av handelen. Etter krigen går bevegelsen den motsatte vei. Den sterke stigning i brennevinsprisene i 1946 virket imidlertid til en ny stigning i brennevinets og nedgang i ølets andel av utgiftene.

Statens alkoholinntekter er det oppgaver over i tabell 10 og 11 side 77. Disse oppgaver har etter hvert blitt nøyaktigere. Som før nevnt nådde forbrukerutgiftene et lavpunkt i 1933. De utgjorde da 131.2 mill. kr. hvorav 79.3 mill. kr. falt på Vinmonopolvarene, brennevin, vin m. v. og 52.6 mill. kr. på øl. Statens alkoholinntekter ¹⁾ for dette år er beregnet til 62.3 mill. kr., hvorav 47.8 mill. kr. falt på brennevin, vin m. v. og 14.5 mill. kr. på øl. Etter dette gikk 47 pst. av

¹⁾ Unntatt Finnmarksavgiften.

forbrukerutgiftene til statskassen. Forholdstallet blir langt høyere for monopolvarere, nemlig etter beregning i Vinmonopolet ca. 59 pst., mot bare 28 pst. for ølet. Disse tall er mindre nøyaktige fordi fordelingen av statsinntektene ikke har kunnet føres gjennom i detaljer. I 1939 var forbrukerutgiftene steget til 195.9 mill. kr., 122.6 mill. kr. til brennevin, vin m. v. og 73.3 mill. kr. til øl. Statens alkoholinntekter var da 100.9 mill. kr., 81.4 av brennevin, vin m. v. og 19.5 mill. kr. av øl. Statens inntekter var nå steget til 51 pst. av forbrukerutgiftene. Dette skyldtes høyere beskatning av monopolvarene, idet prosenten er 27 for øl, altså praktisk talt som i 1933, mens den er steget til 65 for monopolvarene etter Vinmonopolets beregning. Mens forbrukerutgiftene steg med 49 pst. fra 1933 til 1939, steg statsinntektene med 62 pst. Statsinntektene av ølet steg bare med 34 pst., mens forbrukerutgiftene til øl steg med 39 pst. Derimot steg statsinntektene av monopolvarene med 72 pst. mens forbrukerutgiftene til disse varer bare steg med 55 pst. Når stigningen i statsinntektene for monopolvarene var så meget sterkere, skyldtes dette den del av inntektene som ble beregnet av Vinmonopolets og samlagenes ovedskudd. Ifølge Vinmonopolets beregning for 1939, var nemlig stigningen fra 1933 til 1939 i pst. på: a) avgifter og skatter hvor satsene er fastsatt av det offentlige og knyttet til varene 49.9 pst., b) statsskatt og rusdrikkavgift av disponibelt overskudd 73.0 pst., c) overskudd fra Vinmonopolet og samlagene innbetalt til staten 117.2 pst. Overskuddet var nemlig steget sterkere enn salget i denne oppgangsperiode.

Jamfører en økingen i statsinntektene med økingen i forbrukerutgiftene fra 1933 til 1939, finner en at ca. 60 pst. av økingen i forbrukerutgiftene gikk til Staten. Men når det gjelder monopolvarene nærmer denne prosent seg 80, mens den bare er 25 for ølet.

Det lar seg ikke godt gjøre å jamføre bevegelsen i statens alkoholinntekter med bevegelsen i forbrukerutgiftene i krigsårene fordi staten hadde inntekter også av salget til okkupasjonsmakten. Derimot kan en jamføre tallene i 1946 med tallene i 1939.

Fra 1939 til 1946 steg forbrukerutgiftene med 128 pst., mens statsinntektene steg med 242 pst. For monopolvarene er de tilsvarende prosenttall 173 og 149, for øl 53 og 212. I pst. av forbrukerutgiftene utgjør statsinntektene i 1946 77 (mot 51 i 1939). For monopolvarene er prosenten etter Vinmonopolets beregning 84 (mot 65 i 1939), for øl 54 (mot 27 i 1939). Ikke mindre enn 93 pst. av stigningen i forbrukerutgiftene gikk til staten. Også i denne periode steg Vinmonopolets ovedskudd langt sterkere enn omsetningen. Men i denne periode steg skatter og avgifter på omsetningen omtrent likeså sterkt som overskuddet. Stigningen i statsinntektene fordeler seg derfor jevnere på monopolvarene og ølet.

IV. Rusdrikklovforseelser.

Som en vil se av tabell 12, side 78 var bevegelsen i tallene på de straffelte i årene før krigen nokså forskjellig for de ulike forseelser. En del av seriene er nokså tydelig konjunkturpreget. Dette gjelder nettopp hvor tallene i det hele tatt er høye, altså for de viktigste forseelser: ulovlig kjøp, salg m. v. av sprit og brennevin, hjemmebrenning og ulovlig renaturering eller drikk av denaturert sprit. Som vi har sett før (side 21) kan en gå ut fra at alkoholvarene ble forholdsvis dyrere i de dårlige år etter 1930 og igjen forholdsvis billigere i de gode år etter 1933, iallfall fram til 1937. Dette måtte nærmest bevirke at den ulovlige virksomhet tok til i de første årene for igjen å gå tilbake i de senere årene. Det er også dette en finner med hensyn til de nevnte forseelser. Stort sett har tallene en tendens til å stige i de første årene og synke i de senere årene. Oppgangen begynner imidlertid først i 1932 når det gjelder ulovlig omsetning av sprit og brennevin i byene. I 1931, altså året med den store arbeidsstans, lå tallet forholdsvis lavt der. På den annen side begynner nedgangen ikke i noe tilfelle før 1935.

Ved siden av denne konjunktursvingning er det også mer gjennomgående tendenser i seriene. Noen av forseelsene har tendens til å ta til i tall, andre har tendensen til å ta av. Tallet på straffelte for ulovlig renaturering eller drikk av denaturert sprit hadde nærmest en stigende tendens. Det var 768 straffelte i 1939 mot 432 i 1930 (730 gjennomsnittlig 1937—39 mot 399 1928—30). Stigningen var sterkest i bygdene hvor gjennomsnittstallet steg fra 64 1928—30 til 234 1937—39 (i byene derimot bare fra 335 til 496). Omtrent samme bevegelse hadde tallet på de straffelte for ulovlig salg av denaturert sprit. Her var det i riket gjennomsnittlig 66 straffelte 1937—39 mot 28 1928—30, i bygdene 23 mot 6, i byene 44 mot 22.

Jamfører en tallene for 1938 og 1939 i tabell 13, side 79 med tallene for 1928 og 1929 i tabell 16 side 16 i statistikken for 1928—29, vil en finne at tallet på de straffelte for all ulovlig omgang med denaturert sprit praktisk talt sto stille i «egnen om Oslofjorden» (fylkene Østfold, Akershus, Oslo, Buskerud og Vestfold), mens det var sterk stigning overalt ellers i landet.

Mens tallene for ulovlig omgang med denaturert sprit steg, var det derimot gjennomgående nedgang i tallene på straffelte for hjemmebrenning og straffelte for ulovlig omsetning av sprit og brennevin. Bevegelsene i disse to serier likner hverandre både med hensyn til konjunktursvingningen og gjennomgangstendensen. Det er et tredje likhetspunkt også, nemlig at bevegelsen var ugunstigere i byene enn i bygdene. Formodentlig går mange av de straffelte igjen i begge serier, idet de samtidig er straffelt f. eks. for tilvirking og salg av hjemmebrent. Tallet på straffelte for hjemmebrenning var ikke så meget lavere i 1939 enn i 1930, nemlig 1 161 mot 1 174. I bygdene var nedgangen tydeligere idet tallet bare var 1 094 i 1939 mot 1 150 i 1930. Tar en hensyn til be-

folkningstilveksten, er nedgangen sikker.¹⁾ I byene derimot steg tallet fra 24 i 1930 til 67 i 1939. Denne gjennomgående bevegelse var forresten svært forskjellig i de ulike landsdeler. En kan se det ved å jamføre tallene i tabell 14, side 80 med tallene i tabell 17, side 17 i statistikken for 1928—29. Det viser seg da at nedgangen i bygdene vesentlig faller på Opland og Hedmark fylker. Bygdene i Opland hadde 115 straffelte i 1928 og 131 i 1929, men derimot 59 i 1938 og 51 i 1939, bygdene i Hedmark hadde 269 straffelte i 1928 og 295 i 1929, men derimot 176 i 1938 og 235 i 1939. På den annen side steg tallene særlig i bygdene nordpå fra Møre til Finnmark. Slår en sammen disse 6 nordligste fylker, var tallene for de straffelte 235 i 1928 og 159 i 1929, men derimot 272 i 1938 og 318 i 1939. Oppgangen i byene er også sterkt lokalisert, idet den i hovedsaken er begrenset til byene i Rogaland, Møre og Romsdal og Trøndelagsfylkene. I byene i Rogaland steg tallet på de straffelte fra 3 i 1928 og 2 i 1929 til 18 i 1938 og 28 i 1939. I byene i de andre nevnte fylkene tatt under ett steg tallet fra 13 i 1928 og 3 i 1929 til 44 i 1938 og 22 i 1939.

Sterkere enn for hjemmebrenningen var nedgangen når det gjelder straffelte for ulovlig omsetning av sprit og brennevin. Her var det nemlig bare 880 straffelte i 1939 mot 1 348 i 1930. Nedgangen var langt sterkere i bygdene, hvor tallene var 500 og 923, enn i byene hvor tallene var 380 og 425. Nedgangen var alminnelig utbredt over hele landet, men, som en måtte vente, særlig sterk der hvor tallene for hjemmebrenning gikk sterkest ned, altså på Oplandene. I Opland fylke var tallet på de straffelte 87 i 1928 og 91 i 1929, men derimot 27 i 1938 og 23 i 1939. Hedmarksbygdene hadde 198 i 1928 og 218 i 1929, men bare 60 i 1938 og 58 i 1939. I byene var utviklingen mer forskjellig. Det var særlig en rekke byer hvor tallet på de straffelte steg. Det var avgjort stigning i de byene hvor tallet for hjemmebrenning steg. Byene i Rogaland hadde 54 straffelte i 1928 og 81 i 1929, men 38 i 1938 og 98 i 1939. Byene i Møre og Romsdal og Trøndelagsfylkene hadde 39 i 1928 og 56 i 1929, men 60 i 1938 og 60 i 1939. Dessuten steg tallet også i byene i Vest-Agder, nemlig fra 8 i 1928 og 7 i 1929 til 22 i 1938 og 15 i 1939, og i Bergen, nemlig fra 21 i 1928 og 10 i 1929 til 37 i 1938 og 32 i 1939.

Mens tallet på de straffelte for ulovlig omsetning av sprit og brennevin som nevnt gikk sterkt ned fra 1930 til 1939, forholdt det seg annerledes med tallene for ulovlig omsetning av andre alkoholvarer, vin, øl m. v. De svinget en del opp og ned, men holdt seg stort sett på samme nivå. Gjennomsnittet for årene 1937—39 var således 321 mot 317 i årene 1928—30. Det er ikke noen utpreget tendens i bevegelsen hverken i bygdene eller i byene.

Tallene for smuglingen tyder nærmest på en fortsatt nedgang. Gjennomsnittet for 1937—39 er 251 mot 415 for 1928—30. Nedgangen var sterkest i

¹⁾ Folkemengden i bygdene steg etter de siste beregninger med 5 pst. fra 1930 til 1939.

bygdene hvor tallet falt fra 185 til 66, mens det i byene bare gikk ned fra 230 til 185.

Derimot økte tallene for de andre mindre forseelsene, til dels som følge av de før nevnte bestemmelser i 1934. Tallet på straffelte for ulovlig fortæring av medbrakt sprit og brennevin steg fra 148 i 1930 til 303 i 1929, i bygdene fra 73 til 150, i byene fra 75 til 153. Stigningen faller for en vesentlig del på distriktene om Oslofjorden og fylkene fra Møre og Romsdal og nordover. Den nye bestemmelse fra 1934 i lovens § 62 om ulovlig skjenking, utdeling m. v. førte i løpet av få år til et forholdsvis stort antall straffelte. Tallet steg fra 240 i 1935 til 611 i 1939. De fleste av disse forseelser falt dengang på bygdene. Endelig har vi to mindre hyppige forseelser hvor tallene også steg. Det er ulovlig fortæring i foreninger, klubber o. l. av sprit og brennevin med 21 straffelte i gjennomsnitt for 1928—30 og 33 1937—39 og reseptmisbruk med 8 straffelte gjennomsnittlig 1928—30 og 31 1937—39.

De første krigsårene, iallfall til 1941, brakte overalt en sterk nedgang i tallet på straffelte. Nedgangen fra 1939 til 1941 var forholdsvis størst for hjemmebrenning og ulovlig skjenking, utdeling m. v., minst for ulovlig omgang med denaturert sprit og reseptmisbruk. Tallene for msugling fortsatte naturlig nok å synke så lenge krigen varte. Men ellers er det regelen at tallene steg igjen fra 1941 og utover iallfall til 1943. Denne reaksjon gjorde seg sterkest gjeldende i den ulovlige omgang med denaturert sprit, og her varte den også til det siste krigsåret, 1944. I 1944 steg tallet på straffelte for ulovlig omgang med denaturert sprit til en høyde som aldri før, nemlig til 2 682, over det tredobbelte av tallet i 1939, som var 839 (på den forutgående topp i 1935 var det 1 122). Det var særlig i byene at trafikken tok oppsving. Tallet steg her fra 516 i 1939 (etter forbigående nedgang til 397 i 1940) til 2 310 i 1944. I bygdene gikk tallet ned fra 323 i 1939 til 111 i 1941 og steg så til 372 i 1944. Som en vil se av tabell 13, side 79 var stigningen sterkest i Oslo (68 straffelte i 1939, 754 i 1944), Bergen (11, 169) og byene i Opland (3, 32), Vestfold (13, 103), Aust-Agder (2, 53) og Vest-Agder (9, 85).

Også for endel andre forseelser var tilbakeslaget 1941—43 eller 1942—43/44) forholdsvis sterkt. Dette gjelder ulovlige drikkelag, ulovlig fortæring av medbrakt brennevin, ulovlig omsetning av sprit og brennevin og hjemmebrenning.

Ser en bort fra den ulovlige omgang med denaturert sprit, var tilbakeslaget i de senere krigsår som regel svakt i forhold til det sterke fall i begynnelsen av krigen. Tallene ligger derfor gjennomgående lavt i 1944 jamført med 1939. Unntak var ulovlig fortæring av medbrakt brennevin, hvor tallet var litt høyere i 1944 enn i 1939, og ulovlige drikkelag, hvor det ikke var så meget lavere i 1944 enn i 1939.

I 1945 gikk tallene ganske sterkt ned, og i denne bevegelse fulgte den ulovlige omgang med denaturert sprit med. Bare hvor tallene var ganske

små, nemlig når det gjelder smugling og ulovlig fortæring i foreninger, klubber o. l. av sprit og brennevin, var det litt stigning. I 1946 går bevegelsen igjen i motsatt retning for ulovlig omgang med denaturert sprit og de andre forseelsene. Tallene for ulovlig omgang med denaturert sprit går ned, mens de andre tallene som regel går opp. Det er bare unntak for ulovlig fortæring av medbrakt brennevin, ulovlig skjenking, utdeling m. v. og reseptmisbruk.

Da bevegelsene i årene 1939—46 i hovedtrekkene har vært noenlunde parallell for de fleste forseelser utenom ulovlig omgang med denaturert sprit, kan en få et uttrykk for tendensen ved å slå sammen disse forseelser uansett at en da får med en del dobbelttelling, nemlig hvor en person har vært straffet samtidig for flere forseelser.

	Riket				Bygder				Byer			
	1939	1944	1945	1946	1939	1944	1945	1946	1939	1944	1945	1946
Ulovlig omgang med den. sprit	839	2 682	1 890	855	323	372	254	219	516	2 310	1 636	636
Andre forseelser ..	3 820	1 320	816	1 455	2 634	522	275	497	1 186	798	541	958

Som en ser er det ganske voldsomme forskyvninger mellom de to grupper. I hele riket var tallet for andre forseelser i 1939 henimot 5 ganger så stort som tallet for ulovlig omgang med denaturert sprit. Men i 1944 er det siste tall kommet opp i det dobbelte av det første, og denne overvekt blir øket i 1945. På grunn av den motsatte bevegelse i de to tall i det følgende år, er tallet for andre forseelser i 1946 igjen langt større, nesten dobbelt så stort som tallet for ulovlig omgang med denaturert sprit. Forskyvningene er mest utpreget i byene. I bygdene har i hvert fall tallet for andre forseelser hele tiden holdt seg høyere enn tallet for ulovlig omgang med denaturert sprit, selv om forskjellen var liten i 1945. I 1946 ligger tallet for andre forseelser atskillig lavere enn i 1939, særlig i bygdene. Tallene for 1946 for ulovlig omgang med denaturert sprit ligger derimot mer i nivå med tallene for 1939, litt lavere i bygdene, litt høyere i byene. Byene står altså i det hele tatt i 1946 ugunstigere enn bygdene i forhold til 1939.

I bygdene ligger tallene for nesten alle forseelser under førkrignivået. Det er bare et unntak, nemlig tallet for ulovlig salg av denaturert sprit. Størst har nedgangen vært for hjemmebrenning, ulovlig omsetning av vin, øl m. v. og ulovlig skjenking, utdeling m. v. I årene 1938—39 hadde etter tallene nesten 40 pst. av de straffelte i bygdene gjort seg skyldig i hjemmebrenning. I 1946 er det knapt 25 pst. av tilfellene som faller på hjemmebrenning. Dette forklarer at et fylke som Hedmark, hvor hjemmebrenningen var sterkt utbredt, nå står svært gunstig jamført med før krigen. Fylket hadde nemlig bare 29 forseelser i 1946 mot 459 i 1939 og 341 i 1938.

I byene er det derimot mange forseelser hvor tallene nå er større enn i 1939. Det gjelder hjemmebrenning, ulovlig omsetning av sprit og brennevin, ulovlig fortæring av medbrakt brennevin, ulovlig fortæring i foreninger, klubber o. l. av sprit og brennevin og ulovlig omgang med denaturert sprit.¹⁾ Betydelig lavere enn i 1939 er tallene for smugling, ulovlig omsetning av vin, øl m. v. og ulovlig skjenking, utdeling m. v. De er likeledes lavere enn i 1939 for ulovlige drikkelag og reseptmisbruk.

Utviklingen siden 1939 har vært noe forskjellig i de ulike byene. Etter tallet for alle forseelser under ett har tilstanden forverret seg betydelig i Oslo og Bergen. Tar en byene fylkesvis er det derimot bedring fra Sogn og Fjordane og nordover.

I tabell 15, side 81 vil en finne beregninger over hvor stort forseelses-tallet var pr. 100 000 innbyggere i byer med og uten lovlig brennevinshandel. Beregningene er utført for 1946 og for gjennomsnittstallene 1933—35, topp-årene under konjunkturen før krigen. Som en måtte vente det, er tallene høyere i byene uten lovlig brennevinshandel enn i byene med slik handel. Dette gjelder både alle forseelser under ett og de to viktigste forseelser, ulovlig omgang med denaturert sprit og ulovlig omsetning av sprit og brennevin. Et eiendommelig unntak dannet Trondheim i årene 1933—35. Byen hadde et forholdsvis stort antall forseelser, noe som kom av at det var forholdsvis mange tilfelle av ulovlig omgang med denaturert sprit.

Forskjellen mellom byene uten og byene med lovlig brennevinshandel var større i 1946 enn i årene 1933—35. I byene uten lovlig brennevinshandel var forseelsestallet pr. 100 000 innbyggere større i 1946 enn i 1933—35. Derimot var tallet mindre i 1946 enn i 1933—35 i byene med lovlig brennevinshandel sett bort fra Bergen. Det samme gjelder for ulovlig omgang med denaturert sprit. Med hensyn til den ulovlige omsetning av sprit og brennevin er tallene også her gått opp i byene uten lovlig brennevinshandel. Her er imidlertid to byer med slik handel hvor tallet er høyere i 1946 enn i 1933—35, nemlig for-uten Bergen også Trondheim.

V. Drukkenskapsforseelser.

Utviklingen i riket er i sine store trekk skildret i 2. avsnitt. Ser en på de enkelte landsdeler, blir det naturligvis en del avvikelser. For hovedlandsdelene, bygdene, byene, Oslo og byene utenfor Oslo finner en tallene i tabell 20, side 92.

Både i byene og i bygdene er bevegelsen i tallene i årene 1929—39 sterkt preget av konjunktorene. Men det eiendommelige er at svingningene er sterkest i bygdene, mens det vanlige pleier være at byene er mest konjunkturpreget.

¹⁾ I 1946 er det under ulovlig omgang med denaturert sprit kommet med en ny forseelse, «ulovlig besittelse av denaturert sprit». Men en kan gå ut fra at disse tilfelle har vært med også tidligere under en av de to andre forseelser som hører til denne gruppen.

Både i bygdene og byene gikk tallene sterkt ned fra 1929 til 1931, deretter holdt de seg på et lavt nivå helt til 1935 for så igjen å stige til et toppnivå i årene 1938—39. En jamnfører derfor best gjennomsnittstallet for årene 1931—35, bunntallet, med tallet for 1929 og gjennomsnittet for 1938 og 1939. Etter dette falt tallet i nedgangsårene med 19.2 pst. i bygdene og 16.8 pst. i byene, mens det i de følgende oppgangsår steg med 28.5 pst. i bygdene og 17.0 pst. i byene. Storbyen Oslo har enda mindre svingninger enn byene i det hele. For Oslo er nemlig prosenttallene 15.5 og 11.5, for de andre byene 17.9 og 21.6. Jamnfører en videre toppen 1938—39 med toppen 1929, viser det seg at den ligger høyere i bygdene, men lavere i byene. Regner en etter, vil en finne at den ligger 3.9 pst. høyere i bygdene, 2.7 pst. lavere i byene (5.8 pst. lavere i Oslo, 0.1 pst. lavere i de andre byene).

Disse ulikheter i bevegelsen beror vel mest på ulikhetene i den økonomiske utvikling. Det var nemlig en sterk depresjon i landbruket under verdenskrisen etter 1929 og en forholdsvis sterk bedring i de siste årene før krigen. Ulikhetene avspeiler seg for en del i tallene for den antatte inntekt etter den kommunale skattelikning. I nedgangsårene (1929—33) gikk nemlig den antatte inntekt ned med 14.7 pst. i bygdene og 12.4 pst. i byene. I de følgende oppgangsår (1933—39) gikk inntekten opp med 66.0 pst. i bygdene og med 58.9 pst. i byene.

Under krigen og rasjoneringen gikk tallene ned noe sterkere i bygdene enn i byene. Lavpunktet faller i 1942. Bygdene har riktignok lavere tall i 1945. Men i dette år var forholdene slik at tallene neppe gir noe riktig uttrykk for stillingen. Fra toppen i 1938—39 til 1942 gikk tallet ned med 59.1 pst. i bygdene og 55.3 pst. i byene. Oslo hadde imidlertid forholdsvis sterk nedgang, nemlig 61.0 pst. I 1946 steg tallet igjen sterkere i bygdene enn i byene. Men jamført med toppen i 1938—39 står bygdene også i 1946 avgjort gunstigere enn byene. I bygdene ligger tallet i 1946 nemlig 17.8 pst. lavere enn toptallet umiddelbart før krigen, mens det ligger 18.3 pst. høyere i byene (8.8 pst. i Oslo, 25.5 pst. i de andre byene). I promille av den hjemmehørende befolkning er tallet i bygdene 2.0 i 1946 mot 2.6 i 1939. Promillen er likeså lav som i de dårligste år før krigen, 1931 og 1935. I byene derimot er promillen 43.6 i 1946 mot 39.2 i 1939. En må helt tilbake til 1924 for å finne en så høy promille. I Oslo er promillen 53.4 i 1946 mot 51.1 i 1939. Her hadde 1930 en høyere promille. Ugunstigst er forholdet i byene utenfor Oslo hvor promillen var 38.9 i 1946 mot 33.2 i 1939.

Byene utenfor Oslo er nå en uensartet gruppe for så vidt som noen av disse byene har lovlig brennevinshandel og andre ikke. Men går en over til mindre grupper av byer eller enkelte byer, kan den ulike bevegelse i folketallet få betydning, iallfall når det gjelder en årrekke. Her vil det derfor være riktigst å holde seg til promilletallene. Men sikre promilletall har en for tiden bare for årene 1930 og 1946 når det gjelder de enkelte byer utenfor Oslo eller bygrupper.

Når en skal sammenlikne bevegelsen i disse ulike bygrupper, kan det være grunn til å se særskilt på tallene for innenbysboende. En unngår da de tilfeldigheter som skyldes forbigående tilstrømning av utenbysboende på grunn av anleggsvirksomhet o. l. Dessverre har en ikke disse oppgaver for Oslo. Da de største byene har stor innflytelse på tallene, må en ha anledning til å holde dem utenfor ved sammenlikningen.

	Antall forseelser			Forseelser pr. 1000 innbyggere		Endringsprosent			
	1930	1939	1946	1930	1946	Forseelsene			Pro- millen 1930-46
						1930-39	1939-46	1930-46	
I. Alle forseelser:									
I. Byer med lovlig brennevinshandel ¹⁾	25 092	25 992	31 200	47.0	51.7	3.6	20.0	24.3	10.6
Oslo	14 104	14 055	15 233	55.7	52.7	÷ 0.3	8.4	8.0	÷ 5.4
I a I ÷ Oslo	10 988	11 937	15 967	39.1	50.7	8.6	33.8	45.3	29.7
Bergen	3 434	3 701	5 085	34.9	46.7	7.8	37.4	48.1	33.8
Trondheim ..	2 042	2 174	3 744	37.5	66.3	6.5	72.2	83.3	76.8
I b I ÷ Oslo, Bergen og Tr.heim	5 512	6 062	7 138	42.9	47.7	10.0	17.7	29.5	11.2
II Byer uten lovlig brennevinshandel ²⁾	4 965	4 499	4 720	24.3	22.5	÷ 9.4	4.9	÷ 4.9	÷ 7.4
Stavanger	1 778	1 579	1 099	38.0	22.3	÷ 11.2	÷ 30.4	÷ 38.2	÷ 41.3
II a II ÷ Stavgr.	3 187	2 920	3 621	20.2	22.6	÷ 8.4	24.0	13.6	11.9
II. Forseelser av innenbysboende:									
I a Byer med lovlig brennevinshandel ÷ Oslo	6 411	6 276	8 352	22.8	26.5	÷ 2.1	33.1	30.3	16.2
Bergen	2 749	2 343	2 699	28.0	24.8	÷ 14.8	15.2	÷ 1.8	÷ 11.4
Trondheim ..	1 429	1 564	2 664	26.2	47.2	9.4	70.3	86.4	80.1
I b I ÷ Oslo, Bergen og Tr.heim	2 233	2 369	2 989	17.4	20.0	6.1	26.2	33.9	14.9
II Byer uten lovlig brennevinshandel	3 137	3 005	2 728	15.3	13.0	÷ 4.2	÷ 9.2	÷ 13.0	÷ 15.0
Stavanger	1 308	1 243	762	28.0	15.5	÷ 5.0	÷ 38.7	÷ 41.7	÷ 44.6
II a II ÷ Stavgr.	1 829	1 762	1 966	11.6	12.3	÷ 3.7	11.6	7.5	6.0

En vil se at forseelsespromillen både i 1930 og i 1946 var atskillig lavere i de byene som ikke hadde lovlig brennevinshandel enn i de byene som hadde slik handel. Dette gjelder også om en holder utenfor de største byene, og likeledes om en bare regner med forseelser begått av innenbysboende.

¹⁾ Det vil si 14 byer som hadde slik handel i alle årene 1930—46. Den hjemmehørende folkemengde i disse byer var i 1930 534 245 (hvorav 253 124 i Oslo, 98 303 i Bergen og 54 458 i Trondheim) og i 1946 604 013 (hvorav 289 000 i Oslo, 108 933 i Bergen og 56 444 i Trondheim).

²⁾ Det vil si 44 byer uten slik handel i alle årene 1930—46. Folkemengden i disse byer var i 1930 204 630 (hvorav 46 780 i Stavanger) og i 1946 209 399 (hvorav 49 218 i Stavanger). Til gruppen har en regnet med småbyene Hølen som gikk ut i 1943, Sogndal som gikk ut i 1944 og Stavern som kom inn i 1943.

Tar en med alle byene i hver gruppe og alle forseelsene, vil en finne at promillen gikk opp med 10.0 pst. i byene med lovlig brennevinshandel, mens den gikk ned med 7.4 pst. i byene uten slik handel. Nå var utviklingen svært gunstig i Oslo, hvor promillen gikk ned med 5.4 pst. I de andre byene med lovlig brennevinshandel tatt under ett steg promillen med 29.7 pst. På den annen side var utviklingen mindre gunstig i Bergen, hvor promillen steg med 33.8 pst., og særlig i Trondheim, hvor den steg med 76.8 pst. Det var altså store ulikheter mellom de større byene som hadde lovlig handel. Ulikhetene er også til stede når en ser på tallene for innenbysboende. Men her står Bergen gunstig. Også når det gjelder den annen gruppe, byene uten lovlig brennevinshandel, har utviklingen vært forholdsvis gunstig i den største av byene, Stavanger. Det gjelder både når en tar med alle forseelser og når en holder utenfor de utenbysboende. Holder vi storbyene utenfor i begge gruppene, steg promillen fra 1930 til 1946 med 11.2 pst. i byene med lovlig brennevinshandel og med 11.9 pst. i byene uten lovlig brennevinshandel. Men om en holder seg til tallene for de innenbysboende, står byene uten lovlig brennevinshandel igjen litt bedre, idet promillen her bare steg med 6.0 pst. mot 14.9 pst. i byene med lovlig brennevinshandel.

Da befolkningstilveksten var atskillig sterkere i byene med lovlig brennevinshandel enn i byene uten slik handel, står den første gruppe mer ugunstig i forhold til den siste hvis en holder seg til endringsprosentene for selve forseelsetallene. Promillen for alle forseelser steg f. eks. litt sterkere i byene uten lovlig handel enn i byene med lovlig handel. Men selve forseelsetallet steg langt sterkere i byene med lovlig handel.

Blant byene med lovlig handel utmerker Oslo seg ved en usedvanlig gunstig utvikling også når en holder seg til forseelsetallet. Dette gjelder, som en ser, begge perioder, både 1930—39 og 1939—46. Bergen skiller seg ikke nevneverdig ut fra de andre byene i gruppen utenfor Oslo når en holder seg til alle forseelser. Men byen står atskillig gunstigere i begge perioder når en ser på forseelser av innenbysboende. Forholdsvis ugunstig var derimot utviklingen i Trondheim unntagen når det gjelder alle forseelser i perioden 1930—39. I de fleste av byene med lovlig handel var tallet på forseelser av utenbysboende meget høyere i 1939 enn i 1930, men i Trondheim var det omtrent uforandret. Når utviklingen var så meget gunstigere i Stavanger enn i de andre byene uten lovlig handel, skyldes dette nærmest forholdene i den siste periode, 1939—46. Denne relative forbedring er inntrådt i de allersiste årene, etter 1942.

Holder en storbyene utenfor, og jamfører en endringsprosentene for de to restgrupper, vil en finne at når det gjelder de innebysboende, var utviklingen gunstigere i byene uten lovlig handel enn i byene med lovlig handel i begge perioder, både 1930—39 og 1939—46. Derimot hadde byene uten lovlig handel en forholdsvis sterkere stigning i tallet for alle forseelser i perioden 1939—46. Her var det nemlig en forholdsvis sterk stigning i tallet på forseelser av uten-

bysboende. Tallet på forseelsér av innenbysboende steg fra 1939 til 1946 med 26.2 pst. i byene med lovlig handel (unntatt Oslo, Bergen og Trondheim) og med 11.6 pst. i byene uten lovlig handel (unntatt Stavanger). Men tallet på forseelser av utenbysboende steg med 42.9 pst. i byene uten handel, mens det bare steg med 12.3 pst. i byene med handel. Dette skyldes nok tilfeldige forhold i enkelte byer.¹⁾

Av tabellen på side 32 så vi at det var forholdsvis langt færre forseelser i byene uten lovlig brennevinshandel enn i byene med handel både i 1930 og 1946. Nå kan en ikke uten videre si at hele forskjellen beror på det lokale brennevinsforbud. En kan nemlig gå ut fra at en langt større del av befolkningen er avholdsvennlig i byene uten handel. Selvom det hadde vært lovlig handel i disse byer, ville da promillen ha ligget lavere. Heller ikke kan en ubetinget si at det må skyldes det lokale forbud at utviklingen har vært gunstigere i byene uten lovlig handel, iallfall blant innenbysboende. For det kan være at den økonomiske framgang har vært større i byene med brennevinshandel. Den forholdsvis sterke øking i folkemengden i disse byene skulle tyde på det.

Snarere kunne en vente å få en forestilling om virkningene av lokalforbudene ved å undersøke hvorledes tallene har beveget seg før og etter avstemningen i de byer som har innført eller opphevet brennevinssalg. Men også her vil slutningene bli usikre fordi en må gå ut fra at den nye ordning allerede har hatt stemningen for seg i noen tid før den ble innført. Vi vil allikevel undersøke hvorledes utviklingen har vært i de byer som har skiftet system etter 1929.

I løpet av 1. kvartal 1935 ble lovlig brennevinshandel innført i byene Larvik og Narvik. En skulle da vente at forseelsene ville stige sterkt fra 1934 til 1935 og kanskje også i en rekke år etterpå. For å slå fast at stigningen hadde vært forholdsvis sterk, måtte en egentlig jamføre med tallene i byer som hadde beholdt sitt system uforandret, og hvor den økonomiske utvikling foregikk i samme tempo. Dette lar seg ikke gjøre. En får nøye seg med å jamføre med de to store bygrupper, vi nettopp har behandlet, byene med og byene uten lovlig brennevinshandel idet en holder storbyene utenfor, kanskje helst med byene uten handel. Da tallene i et enkelt år som 1934 eller 1935 kan være preget av tilfeldigheter, vil det være tryggere å ta med flere år både før og etter overgangen. En kan f. eks. jamføre årene 1935—39 med årene 1930—34. Da ulikheter i befolkningstilveksten får større betydning jo lenger perioden blir, vil det være best å jamføre et par kortere perioder også, f. eks. 1935—36 med 1933—34. En får da følgende endringsprosent:

¹⁾ Holder en utenfor Harstad, synker stigningsprosenten fra 42.9 til 25.1. Holder en videre utenfor de 8 byer Halden, Kragerø, Notodden, Tvedestrand, Egersund, Steinkjer, Mo og Svolvær, synker prosenten til 5.0. Også i den restgruppe på 34 byer som blir igjen når disse 9 byer og Stavanger holdes utenfor, var imidlertid utviklingen gunstigere for de innenbysboendes forseelser, som gikk ned med 7.1 pst. fra 1939 til 1946.

	Alle forseelser		Forseelser av innenbysboende	
	1930/34-1935/39 Pst.	1933/34-1935/36 Pst.	1930/34-1935/39 Pst.	1933/34-1935/36 Pst.
Larvik	+ 20.8	+ 25.1	+ 27.0	+ 6.5
Narvik	+ 229.9	+ 228.3	+ 89.4	+ 121.1
Byer uten lovlig brennevinshandel ¹⁾ ...	+ 1.4	÷ 3.1	+ 0.1	÷ 5.2
Byer med lovlig brennevinshandel ²⁾	+ 8.3	+ 1.7	+ 11.2	+ 2.3

Som en ser, steg tallene i Larvik og Narvik langt sterkere enn tallene i de andre byene. Dette gjelder enten en holder seg til alle forseelser eller bare til forseelser av innenbysboende, og det gjelder enten en holder seg til den kortere eller den lengere periode. Særlig sterk var stigningen i Narvik hvor den økonomiske oppgang var særlig stor.³⁾

I byene Bodø og Narvik ble Vinmonopolets lokaler ødelagt under krigen i 1940, og disse byer var derfor faktisk uten lovlig lokal brennevinshandel, Bodø fra 28. mai 1940 til 30. september 1943, Narvik fra 3. juni 1940 til 5. desember 1943. Her har det derfor interesse å jamføre forseelsestallet i 1941—43 med tallet i forutgående og etterfølgende år, Da 1940 var et helt unormalt år, holder vi best dette år utenfor. Og på grunn av de sterkt forandrede forhold i 1946, vil vi holde dette år for seg. Som nærmest forutgående periode tar vi årene 1937—39. En jamfører her best med byene med lovlig brennevinshandel når det gjelder bevegelsen før 1943 og med byene uten lovlig handel når det gjelder bevegelsen etter 1943.

	Alle forseelser			Forseelser av innenbysboende		
	1937/39- 1941/43 Pst.	1941/43- 1944/45 Pst.	1941/43- 1946 Pst.	1937/39- 1941/43 Pst.	1941/43- 1944/45 Pst.	1941/43- 1946 Pst.
Bodø	÷ 14.3	÷ 37.5	+ 168.8	÷ 34.0	÷ 14.3	+ 180.0
Narvik	÷ 77.9	+ 18.6	+ 382.3	÷ 64.8	÷ 21.7	+ 136.2
Byer med lovlig brennev.handel ⁴⁾	÷ 54.1	÷ 2.4	+ 171.1	÷ 48.5	+ 4.5	+ 145.4
Byer uten lovlig brennev.handel ⁵⁾	÷ 30.9	+ 5.8	+ 87.1	÷ 30.9	+ 12.3	+ 74.1

¹⁾ Unntatt Stavanger.

²⁾ Unntatt Oslo, Bergen og Trondheim.

³⁾ Etter den kommunale skattelikning sank den antatte inntekt i Narvik med 62.1 pst. fra 1930 til bunnåret 1933. I Larvik sank den med 29.4 pst. fra 1930 til bunnåret 1934. I de andre byene (Oslo, Bergen, Trondheim og Stavanger holdt utenfor) sank den antatte inntekt med 14.9 pst. fra 1930 til bunnåret 1933. Stigningen fra bunnåret til 1936 var 83.8 pst. i Narvik, 15.6 pst. i Larvik og 20.1 pst. i de andre byene. Stigningen fra bunnåret til 1939 var 333.7 pst. i Narvik, 53.5 pst. i Larvik og 60.4 pst. i de andre byene. I 1939 lå den antatte inntekt 64.2 pst. høyere enn i 1930 i Narvik, 8.3 pst. i Larvik og 36.5 pst. i de andre byene.

⁴⁾ Unntatt Oslo, Bergen og Trondheim.

⁵⁾ Unntatt Stavanger.

Her viser det seg at nedgangen i Bodø fra 1937/39 til 1941/43 er mindre enn i de byene som en nærmest kan jamføre med. Utviklingen fra 1941/43 til 1944/45 er derimot forholdsvis gunstig. Først stigningen i 1946 bringer tallene høyt opp i forhold til de byer en best kan jamføre med. I Narvik derimot var bevegelsen forholdsvis gunstig i de år den lovlige handel falt bort og forholdsvis ugunstig senere, da den lovlige handel kom igjen når en ser på alle forseelsene. Men når det gjelder forseelser av innenbysboende var bevegelsen gunstig iallfall i de nærmeste årene etter 1943. Det var altså forseelser blant utenbysboende som steg så sterkt etter 1943, og dette kan henge sammen med en sterk tilstrømning av arbeidskraft utenfra. Alt i alt ser det ikke ut til at det har hatt så store virkninger at Vinmonopolets handel falt bort i 1940 og kom igjen i 1943. Det kan også godt være at disse byer har hatt forholdsvis lett for å skaffe seg drikkevarer på annen måte i årene 1941—43, f. eks. ved lekkasje fra okkupasjonsmaktens forsyninger.

Lillehammer og Sandefjord var blant de byer som fikk brennevinsutsalg i 1943 etterat bevillingsmyndigheten vor blitt ført over til «Innenriksdepartementet». Ved avstemningene i januar 1946 ble det også flertall for brennevinshandel i disse to byene. Som følge av dette hadde Lillehammer brennevinshandel fra 3. mai 1943 til 30. september 1945 og fra 1. april 1946, Sandefjord fra 16. juli 1943 til 30. september 1945 og fra 15. mars 1946. Alle årene 1943—46 skulle derfor være mer eller mindre preget av brennevinshandelen. Det faller derfor naturlig å se på hvorledes bevegelsen har vært fra 1941—42 til 1943—45 og fra 1941—42 til 1946. Da forholdene kan ha vært svært unormale i 1941—42, bør en også se på bevegelsen fra 1939 til 1946. En jamfører best med byene uten lovlig brennevinshandel.

	Alle forseelser			Forseelser blant innenbysboende		
	1941/42- 1943/45 Pst.	1941/42- 1946 Pst.	1939-1946 Pst.	1941/42- 1943/45 Pst.	1941/42- 1946 Pst.	1939-1946 Pst.
Lillehammer	+ 250.0	+ 470.6	+ 189.6	+ 195.2	+ 447.6	+ 379.2
Sandefjord	+ 166.7	+ 392.4	+ 41.3	+ 85.2	+ 340.7	+ 133.3
Byer uten lovlig brennev.handel ¹⁾	+ 16.7	+ 101.1	+ 24.0	+ 24.9	+ 90.7	+ 11.6
Byer med lovlig brennev.handel ²⁾	+ 2.1	+ 177.1	+ 17.7	+ 5.0	+ 148.3	+ 26.3

Alle tre målinger gir det resultat at det har vært en forholdsvis sterk oppgang i forseelsetallet etterat den lokale brennevinshandel begynte.

Foruten disse to byer var det også 5 andre som fikk brennevinshandel i 1943. Dt var byene Drøbak (fra 1. juli), Kongsvinger (fra 5. mai.), Hønefoss

¹⁾ Unntatt Stavanger.

²⁾ Unntatt Oslo, Bergen og Trondheim.

(fra 3. mai), Holmestrand (fra 1. juli) og Skien (fra 2. januar). De fire første var så små at rusdrikkloven av 1927 ikke ga dem adgang til brennevinshandel. I alle disse byene hørte derfor handelen opp ved utgangen av september 1945. I Skien ble det derimot foretatt avstemning i januar 1946, men det var et knapt flertall for forbud. En vil her se på periodene 1941—42, 1943—45 og 1946. En jamfører best med byene uten lovlig brennevinshandel. Da tallene er så små i de 4 minste byene, vil en også se på dem samlet.

	Alle forseelser		Forseelser av innenbysboende	
	1941/42-1943/45 Pst.	1943/45-1946 Pst.	1941/42-1943/45 Pst.	1943/45-1946 Pst.
Drøbak	+ 41.7	+ 100.0	+ 80.0	+ 169.8
Kongsvinger	÷ 57.6	÷ 50.0	÷ 62.2	÷ 100.0
Hønefoss	+ 119.2	+ 59.6	+ 87.5	+ 26.7
Holmestrand	+ 30.0	+ 261.5	+ 4.4	+ 197.9
Sum	+ 24.7	+ 77.2	+ 35.1	+ 80.5
Sum ÷ Hønefoss	÷ 20.0	+ 100.0	+ 1.6	+ 144.1
Skien	+ 14.2	+ 26.8	+ 19.7	+ 48.0
Byer uten lovlig brennevinshandel ¹⁾	+ 16.7	+ 72.4	+ 24.9	+ 52.6
Byer med lovlig brennevinshandel ²⁾	+ 2.1	+ 171.5	+ 5.0	+ 136.5

Det er bare en av alle disse byene som gir bestemt utslag i den retning en måtte vente. Dette er Hønefoss, hvor utviklingen fra 1941—42 til 1943—45 er forholdsvis ugunstig, mens utviklingen fra 1943—45 til 1946 er forholdsvis gunstig. Holder en denne byen uenfor, blir bildet, som en ser, ganske annerledes. Om Skien kan en i de høyeste si at bevegelsen som ventet var gunstig i 1946.

En kunne tenke seg at bevegelsen i drukkenskapsforseelsene hadde vært forskjellig for byene i de ulike deler av landet. For å undersøke om dette hadde vært tilfelle måtte en skille mellom byer med og byer uten lovlig brennevinshandel siden utviklingen har vært forskjellig i disse to grupper. Nå er det forholdsvis få byer med lovlig brennevinshandel utenfor de sørøstlige av landet. Derfor er det ikke mulig å undersøke beliggenhetens innflytelse på utviklingen innenfor denne gruppe. Den annen gruppe, byene uten lovlig brennevinshandel, er både større i seg selv og jevnere fordelt utover landet. Vil en undersøke beliggenhetens innflytelse her, må en holde seg til de vanlige større landsdeler, tallene for de enkelte fylker blir altfor lett preget av forholdene i den enkelte by. En tar da ut følgende 4 landsdeler: 1. det sørøstlige, fylkene Østfold, Akershus, Buskerud og Vestfold ³⁾, 2. det sørvestlige, fylkene Telemark—Vest-Agder, 3. det vestlige, fylkene Rogaland — Møre og Romsdal og 4. det nord-

¹⁾ Unntatt Stavanger.

²⁾ Unntatt Oslo, Bergen og Trondheim.

³⁾ Det er ingen byer uten lovlig brennevinshandel i alle årene 1939—46 i fylkene Hedmark og Opland.

lige, fylkene Sør-Trøndelag — Finnmark. Vi ser bort fra at det kan være ulikheter innenfor hver av disse landsdeler og at det kan være tvilsomt hvor en skal trekke grensene for å få det skarpest mulige bilde av ulikhetene.

Jamfører en det totale antall drukkenskapsforseelser i 1939 med tallet for 1930, finner en at tallet i 1939 er lavere overalt *unntagen i det sørvestlige*, hvor tallet var 791 i 1939 mot 603 i 1930. Det sørøstlige hadde 905 forseelser i 1930 og 563 i 1939, det vestlige 2954 i 1930 og 2716 i 1939, det nordlige 503 i 1930 og 429 i 1939. Men tallet i det sørvestlige er øyensynlig preget av *den raske utvikling i Porsgrunn* hvor tallet var 342 i 1939 mot 101 i 1930. For de andre byene i denne landsdel er sumtallet 449 i 1939 mot 502 i 1930. Tallene for forseelser av innenbysboende gir det samme bilde. Tallet i det sørøstlige gikk ned fra 514 til 410, tallet i det sørvestlige gikk opp fra 260 til 328, men uten Porsgrunn gikk tallet ned fra 220 til 212, tallet i det vestlige gikk ned fra 2103 til 2046 og tallet i det nordlige fra 260 til 221. Nedgangen i tallene i det vestlige skyldes for en stor del Stavanger. Holder en utenfor denne byen, er totaltallet 1176 i 1930 og 1137 i 1939, tallet for innenbysboende 795 i 1930 og 803 i 1939. På den annen side har det vært en sterk oppgang i tallene i en enkelt av byene, nemlig Kristiansund. Holder en også denne byen utenfor, viser det seg at totaltallet i det vestlige gikk ned fra 948 til 776 og tallet for innenbysboende fra 653 til 503. Etter dette kan en ikke tro at det har vært noen utpregede ulikheter i bevegelsen hos byene i de forskjellige deler av landet i årene før krigen.

Fra 1939 til 1940 gikk tallene ned i de fleste av byene. Men det var noen unntak. I Mandal steg totaltallet fra 83 i 1939 til 170 i 1940 og tallet for innenbysboende fra 53 til 133, i Sandnes steg totaltallet fra 48 til 209 og tallet for innenbysboende fra 7 til 30. I noen andre byer var det en mindre stigning, således i Ålesund hvor totaltallet steg fra 289 til 307 og tallet for innenbysboende fra 225 til 253. I Stavanger steg totaltallet fra 1579 til 1846, mens tallet for innenbysboende gikk ned fra 1243 til 1085. Disse få unntak bevirker at bevegelsen blir litt forskjellig i de ulike landsdeler. Totaltallet gikk nemlig ned i det sørøstlige fra 563 til 404 og i det nordlige fra 429 til 288, det var omtrent uforandret i det sørvestlige, 791 i 1939 og 786 i 1940, og det gikk opp i det vestlige fra 2716 til 2948. Tallet for innenbysboende gikk ned fra 410 til 307 i det sørøstlige, fra 2046 til 1766 i det vestlige og fra 221 til 125 i det nordlige, mens det steg fra 328 til 364 i det sørvestlige.

1941 var et utpreget nedgangsår. Men i dette året skiller byene nordpå seg avgjort ut fra byene i resten av landet. Fra 1940 til 1941 gikk totaltallet ned fra 404 til 224 i det sørøstlige, fra 786 til 543 i det sørvestlige og fra 2948 til 2415 i det vestlige. Men det gikk opp fra 288 til 443 i det nordlige. Tallene for innenbysboende er henholdsvis 307 og 164, 364 og 245, 1766 og 1372, 125 og 186. Denne bevegelse var ikke bare en reaksjon mot den sterke nedgang i 1940. For i 1941 ligger totaltallet for det nordlige høyere enn i 1939, mens det ellers ligger betraktelig lavere. Og tallet for innenbysboende ligger iallfall

høyere i forhold til 1939 enn i de andre landsdelene. Av de 11 byer nordpå var det bare 2 (Svolvær og Hammerfest) hvor tallet for innenbysboende ikke steg i 1941.

I 1942 gikk tallene igjen ned i det nordlige. Nedgangsbevegelsen var da alminnelig utenfor det sørøstlige hvor tallene gikk opp i Halden og Sarpsborg. Til gjengjeld var det oppgang i 1943 utenfor det sørøstlige hvor tallene sto stille. I 1943—44 lå tallene høyt i forhold til 1939 i det sørvestlige og i det nordlige. I disse landsdeler var det en utpreget opp- og nedgangsbevegelse fra 1942 til 1945, med sterk oppgang i 1943 og sterk nedgang i 1945. Bevegelsen er imidlertid ikke strengt begrenset til byene i disse landsdeler, og egentlig utpreget er den bare hos noen få av byene (Sarpsborg, Porsgrunn, Notodden, Mandal, Sandnes, Molde og Svolvær).

Til tross for denne noe varierende bevegelse i de ulike landsdeler under krigen, lå tallene *alle steder forholdsvis lavt i 1945*. Totaltallet og tallet for innenbysboende var i pst. av tilsvarende tall for 1939 — 45.1 og 44.9 i det sørøstlige, 59.3 og 79.6 i det sørvestlige, 62.9 og 61.2 i det vestlige og 55.9 og 60.2 i det nordlige.

I 1946 spiller de spesielle lokale forhold en stor rolle. Tar en med alle forseelser, var det sterkest stigning nordpå, nemlig 210.8 pst. fra 1945. Men hvis en holder utenfor Harstad og Finnmarksbyene, blir stigningen bare 67.5 pst. eller praktisk talt det samme som hos resten av byene uten lovlig brennevinssalg, hvor prosenten var 63.8. I Harstad berodde stigningen på de utenbysboende. For de innenbysboende var stigningen i alle byene i det nordlige bare 89.5 pst. Holder en her utenfor Finnmarksbyene (men ikke Harstad), er stigningen 48.4 pst., eller også her praktisk talt som i resten av byene, hvor den er 46.0 pst. Videre var det sterk stigning i 1946 i det sørøstlige, nemlig 140.6 pst. for alle forseelser og 144.0 pst. for forseelser av innenbysboende. Men heller ikke disse tallene er karakteristisk for hele landsdelen. Det er stor forskjell mellom de to største byene her (som har over 90 pst. av forseel-sestallet), Halden og Sarpsborg. I Halden steg forseelsene med 216.7 pst., eller med 282.1 pst. for de innenbysboende, i Sarpsborg var stigningen bare 76.3, henholdsvis 81.0 pst. I det sydvestlige var stigningen også ganske sterk, 128.8 pst. for alle forseelser og 118.0 pst. for forseelser av innenbysboende. Her er det byene Porsgrunn og Notodden som skiller seg ut med sterk stigning. Uten disse to byer er stigningen bare 52.2 pst. for alle forseelser og 50.3 pst. for forseelser av innenbysboende. Derimot var det lite stigning i det vestlige, nemlig bare 34.2 pst. for alle forseelser og 16.4 pst. for forseelser av innenbysboende. Men også her er det et par byer som skiller seg ut ved sterk stigning, nemlig Haugesund og Ålesund. Uten disse byer var stigningen bare 18.6 pst. for alle forseelser og 5.6 for forseelser av innenbysboende.

Stigningen i forseel-sestallet fra 1945 til 1946, var langt sterkere i byene med lovlig brennevinshandel. Tar en med alle 19 byer som hadde lovlig bren-

nevinshandel både i 1945 og 1946, var stigningsprosenten 115.4 (alle forseelser). Holder en utenfor Oslo, var prosenten 121.2 for alle forseelser og 86.9 for forseelser blant innenbysboende. I de 47 byer som var uten lovlig brennevinshandel i 1946 var prosenttallene 77.3 og 51.1.¹⁾ Holder en utenfor de førnevnte 9 byer hvor tallene steg særlig sterkt, blir prosentene bare 38.6 og 22.3. Disse tallene skulle bedre karakterisere den alminnelige bevegelse i byene uten lovlig brennevinshandel.

Mens stigningen fra 1945 til 1946 var vidt forskjellig i byene med og byene uten lovlig brennevinshandel, var den samlede nedgang fra 1939 til 1945 forholdsvis sett omtrent like stor i de to grupper. Forholdet framgår av følgende tall for de 17 byer som hadde lovlig handel både i 1939, 1945 og 1946 og de 41 byer som var uten slik handel i alle tre år:

	Prosent nedgang 1939-1945		Prosent oppgang 1945-1946	
	Alle forseelser	Forseelser av innenbysboende	Alle forseelser	Forseelser av innenbysboende
Byer med lovlig brennevinshandel	÷ 44.7	-	116.8	-
Do. ÷ Oslo	÷ 41.0	÷ 30.7	124.3	86.9
Byer uten lovlig brennevinshandel	÷ 40.7	÷ 39.1	76.9	49.1

Etter en nedgang på henholdsvis 45, 40 og 30 pst. må det følge en oppgang på henholdsvis ca. 80, 70 og 40 pst. for å bringe tallene opp i samme høyde som før. I 1946 ligger forseelsestallene meget høyere enn i 1939 i byene med brennevinshandel, litt høyere når det gjelder alle forseelser i byene uten handel, men lavere når det gjelder forseelser blant innenbysboende i disse byer.

En nærmere undersøkelse viser imidlertid at det er noen ganske få av de større byene som har en slik sterk stigning i forseelsestallene fra 1945 til 1946, at nivået blir helt forrykket i forhold til 1939. I de fleste av de ikke altfor små byene er det ikke så stor forskjell mellom tallene i 1939 og 1946, stigningen fra 1945 til 1946 retter seg med andre ord etter fallet fra 1939 til 1945. En vil se dette av følgende tabeller hvor byene er delt i grupper etter endringsprosenten 1939 — 45. Når det gjelder byene med lovlig brennevinshandel, holder en utenfor Bodø og Tromsø i tabellen for alle forseelser og Moss i tabellen for innenbysboende.

Som en ser var det sterk stigning i 1946 i de byer hvor det var liten nedgang eller oppgang fra 1939 til 1946. Mest utpreget var dette forhold i Tromsø. Her var det omtrent tre ganger så mange forseelser som i de nærmeste årene før krigen. Dette skyldes mest de mange utenbysboende. Men også tallet på forseelser av innenbysboende lå noe høyere i 1946 enn i årene før krigen. Selv i 1943 var forseelsestallene her høyere enn i årene før krigen. I Trond-

¹⁾ I de 42 byer som var uten lovlig brennevinshandel både i 1945 og 1946 var tallene 76.8 og 49.0.

Alle forseelser				Forseelser av innenbysboende			
Grupper	Endringsprosent		Oppveiende endrings- prosent 1945-1946	Grupper	Endringsprosent		Oppveiende endrings- prosent 1945-1946
	1939- 1945	1945- 1946			1939- 1945	1945- 1946	
I. (Minst 75 pst. nedgang 1939 —1945) ¹⁾	÷ 80.6	401.2	415.0	I. (Minst 65 pst. nedgang 1939 —1945) ⁶⁾	÷ 70.6	268.6	240.6
II. (65—74.9 pst. nedgang 1939 —1945) ²⁾	÷ 73.2	237.2	273.7	II. (50—64.9 pst. nedgang 1939 —1945) ⁷⁾	÷ 61.7	148.3	160.8
III. (50—64.9 pst. nedgang 1939 —1945) ³⁾	÷ 57.6	181.2	135.7	III. (20—49.9 pst. nedgang 1939 —1945) ⁸⁾	÷ 26.0	58.6	35.1
IV. (40—49.9 pst. nedgang 1939 —1945) ⁴⁾	÷ 48.0	110.6	92.2	IV. (0.1—19.9 pst. nedgang 1939 —1945) ⁹⁾	÷ 9.2	87.5	10.1
V. (0.1—39.9 pst. nedgang 1939 —1945) ⁵⁾	÷ 17.7	82.7	21.6	V. (Oppgang 1939 —1945) ¹⁰⁾	+ 73.4	9.5	÷ 42.3

heim lå tallene i 1946 60—80 pst. høyere enn i årene før krigen, og på grunn av forholdsvis mange utenbysboende lå totaltallet i 1943 høyere enn i årene før krigen. I Bergen lå totaltallet i 1946 omkring 40 pst. høyere enn i årene før krigen. Også her skyldtes stigningen mest de utenbysboende. Her var det stigningen i 1946 som gjorde utslaget idet tallene for årene 1943—45 ligger atskillig lavere enn før krigen. Noe liknende var forholdet i Hamar hvor tallene i 1946 ligger 60—70 pst. høyere enn i de nærmeste årene før krigen.

Av de byer som er holdt utenfor, hadde Bodø 258 forseelser i alt i 1946 mot 143, 68 og 125 i årene 1937—39, og 98 forseelser av innenbysboende mot henholdsvis 63, 12 og 84.

Av byene uten lovlig brennevinshandel er mange så små at bevegelsen i tallene blir sterkt preget av tilfeldigheter. En tar derfor ut 20 større byer. I tabellen for alle forseelser holder en utenfor byene Halden, Notodden og Harstad hvor tallet steg uforholdsmessig meget i 1946 og Stavanger hvor stigningen var uforholdsmessig liten. I tabellen over forseelser av innenbysboende holder en utenfor byene Halden, Kragerø og Notodden med uforholdsmessig sterk stigning i 1946 og Stavanger med uforholdsmessig svak stigning. Da forholdsvis mange av byene hadde oppgang i tallene fra 1939 til 1945 og danner en naturlig gruppe, blir det her bare 4 grupper.

¹⁾ Kongsberg, Horten og Larvik. ²⁾ Moss, Drammen og Tønsberg. ³⁾ Fredrikstad, Arendal og Narvik. Bodø er holdt utenfor. Med Bodø blir tallene ÷ 57.3, 192.9 og 134.2. ⁴⁾ Oslo, Hamar, Gjøvik og Kristiansand. Uten Oslo blir tallene ÷ 46.5, 125.1 og 87.1. ⁵⁾ Bergen og Trondheim. Tromsø er holdt utenfor. Med Tromsø blir tallene ÷ 17.2, 90.9 og 20.7. ⁶⁾ Drammen, Kongsberg, Horten og Larvik. I Horten var det forholdsvis sterk stigning fra 1945 til 1946, mens det til gjengjeld var forholdsvis svak stigning i Larvik. ⁷⁾ Fredrikstad, Tønsberg, Bodø og Narvik. Moss er holdt utenfor. Med Moss blir tallene ÷ 59.9, 179.2 og 149.1. ⁸⁾ Kristiansand. Bergen og Tromsø. ⁹⁾ Hamar og Trondheim. ¹⁰⁾ Gjøvik og Arendal.

Alle forseelser				Forseelser av innenbysboende			
Grupper	Endringsprosent		Oppværende endrings- prosent 1945-1946	Grupper	Endringsprosent		Oppværende endrings- prosent 1945-1946
	1939- 1945	1945- 1946			1939- 1945	1945- 1946	
I. (Minst 40 pst. nedgang 1939—1945) ¹⁾	÷ 64.5	153.7	181.5	I. (Minst 50 pst. nedgang 1939—1945) ²⁾	÷ 60.8	114.4	155.1
II. (30—39.9 pst. nedgang 1939—1945) ³⁾	÷ 33.0	50.1	49.2	II. (20—49.9 pst. nedgang 1939—1945) ⁴⁾	÷ 29.9	25.5	42.7
III. (0.1—29.9 pst. nedgang 1939—1945) ⁵⁾	÷ 14.7	30.3	17.2	III. (0.1—19.9 pst. nedgang 1939—1945) ⁶⁾	÷ 15.9	67.9	18.9
V. (Oppgang 1939—1945) ⁴⁾	+107.1	11.7	÷ 51.7	V. (Oppgang 1939—1945) ⁸⁾	+ 50.8	÷ 10.6	÷ 33.7

Samsvaret mellom nedgangen 1939—45 og oppgangen 1945—46 er i det hele noe mindre tydelig her enn når det gjelder byene med brennevinshandel. Hvor det var sterk nedgang 1939—45, er oppgangen 1945—46 som regel ikke stor nok til å oppveie den, og hvor det er liten nedgang eller oppgang 1939—45, er det forholdsvis stor oppgang 1945—46. I Kragerø f. eks. lå totaltallet ca. 130 pst. og tallet for innenbysboende ca. 180 pst. høyere i 1945 enn i 1939, og likevel steg totaltallet med ca. 40 og tallet for innenbysboende med 25 pst. i 1946. Byen hadde i 1946 150 forseelser, hvorav 94 begått av innenbysboende mot henholdsvis 47 og 27 i 1939, 59 og 42 i 1938, 27 og 17 i 1937. I Namsos lå totaltallet i 1945 ca. 40 pst. og tallet for forseelser av innenbysboende 30 pst. høyere enn i 1939, og likevel steg tallene i 1946 med henholdsvis 68 og 83 pst. Men forholdet kan bero på tilfeldigheter fordi tallene lå usedvanlig lavt i 1939. Svolvær, hvor det også var en uforholdsmessig sterk oppgang i totaltallet i 1946, har derimot et forholdsvis lavt antall forseelser i 1945. Her er det de utenbysboende som gjør utslaget.

Av de byer som er holdt utenfor, hadde følgende høye tall i 1946 jamført med årene 1937—39. Halden 361 forseelser i alt mot 116, 182 og 177, og 240 forseelser av innenbysboende mot 72, 98 og 96. Notodden 184 forseelser i alt mot 106, 63 og 74, og 142 forseelser av innenbysboende mot 77, 52 og 56. Harstad 374 forseelser i alt mot 73, 90 og 114, og 78 forseelser av innenbysboende mot 29, 43 og 52. Det er også noen av småbyene, som er holdt utenfor, hvor

1) Sarpsborg, Porsgrunn, Risør og Haugesund. Notodden og Stavanger er holdt utenfor. Med disse to byer blir tallene ÷ 52.0, 71.9 og 108.5. 2) Grimstad, Mandal, Alesund og Kristiansund. Halden og Harstad er holdt utenfor. Med disse to byer blir tallene ÷ 33.0, 111.0 og 49.2. 3) Flekkefjord, Mosjøen og Svolvær. 4) Kragerø, Egersund, Sandnes, Steinkjær og Namsos. 5) Svolvær, Sarpsborg, Porsgrunn, Risør og Haugesund. 6) Kristiansund og Alesund. Tar en med Halden, Notodden og Stavanger, som er holdt utenfor, blir tallene ÷ 39.1, 35.2 og 64.2. 7) Grimstad og Mandal. 8) Flekkefjord, Egersund, Sandnes, Steinkjær, Mosjøen og Harstad. Tar en med Namsos og Kragerø, som er holdt utenfor, blir tallene 68.3, 7.3 og ÷ 40.6.

tallene var forholdsvis høye i 1946, f. eks. Tvedestrand, Egersund og Sandnes. Som regel er det da tallet for utenbysboende som ligger forholdsvis høyt.

Undersøkelsen i det foregående har nærmest vist at det ikke har vært noen større forskjell mellom byene i de ulike deler av landet med hensyn til drukkenskapsforseelsenes *bevegelse*. En annen sak er det at det hele tiden kan ha vært ulikheter med hensyn til drukkenskapspromillens *høyde*. Om dette er tilfelle, skulle en kunne slå fast ved å undersøke forholdene i 1946. Tallene for et enkelt år er visstnok preget av tilfeldigheter, men når en samler byene i grupper, er det utsikt til å få utjevnet disse tilfeldigheter. Men en støter her på den vanskelighet at drukkenskapspromillen varierer med byenes størrelse. Vi må derfor se litt på dette først.

Folketall 1946	Byer med lovlig brennevinshandel			Byer uten lovlig brennevinshandel		
	Antall byer	Drukkenskapspromille 1946		Antall byer	Drukkenskapspromille 1946	
		Alle forseelser	Forseelser av innenbysboende		Alle forseelser	Forseelser av innenbysboende
Over 20 000 ..	¹⁾ 5	¹⁾ 52.3	29.4	³⁾ -	-	-
« 10 000 ..	7 (8)	²⁾ 48.9 (52.6)	22.6	6	20.6	14.6
10 000—19 999 ..	²⁾ 12 (13)	²⁾ 46.5 (52.8)	19.2	-	-	-
4 000—9 999 ..	6	33.7	14.1	⁴⁾ 4 (5)	⁴⁾ 35.3 (45.7)	17.6
Over 4 000	-	-	-	⁴⁾ 10 (11)	⁴⁾ 26.5 (32.0)	15.9
3 000—3 999 ..	-	-	-	8	20.3	10.0
2 000—2 999 ..	-	-	-	13	16.3	7.0
Under 2 000 ..	-	-	-	⁵⁾ 14 (15)	⁵⁾ 5.1 (6.8)	2.4

Byene Tromsø, Harstad og Tvedestrand skiller seg skarpt ut fra andre byer av tilsvarende størrelse ved et uforholdsmessig stort antall forseelser av utenbysboende. En holder derfor best disse byene utenfor når det gjelder tallene for alle forseelser. En finner da at promilletallene stiger forholdsvis jevnt med byenes størrelse i byene med lovlig brennevinshandel. Det er et stort sprang mellom byer med over 20 000 innbyggere og byer med 10 000—19 999 innbyggere når det gjelder forseelser av innenbysboende. Dette skyldes den høy promille i Trondheim (47.2). Gjennomsnittet for de andre byene med over 20 000 innbyggere er 23.5. I byene uten lovlig brennevinshandel stiger promillen også forholdsvis jevnt, hvis en holder seg til grupper på minst 8 byer. Men deler en opp gruppen på over 4 000 innbyggere i to, byer med over 10 000 innbyggere og byer med 4 000—9 999 innbyggere, vil en se at promillen igjen ligger lavere i de største byene. Det ser ut til at promillen hører opp med å stige når byene når opp til en størrelse på omkring 4 000, den grense som loven har satt for adgangen til å stemme opp brennevinssalg i

¹⁾ Oslo ligger så nær gjennomsnittet (promille 52.7) at det ikke er nødvendig å holde byen utenfor. ²⁾ Tallet gjelder gruppen uten Tromsø. ³⁾ Bare en by, Stavanger, med tallene 22.3 og 15.5. ⁴⁾ Tallet gjelder gruppen uten Harstad. ⁵⁾ Tallet gjelder gruppen uten Tvedestrand.

byene. Da nå promillen stiger med byenes størrelse i byene med brennevinshandel, stiger forskjellen ettersom byene vokser. Ser en på tallene for gruppene på 4 000—9 999 innbyggere, finner en at her er det ikke noen forskjell mellom byene med og uten salg. Promillen ligger endog litt høyere i byene uten salg, men ikke mer enn at det kan skyldes tilfeldigheter. Derimot har byene med brennevinssalg på over 10 000 innbyggere høyere promiller enn byene uten salg av samme størrelse. Forskjellen er størst for alle forseelser, hvor altså de utenbysboende kommer med. Forskjellen kan bero på at den ulovlige trafikk har desto vanskeligere for å forsyne markedet, jo større byene blir, eller på at de større byene, og da særlig byene med lovlig brennevinshandel, trekker til seg de befolkningselementer, det her kommer an på, eller at disse elementer glir mer ut i de større byene med lovlig brennevinssalg, blant annet fordi det der er vanskeligere å gjennomføre den sosiale kontroll med det lovlige salg på en helt effektiv måte.

Når vi nå skal dele byene i de enkelte landsdeler etter størrelsen, må vi nøye oss med litt færre grupper for at det ikke skal bli for få byer i gruppene. Byene med lovlig brennevinshandel deler vi i to grupper idet vi slår sammen alle disse byer som har minst 10 000 innbyggere. Med hensyn til byene uten lovlig brennevinshandel har vi sett at promillen ikke stiger merkbart når størrelsen kommer opp over 4 000 innbyggere. For å få landsdelene bedre representert vil vi her sette grensen ned til 3 000. De andre størrelsesgruppene beholder vi uforandret. Landsdelsinndelingen er den samme som før (se side 37), bare at Hedmark og Opland kommer til i det sørøstlige. Vi får da tabellen på side 45 hvor promilletallene er gjennomsnittene av promillene i vedkommende byer.

Tar vi alle byer under ett i de forskjellige landsdeler, vil vi finne at det bare er det vestlige som skiller seg tydelig ut. Her er totalpromillen bare 18.5 mot 23.8 for alle byer i riket og promillen for innenbysboende 9.6 mot 11.4 for alle byer i riket. Men i denne landsdelen er det forholdsvis få byer med brennevinshandel. For å få en bedre sammenlikning med de andre landsdelene tar vi gjennomsnittene av de tre grupper som er representert i det vestlige, gruppene 1, 3 og 5. Promillene blir da: det sørøstlige 24.3 og 12.3, det sørvestlige 34.0 og 15.5, det vestlige 24.0 og 12.7, det nordlige 26.7 og 13.1. Etter dette er det ikke noen vesentlig forskjell mellom byene i det sørøstlige, i det vestlige og det nordlige. Derimot ser det ut som om tallene ligger høyere i det sørvestlige. Dette bekrefter også en beregning for de 4 grupper, nr. 1 og 3—5, som finnes i denne landsdel for så vidt gjelder forholdet til det sørøstlige og det nordlige hvor alle grupper er representert. Gjennomsnittspromillene for disse grupper blir nemlig: det sørøstlige 21.8 og 11.1, det sørvestlige 29.9 og 13.5, det nordlige 24.1 og 11.8. Jamfører en promilletallene i det sørvestlige gruppe for gruppe med tallene for riket, vil en også finne at tallene i det sørvestlige ligger høyere overalt unntagen for innenbysboende i de 4 minste «tørrlagte»

Bygrupper	Det sør-østlige			Det sør-vestlige			Det vestlige			Det nordlige			Hele riket		
	Antall byer	Drukkenskaps- promille 1946		Antall byer	Drukkenskaps- promille 1946		Antall byer	Drukkenskaps- promille 1946		Antall byer	Drukkenskaps- promille 1946		Antall byer	Drukkenskaps- promille 1946	
		Alle forseels	Fors. av innen- bysb.		Alle forseels	Fors. av innen- bysb.		Alle forseels	Fors. av innen- bysb.		Alle forseels	Fors. av innen- bysb.		Alle forseels	Fors. av innen- bysb.
1. Byer med lovlig brennevinshandel og minst 10 000 innbyggere	7	42.6	¹⁾ 19.2	2	61.4	24.6	1	46.7	24.8	3	⁵⁾ 59.8	27.5	13	⁸⁾ 48.9	¹²⁾ 22.6
2. Byer med lovlig brennevinshandel og under 10 000 innbyggere	5	32.1	13.7	-	-	-	-	-	-	1	41.8	15.9	6	33.7	14.1
3. Byer uten lovlig brennevinshandel og minst 3 000 innbyggere	3	27.4	15.1	5	31.7	20.0	7	20.2	10.2	4	⁶⁾ 14.9	9.5	19	⁹⁾ 23.7	13.4
4. Byer uten lovlig brennevinshandel med 2 000—2 999 innbyggere	3	14.0	7.5	5	17.7	7.3	-	-	-	5	16.3	7.8	13	16.3	7.0
5. Byer uten lovlig brennevinshandel med under 2 000 innbyggere	6	3.0	2.6	4	³⁾ 8.9	1.9	3	5.1	3.1	2	5.5	2.3	15	¹⁰⁾ 5.1	2.4
Alle bygrupper	24	25.0	²⁾ 11.3	16	⁴⁾ 26.4	12.1	11	18.5	9.6	15	⁷⁾ 23.0	12.0	66	¹¹⁾ 23.8	¹³⁾ 11.4

¹⁾ Gjelder 6 byer idet Oslo er utenfor. ²⁾ Gjelder 23 byer idet Oslo er utenfor. ³⁾ Gjelder 3 byer idet Tvedestrand er holdt utenfor. ⁴⁾ Gjelder 15 byer idet Tvedestrand er holdt utenfor. ⁵⁾ Gjelder 2 byer idet Tromsø er holdt utenfor. ⁶⁾ Gjelder 3 byer idet Harstad er holdt utenfor. ⁷⁾ Gjelder 13 byer idet Tromsø og Harstad er holdt utenfor. ⁸⁾ Gjelder 12 byer idet Tromsø er holdt utenfor. ⁹⁾ Gjelder 18 byer idet Harstad er holdt utenfor. ¹⁰⁾ Gjelder 14 byer idet Tvedestrand er holdt utenfor. ¹¹⁾ Gjelder 63 byer, idet Tromsø, Harstad og Tvedestrand er holdt utenfor. ¹²⁾ Gjelder 12 byer idet Oslo er utenfor. ¹³⁾ Gjelder 65 byer idet Oslo er utenfor.

byene. Tallene i det nordlige avviker også endel fra tallene for hele riket, men her går avvikelsene i forskjellig retning, idet tallene er høye i byene med brennevinshandel, men lave i de største byene uten brennevinshandel. Når det gjelder så få byer som det er i disse enkelte gruppene, kan naturligvis tilfeldighetene lett få det avgjørende ord.

I tabell 17, side 86, vil en finne drukkenskapspromillen i 1946 beregnet for bygdene fylkesvis. Disse tall viser at promillen er forholdsvis høy i det sørøstlige, høyest i fylkene Akershus og Østfold. På linje med disse to fylker står Telemark, hvor Rjukan bringer tallet høyt opp, og Finnmark, hvor en har Kirkenes. I linje med de andre fylkene i det sørøstlige, står bygdene nær de store bysentrer Bergen og Trondheim, altså Hordaland og Sør-Trøndelag. Men merkelig nok har både Vest-Agder og Rogaland noe høyere tall. Ganske lav promille (mindre enn 1 forseelse pr. 1000 innbyggere) har Aust-Agder, Sogn og Fjordane, Møre og Romsdal, Nord-Trøndelag, Nordland og Troms.

Da de absolutte tallene i de enkelte fylker er nokså små, er det vanskelig å si noe om tendensene i utviklingen. Ser en på promilletallene for 1930 (Statistiske Meddelelser 1932, side 252), vil en finne at rekkefølgen mellom fylkene stort sett var den samme dengang som nå. Nivået var i det hele tatt høyere, promillen for bygdene i hele riket var 2.4 i 1930 mot 2.0 i 1946. Hedmark hadde dengang en forholdsvis høy promille, nedgangen har vært sterk her. Forholdsvis sterk nedgang har det også vært i Finnmark, Buskerud, Vest-Agder og Rogaland. I de tre andre fylker med særlig høy promille i 1930, Østfold, Akershus og Telemark, har promillen derimot holdt seg oppe. I Troms og særlig i Sør-Trøndelag har det vært større stigning.

Så vidt en kan dømme etter de absolutte tallene, faller nedgangen i Hedmark vesentlig på rasjoneringstiden under og etter krigen (se tabell 18, side 86). Det samme ser også ut til å være tilfellet i Finnmark, Buskerud og Vest-Agder. Rogaland hadde derimot forholdsvis høye tall i rasjoneringstiden. Her hadde det enkelte år 1930 et forholdsvis høyt tall. I Sør-Trøndelag var det sterk oppgang i tallene i tiden 1930—39, forholdsvis liten nedgang fra 1939 til 1942, og senere sterk stigning. Også i Troms var det sterk stigning 1930—39, men tallene gikk her sterkere ned under og like etter krigen.

Liksom Sør-Trøndelag hadde også Møre og Romsdal en jevnt sterk oppgang i tallene i perioden 1930—39. Sterk oppgang under svingninger var det i Østfold, Akershus utenom Aker og Troms. Sterk stigning under oppgangskonjunkturen fra 1935 hadde Hordaland, Sogn og Fjordane, Nordland og Finnmark.

Bevegelsen fra 1939 til 1946 var nokså forskjellig i de ulike fylkene når en ser på detaljene. I alle bygdene tatt under ett var bevegelsen ikke så ulik bevegelsen i alle byene under ett. Tallene gikk ned begge steder fra 1939 til 1942. Nedgangen var bare jevnere i bygdene, mens den i byene var forholdsvis sterkt konsentrert på året 1941. Oppgangen etter 1942 varte i bygdene til 1944,

selv om den var forholdsvis mindre i 1944. I byene gikk tallet litt ned i 1944. Nedgangen i 1945 var forholdsvis sterk i bygdene, men liten i byene.

Denne bevegelse med skiftevis nedgang og oppgang er nærmest typisk for bygdene om Oslofjorden, særlig Østfold, Akershus og Vestfold, og Telemark. I Hedmark gikk derimot tallene nokså jevnt jevnt ned helt til 1945. I Opland var det stigende tendens fra 1942 til 1945 og nedgang i 1946. Noe liknende var forholdet i Aust-Agder. Buskerud nærmer seg fylkene om Oslofjorden, men oppgangen etter 1942 var svært svak. I Vest-Agder holdt tallene seg oppe helt til 1941, senere er bevegelsen nærmest som i Hedmark. Rogaland hadde forholdsvis stabile tall med jevnt svak nedgang til 1943, senere jevn oppgang. Noe liknende var bevegelsen i Hordaland. Sogn og Fjordane hadde sterke svingninger. Møre og Romsdal har igjen en bevegelse omtrent som Hedmark. I Sør-Trøndelag steg tallene gjennomgående, tallet var høyt i 1941 som i Vest-Agder. Nord-Trøndelag hadde i det hele tatt høye tall under krigen, særlig i 1944. Nordland hadde jevnt synkende tall til 1944. I Troms og Finnmark var tallene nærmest synkende til 1945 om enn under svingninger.

Som før nevnt har korttidsbevegelsene i drukkenskapsforseelsene i årene etter 1939 stort sett fulgt de tilsvarende bevegelser i det lovlige alkoholforbruk. Det har vært noen mindre avvikelser, og spørsmålet er da om disse skyldes endringene i det ulovlige forbruk. Den eneste målestokk, en har for det ulovlige forbruk er tallet på rusdrikklovsforseelsene. Det kan derfor være verd å stille sammen disse tre serier. I den hensikt regner en dem om til indekstall idet en i alle tre tilfelle setter tallet for 1939 = 100. Det som en regner om, er tallene pr. 1 000 innbyggere, slik at virkningene av folkemengdens vekst er holdt utenfor i alle tilfelle.

	1939	1940	1941	1942	1943	1944	1945	1946
Lovlig alkoholforbruk ..	100.0	79.3	66.7	39.2	59.9	64.0	59.5	103.0
Drukkenskapsforseelser .	100.0	86.8	49.6	43.4	57.4	53.5	51.2	106.2
Rusdrikklovsforseelser ...	100.0	46.0	32.2	56.5	83.1	85.9	58.1	49.6

En vil se at bevegelsen i rusdrikklovsforseelsene vanskelig kan gi noen forklaring på avvikelene mellom bevegelsen i drukkenskapsforseelsene og bevegelsen i alkoholforbruket. I 1940 gikk drukkenskapsforseelsene forholdsvis lite ned. Men nedgangen i rusdrikklovsforseelsene var langt sterkere enn nedgangen i det lovlige forbruk. I 1941 gikk drukkenskapsforseelsene ned i sterkere grad enn både det lovlige forbruk og rusdrikklovsforseelsene. Men tar en de to år 1940 og 1941 under ett, blir nedgangen i drukkenskapsforseelsene sterkere enn nedgangen i alkoholforbruket, men svakere enn nedgangen i rusdrikklovsforseelsene. På samme måte kunne en si at den sterke stigning i rusdrikklovsforseelsene i 1942 kan skyldes tilførsel av ulovlig vare (denaturert sprit) som har bevirket at nedgangen i drukkenskapsforseelsene i 1942 er blitt langt mindre enn nedgangen i det lovlige forbruk. Den overordentlig sterke oppgang i rusdrikklovsforseelsene i 1943 bevirker imidlertid ikke at drukkenskapsforseelsene

stiger sterkere enn det lovlige forbruk. I 1944 ligger tallet for drukkenskapsforseelsene forholdsvis lavt til tross for det høye tall for rusdrikklovforseelsene. I 1945 er det forholdsvis lite fall i tallet for drukkenskapsforseelsene tross den sterke nedgang i tallet for rusdrikklovforseelsene. Og i 1946 stiger drukkenskapsforseelsene sterkere enn det lovlige forbruk tross fortsatt sterk nedgang i tallet for rusdrikklovforseelser.

Nå har den ulovlige trafikk forholdsvis størst betydning i de «tørrlagte» deler av landet, og det kan hende at sammenhengen mellom drukkenskapsforseelser og rusdrikklovforseelser vil være mer merkbar her. Den ulovlige trafikk fikk imidlertid forholdsvis stor betydning også i byene med lovlig handel under krigen, som det framgår av følgende tabell:

	Rusdrikklovforseelser pr. 100 drukkenskapsforseelser	
	1942	1946
Bygdene	36.9	16.1
Byer uten lovlig brennevinssalg	19.9	13.4
Med minst 3 000 innbyggere	20.1	12.7
« 2 000—2 999 « «	17.8	18.8
« under 2 000 « «	21.6	14.3
Byer med lovlig brennevinssalg	12.9	2.7
Med minst 50 000 innbyggere	8.1	2.5
« 14 000—49 999 « «	19.7	3.8
« 10 000—13 999 « «	15.1	2.6
« 4 000—9 999 « «	25.9	4.2
« under 4 000 « «	5.5	-

Da tallene for rusdrikkforseelser i det hele tatt er små, særlig i 1946, blir forholdstallene nokså meget preget av tilfeldigheter. Men en vil iallfall se at rekkefølgen mellom bygdene og de to større bygrupper er den samme både i 1942 og 1946. En vil også se at byene med lovlig handel hadde utpreget lave tall i 1946. Som regel ser det ikke ut til at forholdstallet varierer med byenes størrelse. I 1942 skilte imidlertid byene Oslo, Bergen og Trondheim seg ut ved forholdsvis lave tall.

	Rusdrikklovforseelser pr. 1000 innbyggere 1946	Drukenskapsforseelser pr. 1000 innbyggere 1946
Bygdene	3.2	2.0
Byer uten lovlig brennevinssalg	30.1	22.5
Med minst 3 000 innbyggere	31.6	24.8
« 2 000—2 999 « «	30.9	16.4
« under 2 000 « «	10.6	7.4
Byer med lovlig brennevinssalg	13.8	51.0
Med minst 50 000 innbyggere	13.1	52.9
« 14 000—49 999 « «	17.2	45.3
« 10 000—13 999 « «	1) 14.7 (16.7)	1) 56.2 (48.1)
« 4 000—9 999 « «	2) 13.8 (8.4)	2) 33.0 (35.7)

1) Uten Tromsø. 2) Uten Lillehammer og Gjøvik.

Tallene for 1946 i tabellen nederst på s. 48 tyder på en viss sammenheng mellom tallet på rusdrikklovforseelser og tallet på drukkenskapsforseelser i de «tørrlagte» deler av landet.

Ser en på tallene for byene med lovlig brennevinssalg, er det ingen utpreget sammenheng mellom dem, når en ser bort fra at de minste av disse byene har forholdsvis lite både av drukkenskapsforseelser og rusdrikklovforseelser. I byene uten lovlig brennevinssalg er det derimot en tydelig tendens til at både drukkenskapsforseelser og rusdrikklovforseelser blir hyppigere når byene vokser i størrelse. Riktignok er det liten stigning i tallet for rusdrikklovforseelser når en kommer over klassen på 2 000—2 999 innbyggere. Men som vi har sett før, hører også drukkenskapspromillen etter hvert opp med å stige, selvom ikke merkbart, før en er nådd opp over 4 000 innbyggere. Tilfeldigheter kan her gjøre hele forskjellen. Bygdene står som et yttertrinn i rekken gunstigere enn de minste «tørrlagte» byene både med hensyn til drukkenskapsforseelser og rusdrikklovforseelser.

Siden det nå viser seg at variasjonene i drukkenskapspromillen følger variasjonene i hyppigheten av rusdrikklovforseelser innenfor det tørrlagte område, ligger det nær å tro at den forskjellige *bevegelse* i tallene for rusdrikklovforseelser i de forskjellige deler av dette område kan ha vært ledsaget av tilsvarende ulikheter i bevegelsen av tallene for drukkenskapsforseelsene. På samme måte som for riket kan vi derfor stille opp indeksserier, for bygdene, byene uten og byene med brennevinshandel. Da vi ikke har beregninger i forhold til folkemengden for de to bygrupper, må vi legge til grunn det absolutte antall forseelser. Alkoholforbruket er ikke beregnet særskilt for bygder og byer, og vi bruker derfor her likeså godt den serie vi hadde for riket i tabellen foran:

	1939	1940	1941	1942	1943	1944	1945	1946
Lovlig alkoholforbruk (pr. innbygger) i riket ..	100.0	79.3	66.7	39.2	59.9	64.0	59.5	109.0
Bygdene:								
Drukkenskaps- forseelser	100.0	70.7	54.1	40.9	48.4	50.7	37.0	82.3
Rusdrikklov- forseelser	100.0	39.7	19.5	27.6	41.0	30.2	17.9	24.2
Byer uten lovlig brenne- vinshandel:								
Drukkenskaps- forseelser	100.0	98.4	80.6	57.3	72.7	70.6	59.3	104.9
Rusdrikklov- forseelser	100.0	52.8	47.6	60.1	80.7	99.9	75.6	76.2
Byer med lovlig brenne- vinshandel:								
Drukkenskaps- forseelser	100.0	90.0	44.6	42.7	58.5	54.2	56.1	120.0
Rusdrikklov- forseelser	100.0	64.1	63.2	159.1	248.9	287.9	197.9	116.7

Selv om vi nå nøyer oss med å jamføre de to «tørrelagte» områdene, bygdene og byene uten lovlig brennevinshandel, hvor rusdrikklovforseelsene spiller størst rolle, er det tydelig at avvikelser i bevegelsen i tallene for disse forseelser ikke går sammen med tilsvarende avvikelser i bevegelsen i tallene for drukken-skapsforseelsene. Det var f. eks. liten nedgang i tallet for drukken-skapsforseelsene i de «tørrelagte» byene i 1940 til tross for at tallet for rusdrikk-lovforseelsene gikk ned nesten likeså meget som i bygdene. Og i 1944 gikk tallet for drukken-skapsforseelsene ned i byene mens det gikk opp i bygdene til tross for at tallet for rusdrikklovforseelsene steg i byene og sank i bygdene. Men ser en på perioden i sin helhet, viser det seg at tallet for drukken-skapsforseelsene gikk langt sterkere ned i bygdene enn i byene, og at akkurat det samme var tilfellet med tallet for rusdrikklovforseelsene. I bygdene gikk tallet for drukken-skapsforseelsene langt sterkere ned enn alkoholforbruket pr. inn-bygger i riket, mens det omvendte var tilfellet i byene uten lovlig brennevinshandel. Det gjennomsnittlige indekstall for årene 1940—45 var 61.4 for alkoholforbruket, 50.3 for drukken-skapsforseelsene i bygdene og 73.2 for drukken-skapsforseelsene i byene uten lovlig brennevinshandel. I byene med lovlig handel gikk forseelsene ned omtrent i samme forhold som forbruket, det nevnte indekstall for forseelsene er 57.7. Den sterke stigning i tallet på rusdrikklovforseelsene har således hatt liten innflytelse her.

I så henseende ser det imidlertid ut til å ha vært stor forskjell mellom de enkelte byer med lovlig brennevinshandel. I de fleste av de større byene steg tallet på rusdrikklovforseelser jevnt sterkt fra 1941 til 1944. I Drammen og en rekke av de mindre byene steg tallet sterkt i 1941, men lå igjen som regel litt lavere i de senere årene. Dette ser ut til å ha hatt betydning for drukken-skapsforseelsene. Tallene var nemlig:

Byer med lovlig brennevinshandel	Rusdrikklovforseelser				Drukken-skapsforseelser							
					Alle				Innenbysboende			
	1941	1942	1943	1944	1941	1942	1943	1944	1941	1942	1943	1944
5 større byer ¹⁾ med Oslo ..	334	802	1 487	1 792	9 903	9 503	13 281	12 191	-	-	-	-
5 større byer uten Oslo ..	111	267	492	818	4 523	4 041	5 582	5 280	2 700	2 203	2 760	3 604
Drammen og 7 mindre byer ²⁾	127	309	243	256	1 371	1 294	1 557	1 499	604	589	759	748

Forskjellen trer sterkest fram når en jamfører tallene for 1943 og 1944 med tallet for 1941. Både tallet for rusdrikklovforseelsene og tallet for alle drukken-skapsforseelser ligger da forholdsvis høyest i den første av gruppene. Når det

¹⁾ Oslo, Bergen, Trondheim, Kristiansand og Fredrikstad. ²⁾ Tønsberg, Tromsø, Horten, Hamar, Kongsberg, Lillehammer, Bodø og Gjøvik.

gjelder drukkenskapsforseelser av innenbysboende er det derimot først i 1944 at tallet stiger sterkere i den første av gruppene.

Drukkenskapsforseelsenes bevegelse under krigen artet seg nokså forskjellig for menn og kvinner. Som en kan se av tabell 25, side 95, var det forholdsvis mange forseelser av kvinner i krigsårene. I de mer normale år før krigen var forholdet det at prosenten av forseelser begått av kvinner gjerne steg når tidene ble dårlige mens de sank når tidene ble gode. Dette kom av at tallene for kvinner var langt mindre bevegelige, og altså ikke fulgte konjunktorene i den grad som tallene for menn. En får nærmest det inntrykk at det må ha vært en forholdsvis fast stokk av kvinner som gikk igjen fra år til år. Tallet for menn sank f. eks. fra 35 323 i 1930 til 30 115 i 1933 og steg så til 36 331 i 1939. Tallet for kvinner var 1 483 i 1930, 1 416 i 1932, 1 581 i 1936 og 1 513 i 1939.

Nå kunne en tenke seg at forholdet ville stille seg annerledes i en rasjoneeringsperiode hvor en skulle vente at det ble forholdsvis like knapt på alkoholvarene for alle. Under den forrige storkrig, da det var alkoholforbud, gikk også tallene nesten likeså sterkt ned for kvinner som for menn. Tallet for menn sank fra 55 201 i 1916 til 20 989 i 1918, tallet for kvinner fra 2 259 til 1 047. Men under den siste krigen var nedgangen i tallene for kvinner påfallende liten.

Tallene for hele riket var:

	1939	1940	1941	1942	1943	1944	1945	1946
Menn	36 331	31 621	17 943	15 506	20 533	19 514	18 817	40 578
Kvinner	1 513	1 373	932	1 096	1 625	1 542	1 385	1 937

Fra 1939 til 1942 gikk tallet for menn ned med 57 pst. Tallet for kvinner gikk derimot bare ned med 38 pst. fra 1939 til 1941. Og allerede i 1942 stiger tallet igjen, og etter en voldsom stigning i 1943, når tallet endog høyere opp enn i 1939, mens tallet for menn fremdeles ligger over 40 pst. lavere enn i 1939. Nedgangen i 1944 og 1945 er ikke meget sterkere for kvinner enn for menn. I 1945 ligger tallet for kvinner bare 8 pst. under tallet for 1939, mens tallet for menn ligger nesten 50 pst. under. På den annen side er da stigningen i 1946 naturlig nok forholdsvis langt mindre for kvinner enn for menn.

Denne forskyvning mellom forseelser begått av kvinner og forseelser begått av menn var ganske forskjellig i de ulike landsdeler. I bygdene er den lite framtreddende. Tallene var her:

	1939	1940	1941	1942	1943	1944 ¹⁾	1945 ¹⁾	1946 ¹⁾
Menn	4452	3099	2529	1699	2103	(2299)	(1719)	(3718)
Kvinner	86	54	40	42	48	(34)	(27)	(59)

¹⁾ For årene 1944—46, da Aker var slått sammen med Oslo, er tallene ufullstendige for Aker, hvor det er gitt opp 13 forseelser av kvinner i 1943, men bare 3 i 1944, 5 i 1945 og 5 i 1946. Antakelig kan en legge til for kvinner (og trekke fra for menn) omkring 10 i 1944 og 1945 og 20 i 1946.

Også her begynner tallet for kvinner å stige allerede i 1942. Men enda i 1943 ligger tallet over 40 pst. under tallet for 1939, mens det for menn ligger vel 50 pst. under. På den annen side er stigningen i 1946 nesten likeså sterk for kvinnene som for mennene.

I Oslo er bevegelsen mer som for riket. Det er også forholdsvis mange kvinner i Oslo. Byen hadde i 1946 omtrent 60 pst. av alle forseelser som faller på kvinner, men bare 35 pst. av mennenes.

	1939	1940	1941	1942	1943	1944	1945	1946
Menn	13100	11245	4853	4792	6646	6047	6432	14117
Kvinner	955	914	527	670	1053	864	857	1116

I 1941 lå tallet for kvinner her 45 pst. under tallet for 1939, mens tallet for menn ligger 63 pst. under. I årene 1943—46 kan en si at tallet for kvinnene svinger omkring førkrignivået, mens tallet for menn er nede i det halve eller derunder i årene 1943—45 og først i 1946 når opp over førkrignivået.

I de andre byer med lovlig brennevinshandel kom tallene ikke så langt ned hverken for menn eller for kvinner, og har i det hele en stigende tendens i forhold til tallene for Oslo:

	1939	1940	1941	1942	1943	1944	1945	1946
Menn	11597	10894	5982	5406	7187	6720	6969	15380
Kvinner	340	327	223	228	311	453	331	587

Tallet for kvinner i 1941 ligger bare 34 pst. lavere enn tallet i 1939, tallet for menn i 1942 53 pst. lavere. Eiendommelig er den sterke stigning i tallet for kvinner i 1944. Den går igjen i de fleste av disse byene.

I byene uten lovlig brennevinshandel er det til dels sterke ulikheter mellom enkelte av de større byene som kan bero på tilstrømning og fraflytning av utenbysboende. Først og fremst må en se særskilt på Stavanger.

	1939	1940	1941	1942	1943	1944	1945	1946
Menn	1524	1821	1475	996	957	793	791	1032
Kvinner	55	25	58	73	110	78	89	67

Tallet for menn steg sterkt i 1940, mens det som regel gikk ned ellers i landet. Denne stigning skyldes nok utenbysboende¹⁾. Til gjengjeld gikk tallet ned i 1943 mot regelen ellers fordi tallet gikk langt sterkere ned for utenbysboende enn det steg for de innenbysboende²⁾. Enda i 1946 ligger tallet langt lavere enn før krigen. Tallet for kvinner kom derimot allerede i 1941 opp over førkrignivået og steg videre til 1943 da det var dobbelt så høyt som i 1939.

¹⁾ Det er bare totaltallet som er fordelt etter overtrederens bosted.

²⁾ Slik var nemlig forholdet for totaltallene (menn + kvinner).

Senere har det holdt seg over førkrigsnivået, men det gikk ned i 1946 mens oppgang er regelen.

De andre byene uten lovlig brennevinshandel har følgende tall:

	1939	1940	1941	1942	1943	1944	1945	1946
Menn	2876	2551	2028	1461	2136	2238	1753	3555
Kvinner	44	29	64	48	68	67	37	66

Tallet for mennene beveger seg her omtrent som i byene med brennevins-handel bare at nedgangen i det hele var svakere. Nedgangen i 1942 skyldes vesentlig vestlandsbyene (Rogaland — Møre og Romsdal), nedgangen i 1945 Porsgrunn, Notodden og Finnmarksbyene. Likesom i Stavanger steg tallet for kvinner sterkt i 1941, og da nedgangen i 1940 hadde vært forholdsvis mindre enn i Stavanger ligger tallet i 1941 omkring 50 pst. høyere enn i 1939. Dette skyldes imidlertid en voldsom oppgang i en enkelt av byene, nemlig Ålesund. I de andre byene gikk tallet bare opp fra 18 i 1940 til 21 i 1941, og lå lavere i 1941 enn i 1939, da det var 27. I 1943 og 1944 ligger tallet omkring 50 pst. over tallet i 1939, omtrent som forholdet er for Stavanger i 1944. Nedgangen i 1945 skyldes mest byene Porsgrunn og Notodden. I 1946 ligger tallet igjen 50 pst. over tallet for 1939.

Den sterke stigning i tallene for kvinner siden 1941, i enkelte tilfelle helt fra 1940, tyder på at disse kvinner har vært uberørt av knappheten på norske alkoholvarer. Det ligger nær å slutte at denne krets av kvinner er blitt trukket inn i den skare av kvinner som valgte å slutte seg til okkupasjonsmakten og ble delaktig i de forsyninger som denne satt inne med.

I 2. avsnitt ble det slått fast at den sterke stigning i tallet på drukken-skapsforseelsene fra 1945 til 1946 ikke var større enn en måtte vente. Det var i 1945 på grunn av rasjoneringen og knappheten på alkoholvarer langt færre drukkenskapsforseelser enn i økonomisk tilsvarende år før krigen. Da rasjo-neringen hørte opp i begynnelsen av 1946, kunne en vente at tallet ville stige så sterkt at det kom opp i den høyde som svarte til den økonomiske tilstand forutsatt at edruelighetsforholdene var noenlunde de samme som før krigen. Så lenge den økonomiske tilstand ikke undergår større endringer, kunne en da regne med at tallet på drukkenskapsforseelsene ville holde seg på gjennom-snittsnivået for 1946 når en ser bort fra de vanlige sesongsvingninger. Skulle tallet fjerne seg fra dette nivå, ville det bety at edruelighetstilstanden forandret seg enten til det bedre eller til det verre. Slike forandringer i edruelighetstilstanden kan selvsagt også ha funnet sted i løpet av året 1946. Det er f. eks. den mulighet at edruelighetstilstanden stadig har forverret seg siden rasjone-ringen hørte opp. Dette ville bety at tilstanden var bedre enn før krigen i den første del av året men verre i den siste del av året.

For å undersøke hvorledes det forholder seg med dette tar vi for oss kvar-talstallene. Slike tall foreligger nå for tiden til og med 2net kvartal 1947. For

disse tallene er det mulig å eliminere den «normale» sesongbevegelse.¹⁾ Vi regner om alle tallene til indekstall, idet vi setter tallene for 1ste kvartal 1946 = 100.

	2. kvartal 1946		3. kvartal 1946		4. kvartal 1946		1. kvartal 1947		2. kvartal 1947	
	Fak- tisk	Nor- malt	Fak- tisk	Nor- malt	Fak- tisk	Nor- malt	Fak- tisk	Nor- malt	Fak- tisk	Nor- malt
Alle byer	81	110	112	110	86	110	68	100	90	110
Oslo	79	101	120	103	90	105	69	100	101	101
Andre byer med brennevinssalg ..	80	115	104	117	77	112	62	100	76	115
Byer uten brennevinssalg ..	91	114	113	105	106	107	85	100	103	114
Bygder	100	122	134	123	112	105	103	100	122	122

I 2. og 3. kvartal 1946 var det sterke svingninger. I 2. kvartal gikk tallene overalt ned sterkere enn vanlig. Men til gjengjeld steg de så sterkt fra 2. til 3. kvartal at 3. kvartal nesten overalt ligger ugunstig i forhold til 1. kvartal. Det eneste unntak er byene med brennevinssalg utenfor Oslo. Senere stiller tallene seg forholdsvis gunstig i byene. Dette skyldes nå mest byene med brennevinssalg utenfor Oslo, og ved nærmere ettersyn hovedsakelig Bergen og Trondheim. I bygdene har de faktiske tallene ligget litt høyere enn en skulle vente. Men de har hele tiden siden 3. kvartal gått forholdsvis ned og er i 2. kvartal 1947 nådd ned til nivået fra 1. kvartal 1946, sett bort fra sesongbevegelsen. I det hele tatt gir tallene ikke det inntrykk at edruelighetstilstanden har forandret seg noe vesentlig siden rasjoneringen hørte opp.

De store svingningene i tallene i 1. halvår 1946, som gikk igjen i de ulike deler av landet, lar seg for en stor del forklare når en ser på bevegelsen i månedstallene. Da det ikke er regnet ut normale sesongtall for de enkelte måneder, får en nøye seg med å jamføre endringene i 1946 med endringene i årene 1935—39.

Da rasjoneringen falt bort allerede den 2. januar 1946, måtte en vente en sterk stigning i tallet på drukkenskapsforseelsene fra desember 1945 til januar 1946. Vi finner da også at tallet steg med 209 pst. i bygdene og 176 pst. i byene. I de nevnte årene før krigen steg tallet i bygdene ikke noen gang mer enn 21 pst., mens tallet i byene gikk ned i alle årene. I det følgende føyer vi til den nærmestliggende endringsprosent i disse årene i parentes. Særlig stor var stigningen i de mindre byer med lovlig brennevinssalg både i 1945 og 1946. I Oslo steg tallet med 151 pst. ($\div 4$), i Bergen med 217 pst. ($\div 23$) og i Trondheim med 125 pst. ($\div 8$). De andre byene med lovlig brennevinssalg tatt under ett hadde derimot en stigning på 396 pst. ($\div 22$). Langt mindre var stigningen i byene

¹⁾ Det er regnet med den mediane endringsprosent for de 20 årene 1927—46.

uten brennevinssalg både i 1945 og 1946. Stavanger hadde bare en stigning på 21 pst. ($\div$ 5), de andre byene under ett 126 pst. ($\div$ 13).

I februar 1946 kom det en liten reaksjon i byene. Tallene gikk da ned med 27 pst. i alle byer under ett. Det vanlige er oppgang i februar, ikke noe år i hele perioden 1927—39 har det vært større nedgang enn 13 pst. (1933). Ellers er det ikke noe usedvanlig ved bevegelsen utover våren hverken i byene eller bygdene. Men så kommer et sterkt fall i juni. Vinmonopolets utsalg ble nemlig midlertidig stengt fra 11. juni, og stigningen varte til 9. juli. Nedgangen i tallet beløp seg til 49 pst. ($\div$ 21) i bygdene og 55 pst. ($\div$ 19) i byene. Nedgangen var nokså jevn over det hele, når en ser bort fra Stavanger hvor tallet bare gikk ned 29 pst. ($\div$ 25). Nedgangsprosenten var nemlig i Oslo 56 ($\div$ 25), Bergen 51 ($\div$ 25), Trondheim 56 ($\div$ 13), andre byer med lovlig brennevinssalg 58 ($\div$ 8), byer uten lovlig brennevinssalg unntatt Stavanger 54 ($\div$ 28).

Etter at Vinmonopolets utsalg var åpnet igjen den 10. juli, steg tallene igjen sterkt. Tallet gikk opp fra juni til juli med 134 pst. (+ 20) i bygdene og med 174 pst. (+ 19) i byene. Også nå skiller Stavanger seg ut. Stigningen var der bare 16 pst., mens den f. eks. i 1938 var 50 pst. Ellers var stigningsprosenten for Oslo 182 (+ 23), Bergen 146 (+ 29), Trondheim 117 (+ 10), andre byer med lovlig brennevinssalg under ett 260 (+ 16), byer uten lovlig brennevinssalg unntatt Stavanger 168 (+ 21). Likesom i januar er det altså de mindre byene med brennevinssalg som utmerker seg ved den sterkeste stigning.

Fra juli til august kunne en ha ventet en relativ stigning siden utsalgene var stengt i de første 9 dagene av juli. Men bevegelsen skiller seg ikke merkbart ut fra det vanlige. I bygdene var det et fall på 10 pst. ($\div$ 7), i byene et fall på 4 pst. ($\div$ 4).

VI. Rusdrikkbevillinger.

Etter rusdrikkloven av 1927 er det kommunestyrene¹⁾ som gir bevillinger til salg og skjenkning av de forskjellige alkoholvarer. Bare bevillingene til skjenking på jernbanene og passasjerskip blir gitt av Sosialdepartementet. Disse bevillinger kommer ikke med i statistikken. I det følgende tar vi heller ikke hensyn til bevillinger til salg av alkoholsvakt øl og heller ikke til sesongbevillinger.²⁾ Da nazistynet avskaffet kommunestyret som besluttende myndighet, ble de gjeldende bevillinger fornyet til bestemmelsen av 20. august 1942 overdro bevillingsmyndigheten til «Innenriksdepartementet» for så vidt gjaldt brennevin, vin, fruktvin og mjød og til ordførerne for så vidt gjaldt øl.³⁾

Rusdrikkloven har videre den ordning at bevillinger til salg og skjenking av brennevin bare kan gis i byer med minst 4000 innbyggere hvor flertallet av

1) Med adgang for bystyrene til å delegere myndigheten til formannskapet.

2) Arsbevillingene er tatt med selv om de ikke ble utøvd i vedkommende år.

3) Departementet ga også skjenkebevillinger til «turist- og høyfjellshoteller».

de stemmeberettigede ved en særskilt avstemning har forlangt det. Den første avstemning etter loven ble holdt i desember 1928.¹⁾ På denne tid var det 9 byer med minst 4000 innbyggere, som hadde brennevinshandel: Oslo, Hamar, Gjøvik, Tønsberg, Arendal, Bergen, Trondheim, Bodø og Tromsø. I tre av disse byene forlangte forbudsfolket avstemning for å få stoppet handelen: Arendal, Bodø og Tromsø. Men i alle disse byer fikk forbudsmotstanderne flertall. På den annen side forlangte forbudsmotstanderne avstemning i 15 byer. De fikk flertall i 6 av byene, nemlig Fredrikstad, Moss, Drammen, Kongsberg, Horten og Kristiansand. De fleste av disse byene ligger, som en vil se, i det sørøstlige, i Kristiansand var flertallet ganske knapt. I disse byer kom da handel i gang fra 1. juli 1929. De 9 byer, hvor forbudet ble opprettholdt, var Halden, Lillehammer, Sandefjord, Larvik, Porsgrunn, Skien, Notodden, Kristiansund og Narvik.

I 1930 var det altså brennevinshandel i 15 av byene, deriblant de tre største Oslo, Bergen og Trondheim. Disse byer hadde omtrent 2/3 av folketallet i alle byene. Neste rekke av avstemninger ble holdt i oktober 1934.²⁾ Forbudsfolket hadde forlangt avstemning i 4 byer hvor det var brennevinshandel, tre av de gamle, nemlig Gjøvik, Arendal og Tromsø og en av de nye fra 1928, nemlig Fredrikstad. Alle disse byene beholdt sin brennevinshandel. Av de tre byene (Fredrikstad, Arendal og Tromsø), hvor det også hadde vært avstemning i 1928, var det bare en, nemlig Arendal hvor forbudsfolket fikk sitt stemmetall forholdsvis øket (fra 38.6 til 49.3 pst.), mens prosenten gikk ned i de to andre byene. Forbudsmotstanderne hadde forlangt avstemning i 10 byer. Av disse var det 8 hvor det hadde vært avstemning også i 1928. De to nye byene var Sarpsborg og Kragerø. Her kom ikke forbudsmotstanderne så langt. De fikk ca. 35 pst. av stemmene i Sarpsborg og ca. 20 pst. i Kragerø. Av de andre 8 byene var det 4 hvor de hadde vært nokså nær flertallet i 1928. Det var Halden, Larvik, Porsgrunn og Narvik. De erobret flertallet i Larvik og Narvik, fikk omtrent uforandret sterkt mindretall i Porsgrunn (44.7 pst. mot 44.3 pst. i 1928), men gikk tilbake (fra 45.2 til 39.2 pst.) i Halden. Av alle de 11 byene hvor det var avstemning både i 1928 og 1934 var det 6 hvor forbudsmotstanderne gikk fram og 5 hvor de gikk tilbake. Av hele stemmetallet i de 11 byene fikk forbudsmotstanderne 47.5 pst. i 1928 og 49.3 pst. i 1934. Tendensen gikk altså nærmest i retning mot forbud. Som følge av disse avstemninger ble det fra 1935 brennevinshandel i 17 byer, som tilsammen hadde ca. 70 pst. av den hele bybefolkning.

Etter rusdrikkloven skulle det være holdt nye brennevinsavstemninger i forbindelse med kommunevalget i 1940. Det nye styre sløyfet disse avstemninger og de bestående bevillinger ble midlertidig fornyet. Men på grunnlag av bestemmelsene av 20. august 1942 ga «Innenriksdepartementet» endel nye bevillinger. I 1943 ble det opprettet brennevinsutsalg i 7 byer og ett herred,

1) Se Statistiske Meddelelser 1929, side 47.

2) Se Statistiske Meddelelser 1935, side 169.

nemlig Drøbak, Kongsvinger, Lillehammer, Hønefoss, Holmestrand, Sandefjord, Skien og Vågan herred (Kabelvåg). Det ble også gitt bevilling til salg av brennevin i Sarpsborg,¹⁾ men her kom salget ikke i gang. Dessuten ble det skjenkebevillinger i Åsgårdstrand og herredene Aker, Bærum og Asker i Akershus, Nøtterøy i Vestfold og Hjartdal i Telemark. Alle salgsbevillingene falt bort i henhold til provisorisk anordning av 10. august 1945 og salget stanset den 30. september 1945. Og innen utgangen av året stanset Vinmonopolet skjenkingen på de steder som vor blitt godkjent av «Innenriksdepartementet».²⁾

Den første avstemning etter krigen ble holdt i januar 1946.³⁾ Det var for langt avstemning i 14 byer. I tre av byene, Kristiansand, Arendal og Larvik, hvor det var brennevinshandel, var det forbudstilhengerne som forlangte avstemning, men uten resultat. Kristiansand fikk brennevinshandel i 1929 etter avstemningen i 1928 da forbudsfolket hadde et sterkt mindretall på 49.9 pst. I 1934 ble det ikke krevet avstemning. I 1946 fikk forbudstilhengerne 43.9 pst. av stemmene. Av de 11 byer hvor forbudsmotstanderne forlangte avstemning var det 7 som hadde hatt avstemning i 1934 med negativt resultat. I 2 av disse byene gikk forbudsfolket fram. Det var Halden, hvor flertallet steg fra 60.6 til 63.9 pst. og Porsgrunn hvor det steg fra 55.3 til 58.0 pst. I de 5 andre byene var det forbudstilhengerne som gikk fram. I Lillehammer og Sandefjord fikk de flertall, og brennevinshandel ble også åpnet i begge disse byene i 1946. I Sarpsborg gikk forbudsfolkets flertall ned fra 65.2 til 56.2 pst., i Skien fra 55.4 til 50.2 og i Notodden fra 77.1 til 66.9. De 4 byer uten brennevinshandel, hvor det ikke hadde vært avstemning i 1934, var Stavanger, Haugesund, Ålesund og Kristiansund. Forbudsmotstanderne erobret Stavanger med 56.1 pst. av stemmene, og Vinmonopolet fikk salgsbevilling der, men det ble ikke åpnet noe utsalg i 1946. Ellers hadde forbudstilhengerne et flertall på 81.2 pst. i Haugesund, 72.9 pst. i Ålesund og 67.5 pst. i Kristiansund. I Kristiansund hadde det vært avstemning i 1928, da forbudstilhengerne fikk 69.3 pst. av stemmene.

Regner en ut prosenttallene for summen av de godkjente stemmene i de 7 byer hvor det var avstemning både i 1934 og 1946 (Halden, Sarpsborg, Lillehammer, Sandefjord, Porsgrunn, Skien og Notodden), finner en at det i 1934 ble avgitt 60.2 pst. mot bevilling, og at denne prosent i 1946 er gått ned til 54.4. Prosenten steg i to av byene (Halden og Porsgrunn), men gikk ned i de 4 andre. Tendensen gikk altså i det store og hele i favør av forbudsmotstanderne som i 1934.⁴⁾

¹⁾ I artikkelen om brennevinsavstemningene i 1946 i Statistiske Meddelelser 1946 står det (side 243) feilaktig at det ble gitt bevilling i byene Stavanger, Kristiansund og Harstad.

²⁾ Se Vinmonopolets beretning for 1945, side 5.

³⁾ Statistiske Meddelelser 1946, side 242.

⁴⁾ Sammenlikningen mellom avstemningene i 1928 og 1934 i Statistiske Meddelelser 1946, side 246, er innskrenket til de 6 byer som hadde avstemning i begge disse år og i 1946. I disse 6 byer hadde forbudsmotstanderne 41.9 pst. av stemmene i 1928, 40.5 pst. i 1934 og 46.1 pst. i 1946.

Tiåret før krigen brakte ikke bare to nye byer med brennevinshandel, men utviklingen gikk i det store og hele mot flere rusdrikkbevillinger og innskrenking av det «tørrlagte» område. For de 67 byene har en følgende tall:

	1930	1931	1932	1933	1934	1935	1936	1937	1938	1939
Salg av brennevin ..	15	15	15	15	15	17	17	17	17	17
Salg av brennevin eller vin	27	27	27	27	27	28	28	28	28	27
Rusdrikkbevillinger i det hele	42	44	44	42	41	43	45	46	46	48
Ingen rusdrikkbevillinger	25	23	23	25	26	24	22	21	21	19

I årene 1933—34, eller mot slutten av depresjonen, var det en svak motbevegelse. Men i oppgangstiden 1935—36 gikk utviklingen mot det friere system forholdsvis raskt.

Av de 25 byer som ikke hadde rusdrikkbevillinger i 1930 var det 7 som fikk bevillinger i løpet av perioden. Narvik fikk salg av brennevin i 1935.¹⁾ Molde fikk vinskjenking m. v. i 1935. Ølsalg fikk Stathelle i 1932, Brønnøysund i 1938 og Langesund i 1939. I 1933 fikk Mandal ølskjenking og i 1936 Harstad skjenking av øl unntatt bakkøl. På den annen side ble Grimstad «tørrlagt» i 1939. Byen hadde tidligere hatt bevillinger til salg og skjenking av vin og øl.

Da de enkelte byer representerer ulike landsdeler og spredte lokaliteter, har det sin interesse å stille dem like som tellingsenheter uten hensyn til størrelsen. Skal en undersøke hvor stor folkemengden var i de forskjellige grupper, er en nødt til å regne med folketallet i 1930.²⁾

	Folkemengde				Pst. av folkemengden i alle byene	
	1930	1932	1934	1939	1930	1939
Salg av brennevin	541 198	539 387	539 387	562 491	67.1	70.0
Salg av brennevin eller vin	606 356	604 003	604 003	614 375	75.2	76.5
Rusdrikkbevillinger i det hele	709 397	708 772	703 972	729 543	88.0	90.8
Ingen rusdrikkbevillinger ..	96 855	91 742	96 542	73 997	12.0	9.2
Alle byer	806 252	800 514	800 514	803 540	100.0	100.0

Resultatet blir altså det samme enten en holder seg til tallet på byene eller til folketallet. I 1930 var det f. eks. 12 pst. av bybefolkningen som bodde i byer uten rusdrikkbevillinger, men i 1939 bare vel 9 pst.

¹⁾ Byen hadde da hverken vin- eller ølbevillinger. Først i 1941 fikk den vinsalgbevilling (effektiv fra slutten av 1943).

²⁾ Men det er tatt hensyn til alle byutvidelser. For 1930 er brukt den tilstedeværende folkemengde (etter oppgave fra den tid), for de senere år den hjemmehørende.

I landdistriktene gikk utviklingen i det hele i samme retning. Det var også her en liten motgående bevegelse under depresjonen, men den er begrenset til året 1932. Da det ikke var noen herreder med brennevinssalg, må vi velge en litt annen inndeling. Beregninger over folkemengden i de forskjellige grupper har ikke vært foretatt.

	1930	1931	1932	1939
Salg av vin	2	2	2	2
Salg av vin eller skjenking av vin sammen med salg av øl	12	15	15	21
Rusdrikkbevillinger i det hele	89	94	88	149
Ingen rusdrikkbevillinger	592	588	594	533
Herreder i alt	681	682	682	682

Bevegelsen fra 1932 til 1939 var noe ujevn. Tallet på herreder uten rusdrikkbevillinger var nemlig i 1933: 579, 1934: 567, 1935: 559, 1936: 559, 1937: 557, 1938: 550.

For å se hvorledes utviklingen har vært i de forskjellige deler av landet stiller vi sammen tall for de enkelte fylker for 1930 og 1939:

	1930		1939	
	Med rusdrikk-bevillinger	Uten rusdrikk-bevillinger	Med rusdrikk-bevillinger	Uten rusdrikk-bevillinger
Østfold	2	27	7	22
Akershus	11	18	20	10
Hedmark	16	14	17	13
Opland	17	18	24	11
Buskerud	14	10	20	4
Vestfold	7	12	9	10
Telemark	3	22	7	18
Aust-Agder	1	30	4	27
Vest-Agder	-	37	-	37
Rogaland	2	46	4	44
Hordaland	5	50	10	45
Sogn og Fjordane	3	35	3	35
Møre og Romsdal	-	65	-	65
Sør-Trøndelag	2	53	4	51
Nord-Trøndelag	-	45	2	43
Nordland	4	59	9	54
Troms	1	32	5	28
Finnmark	1	19	4	16
Riket	89	592	149	533

Forholdsvis flest herreder med bevillinger var det i det sørøstlige, fylkene Østfold—Vestfold. Dette område hadde i 1930 67 eller ca. 75 pst. av alle herreder med bevillinger. Da utviklingen senere var forholdsvis sterkere i andre deler av landet, var prosenten i 1939 gått ned til 65, til tross for at antallet var steget til 97. Av de 6 fylker i det sørøstlige var det i 1930 to, nemlig Hedmark og

Buskerud, hvor flertallet av herredene hadde bevillinger. I 1939 var dette tilfelle i to fylker til, nemlig Akershus og Opland. Særlig stor var forandringen i Akershus. Helt uberørt av utviklingen var fylkene Vest-Agder og Møre og Romsdal hvor det i hele tidsrommet ikke fantes et eneste herred med rusdrikkbevillinger.

De siste bevillinger før krigen ble gitt våren 1940 og gjaldt for 1940. I dette år ble byen Stathelle «tørrlagt», den hadde tidligere hatt ølsalg. På den annen side fikk Harstad vinskjenking og ølsalg, mens den tidligere bare hadde hatt skjenking av øl unntatt bakkøl. Holmsbu fikk vinskjenking, mens den tidligere hadde hatt salg og skjenking av øl. Svolve, som tidligere hadde hatt vinskjenking uten ølsalg, innførte nå også ølsalg. Antallet av «tørrlagte» herreder steg fra 533 i 1939 til 538 i 1940. Forresten var det forandringer i systemet i enkelte herreder, som dels gikk i utvidende, dels i innskrenkende retning.

Naziststyret drev under krigen i det hele en liberal bevillingspolitikk. Resultatene ser en hvis en sammenlikner tilstanden i byene pr. 1. mai 1945 med tilstanden i 1940. Ordnet etter den viktigste slags lokalhandel¹⁾ fordelte byene seg slik:

	1940	1/5 1945
Salg og skjenking av brennevin	6	14
Salg av brennevin	11	11
Skjenking av brennevin	-	3
Salg og skjenking av vin	9	1
Salg av vin	1	-
Skjenking av vin med ølsalg	6	5
« « « uten ølsalg	3	15
Salg av alt slags øl	8	4
« « øl unntatt bakkøl	1	-
Skjenking av alt slags øl	1	-
« « øl unntatt bakkøl	1	-
Ingen rusdrikkbevillinger	20	13
Byer i alt	67	66

De 6 byer som hadde salg og skjenking av brennevin i 1940, beholdt systemet uforandret. Dette var Oslo, Hamar, Drammen, Tønsberg, Bergen og Trondheim. I 1940 var det dessuten 11 byer som hadde salg, men ikke skjenking av brennevin. Dette var Fredrikstad, Moss, Gjøvik, Kongsberg, Horten, Larvik, Arendal, Kristiansand, Bodø, Narvik og Tromsø. Av disse fikk følgende 4²⁾ skjenking av brennevin: Fredrikstad, Kongsberg, Arendal og Tromsø. Av de 9 byer, som hadde salg og skjenking av vin i 1940, var det 4 som fikk salg og skjenking av brennevin, nemlig Drøbak, Kongsvinger, Hønefoss og Skien, 3 fikk

¹⁾ Også bevillinger som ikke ble utøvd er tatt med.

²⁾ I Moss ble en skjenkebevilling utøvd i tiden 23. september—23. oktober 1944.

salg av brennevin, nemlig Lillehammer, Holmestrand og Sandefjord, mens en, Åsgårdstrand, fikk skjenking av brennevin. På den annen side var det en liten by, Son, som hadde hatt salg og skjenking av vin i 1940, men som bare hadde skjenking ved utgangen av krigen. Kristiansund som i 1940 bare hadde salg av vin, fikk under krigen også skjenking av vin. I 1940 hadde 6 byer, Halden, Holmsbu, Porsgrunn, Mo, Svolvær og Harstad, skjenking av vin og ølsalg ved siden av. Av disse fikk to, Halden og Porsgrunn skjenking av brennevin. De andre 4 byene beholdt systemet som det var. Også de tre byer, som hadde skjenking av vin uten ølsalg i 1940, Kragerø, Molde og Mosjøen, beholdt systemet uforandret. Av 8 byer med salg av alt slags øl i 1940, ble det ingen forandringer i de tre, Tvedestrand, Stavanger og Brønnøysund. Derimot fikk en by, Sarpsborg, bevilling til salg av brennevin,¹⁾ en annen, Svelvik, skjenking av vin ved siden av ølsalget, en tredje, Langesund, skjenking av vin i stedet for ølsalg, mens den fjerde av disse byer, Brevik, ble «tørrlagt». Hølen hørte opp å være by.²⁾ Skjenking av vin ble videre innført i byene Hvitsten, som i 1940 hadde salg av øl unntatt bakkøl, Mandal, som hadde skjenking av alt slags øl, og Notodden, som hadde skjenking av øl unntatt bakkøl. Videre ble skjenking av vin inført i 6 byer, som hadde vært tørrlagt i 1940, nemlig Risør, Grimstad, Ålesund, Levanger, Steinkjer og Namsos. Den nye by, Stavern, hadde også vinskjenking. Haugesund, som også var tørrlagt i 1940, fikk salg av alt slags øl. Ved utgangen av krigen var det bare 13 byer som var «tørrlagt», nemlig foruten Brevik, følgende som også hadde vært tørrlagt i 1940: Stathelle, Lillesand, Farsund, Flekkefjord, Egersund, Sandnes, Skudeneshavn, Kopervik, Florø, Hammerfest, Vadsø og Vardø.

Tallet på byer med brennevinshandel var som en ser, øket fra 17 til 28. Av de nytilkomne 11 var det 8 som i 1940 hadde hatt salg og skjenking av vin, mens 2 hadde hatt skjenking av vin med ølsalg og en bare salg av øl som den viktigste slags lokalhandel. Men det var ikke bare brennevinet som interesserte de styrende. Det beste inntrykk av hvilken vei det bar, får en, når en teller opp antallet av byer som hadde de forskjellige slags bevillinger i 1940 og ved utgangen av krigen (tab. s. 62).

I 1940 var regelen den at det var flest byer som hadde handel med øl, den alkoholsvakeste av varene, mens det var færrest med brennevinshandel. Det var bare det unntak at det var litt flere byer med vinskjenking enn med ølskjenking. Ved utgangen av krigen er tallet på byer med vinskjenking gått sterkt opp, mens tallet på byer med ølsalg er gått ned. Som følge derav er det nå flest byer med vinhandel. Da alt øl unntatt landsøl forsvant fra markedet, er det tydelig at ølsalgsbevillingene ikke lenger hadde så stor interesse. I det hele tatt er det skjenkebevillingene som har hatt størst interesse. Av

1) Denne bevilling ble aldri utøvd.

2) Likeså Sogndal som ikke hadde noen bevillinger.

	1940	1/5 1945
<i>Brennevin</i>		
Salgsbevillinger	17	25
Skjenkebevillinger	6	17
Bevillinger i det hele	17	28
<i>Vin</i>		
Salgsbevillinger	26	26
Skjenkebevillinger	34	48
Bevillinger i det hele	35	49
<i>Alt slags øl</i>		
Salgsbevillinger	39	31
Skjenkebevillinger	31	37
Bevillinger i det hele	45	44

salgsbevillingene er det bare brennevinsbevillingene som har bredt seg ut over til flere av byene.

Etter det foregående var det 35 byer som hadde beholdt bevillingssystemet uforandret.¹⁾ Det var 6 byer med salg og skjenking av brennevin: Oslo, Hamar, Drammen, Tønsberg, Bergen og Trondheim, 7 byer med salg av brennevin: Moss, Gjøvik, Horten, Larvik, Kristiansand, Bodø og Narvik, 4 byer med skjenking av vin og salg av øl: Holmsbu, Mo, Svolvær og Harstad, 3 byer med skjenking av vin uten ølsalg: Kragerø, Molde og Mosjøen, 3 byer med salg av alt slags øl: Tvedestrand, Stavanger, Brønnøysund og 12 byer uten rusdrikkebevillinger: Stathelle, Lillesand, Farsund, Flekkefjord, Egersund, Sandnes, Skudeneshavn, Kopervik, Florø, Hammerfest, Vadsø og Vardø. De fleste av disse byene beholdt også systemet uforandret i 1946. Det var bare 3 steder det ble forandringer. Kragerø fikk ølsalg ved siden av vinskjenking. På den annen side fikk Mosjøen ølsalg istedetfor vinskjenking, mens Molde ble «tørrlagt».

Av de 31 byer hvor systemet var blitt forandret ¹⁾ ved utgangen av krigen, var det 20 som vendte tilbake til systemet fra 1940. Det var 4 byer, som hadde hatt salg av brennevin, og som hadde fått skjenking ved siden av, og hvor skjenkingen falt bort igjen i 1946: Fredrikstad, Kongsberg, Arendal og Tromsø. Så var det 4 byer som bare hadde hatt salg og skjenking av vin, men hadde fått salg og skjenking av brennevin ved siden av, mens disse bevillinger nå falt bort: Drøbak, Kongsvinger, Hønefoss og Skien. Til samme gruppe i 1940 og 1946 hører Holmestrand, men denne byen hadde bare salg, ikke skjenking av brennevin under krigen. Kristiansund hadde salg av vin i 1940. Ved utgangen av krigen hadde byen også skjenking av vin, som falt bort igjen i 1946. To byer, Halden og Porsgrunn, hadde i 1946 som i 1940 skjenking av vin med

¹⁾ Narvik hadde i 1940 bare bevilling til salg av brennevin, men i 1945 også til salg av vin. Denne forandring i systemet får imidlertid ikke noen betydning for grupperingen i tabellen. I Stavanger skjedde ølsalget ikke fra handlende med bevilling, men fra bryggeri i henhold til lov av 5. april 1927, § 18.

ølsalg, men under krigen også skjenking av brennevin. Sarpsborg hadde i 1946 som i 1940 bare salg av alt slags øl, men under krigen iallfall bevilling til salg av brennevin. Svelvik, som hørte til samme gruppe i 1940 og 1946, hadde vinskjenking ved siden av ølsalget under krigen. Endelig er det 5 byer som er «tørrlagt» i 1946 likesom i 1940, men som hadde vinskjenking (uten ølsalg) under krigen: Risør, Grimstad, Ålesund, Steinkjer og Namsos.

Av de 31 byer, hvor systemet var blitt forandret¹⁾, var det videre 6 som beholdt det nye systemet. Det var for det første Lillehammer og Sandefjord, som hadde salg og skjenking av vin i 1940 og hvor det under krigen var opprettet brennevinssalg. Ved avstemningene i januar 1946 ble det avgjort at brennevinshandelen skulle fortsette. Stavern og Levanger, som hadde vært «tørrlagt» i 1940, hadde fått vinskjenking (uten ølsalg) under krigen og fortsatte med dette systemet. Haugesund var også «tørrlagt» i 1940, men har siden krigen salg av alt slags øl. På den annen side har Brevik vært «tørrlagt» siden krigen, mens byen hadde salg av alt slags øl i 1940. Av de 31 byene er det så igjen 6 som har fått et helt nytt system i 1946. Åsgårdstrand hadde i 1940 salg og skjenking av vin og øl, pr. 1/5 1945 skjenking av brennevin og vin (foruten salg og skjenking av øl). i 1946 skjenking av vin (foruten ølhandel). Langesund hadde i 1940 ølsalg, pr. 1/5 1945 vinskjenking, men ikke ølsalg, i 1946 vinskjenking og ølsalg. Son hadde i 1940 salg og skjenking av vin og øl, pr. 1/5 1945 bare skjenking av vin, i 1946 salg og skjenking av øl. Hvitsten hadde i 1940 salg av øl unntatt bakkøl, pr. 1/5 1945 bare skjenking av vin, i 1946 salg av alt slags øl. Notodden hadde i 1940 skjenking av øl unntatt bakkøl, pr. 1/5 1945 skjenking av vin ved siden av, i 1946 salg av øl unntatt bakkøl. Mandal hadde i 1940 skjenking av alt slags øl, pr. 1/5 1945 skjenking av vin (uten ølsalg), i 1946 er byen «tørrlagt».

De viktigste forandringer som skjedde i 1947, var at det ble åpnet utsalg av brennevin i Stavanger 1. juli og at 5 av de «tørrlagte» byene fikk rusdrikkbevillinger. Det var Grimstad som gikk over til skjenking av vin med ølsalg, Kopervik til ølsalg, Molde og Steinkjer til salg av øl unntatt bakkøl og Stavern til skjenking av alt slags øl. ,

Av tabell 26, side 96 vil en se at det bare var 16 «tørrlagte» byer i 1947 mot 19 i 1939. I 1940 var det 20. Det er videre i 1947 20 byer med salg av brennevin mot 17 i 1939 og 1940. Teller en sammen de byer hvor salg av brennevin eller vin er den viktigste slags lokalhandel, blir det 25 i 1947 mot 26 i 1939 og 1940. Tar en med de byer hvor skjenking av vin med ølsalg er det viktigste, blir det 35 i 1947 mot 30 i 1939 og 33 i 1940. En må derfor si at systemet i byene i det hele er noe mer alkoholvennlig i 1947 enn det var før krigen. Dette ser en også når en teller opp antallet av de byer som hadde de forskjellige slags bevillinger (jfr. tabell 27, side 96):

¹⁾ Se note 1, side 62.

	1947	1940	1939
<i>Brennevin:</i>			
Salgsbevillinger	20	17	17
Skjenkebevillinger	6	6	6
Bevillinger i det hele	20	17	17
<i>Vin:</i>			
Salgsbevillinger	25	26	26
Skjenkebevillinger	33	34	31
Bevillinger i det hele	36	35	33
<i>Alt slags øl:</i>			
Salgsbevillinger	41	39	40
Skjenkebevillinger	36	31	37
Bevillinger i det hele	42	45	45

Det er nok litt færre byer med ølbevillinger enn før krigen, men det er flere byer med brennevin- og vinbevillinger.

Utviklingen i bygdene under og etter krigen kan en se av følgende tabell som viser hvorledes herredene fordelte seg etter den viktigste slags lokalhandel:

	1939	1940	1/5 1945	1946	1947
Salg av brennevin	-	-	1	-	-
Skjenking av brennevin	-	-	5	-	-
Salg og skjenking av vin	2	2	-	-	1
Skjenking av vin med ølsalg ..	19	22	10	21	25
Skjenking av vin uten ølsalg ..	65	60	76	45	46
Salg av alt slags øl	10	9	6	13	22
Salg av øl unntatt bokkøl	7	9	2	16	23
Skjenking av alt slags øl	32	33	9	17	16
Skjenking av øl unntatt bokkøl	14	9	-	7	9
Ingen rusdrikkhandel	533	538	571	561	538
Herreder i alt	682	682	680	680	680

Det ble altså flere «tørrelagte» herreder under krigen. Dette kom mest av den sviktende interesse for ølet. Tallet på herreder hvor salg eller skjenking av øl alene eller i forbindelse med vinskjenking var den viktigste handel, gikk ned fra 82 i 1940 til 27 pr. 1/5 1945. Tallet på herreder hvor salg eller skjenking av vin alene var den viktigste handel, gikk derimot opp fra 62 til 77. Like- som i byene var det tallet på kommuner med skjenking av vin uten salg av øl, som gikk mest opp. Dessuten ble det åpnet handel med brennevin i 6 herreder, salg i Vågan (Kabelvåg) og skjenking i Aker, Bærum, Asker, Nøtterøy og Hjarthdal. I motsetning til i byene, hvor tendensen var ensidig mot det friere system over hele linjen, gikk tendensene i bygdene i to motsatte retninger, idet det på den ene side ble flere «tørrelagte» kommuner og på den annen side flere kommuner hvor markedet ble åpnet for de sterkere drikkevarer.

Etter krigen går utviklingen i bygdene likesom i byene stort sett tilbake mot tilstanden før krigen. Tallet på «tørrelagte» herreder er gått ned igjen til tallet før 1940. Det er flere herreder nå hvor salg og skjenking av øl er for- enet. Det er derfor færre herreder nå hvor skjenking av øl er den viktigste slags handel. Til gjengjeld er det flere i gruppen med salg av øl som den viktigste handel. Det er også færre herreder med skjenking av vin uten ølsalg.

VII. Den offentlige alkoholistforsorg.

Siden 1938 sender edruelighetsnemndene skjematiskerte statistiske oppgaver til Statens Edruelighetsråd. På grunnlag av disse oppgaver setter Rådet opp en statistikk som etter hvert har vært trykt i Statistisk Årbok. Statistikken er ikke fullstendig, idet det alltid har vært en del nemnder som ikke har sendt inn melding i rette tid. Men en kan vel gå ut fra at praktisk talt alle nemnder som har hatt drikkfeldige til behandling, vil være med i statistikken. Tallet på nemnder var:

	1938	1939	1940	1941	1942	1943	1944	1945	1946
Nemnder pr. 31/12	130	279	556	616	619	624	623 ²⁾	623	675
Nemnder som har gitt års- melding ¹⁾	94	157	383	462	540	547	533	529	628
Nemnder med melding som har hatt drikkfeldige til behandling	40	68	108	82	68	111	134	145	209
Nemnder med melding som ikke har vært i virksomhet i året ..	26	55	198	302	392	365	324	306	325

Tallet på nemnder steg sterkt etter loven av 1939 (se side 4). I krigsårene var det ikke noen videre stigning i tallet. Men i 1946 er det igjen en del stigning. I de første årene var det ikke mer enn 60—70 pst. av nemndene som ga melding. I årene 1942—45 nærmet prosenten seg 90 og i 1946 var den 93. Like- som tallet på nemnder, gikk også tallet på nemnder som hadde hatt drikkfeldige til behandling sterkt opp i de første årene, men ikke så sterkt som tallet på nemnder. I årene 1941 og 1942 gikk tallet ned. I 1942 var det bare 11.0 pst. av alle nemnder og 12.6 pst. av nemnder med melding som hadde hatt drikkfeldige til behandling. Senere har tallet steget sterkere enn tallet på nemndene. I 1946 var det 31.0 pst. av alle nemnder og 33.3 pst. av nemndene med melding som hadde hatt drikkfeldige til behandling. I 1938 var disse prosenttall 30.8 og 42.6. Siden 1940 har tallet på nemnder med drikkfeldige til behandling beveget seg på samme måte som tallet på drukkenskapsforseelser når en ser bort fra den gjennomgående stigning. Også tallet på drukkenskapsforseel-

¹⁾ Henholdsvis pr. 9. juni 1939, 9. april 1940, 20. juni 1941, 30. juni 1942, 30. juni 1943, 10. juli 1944, 1. juli 1945, 25. mai 1946 og 1. juni 1947.

²⁾ Til 17 nemnder i Finnmark ble det ikke sendt skjema, da de hadde vært avskåret fra å virke i 1945.

sene gikk ned i 1941 og 1942 og hadde et lavpunkt i 1942. Tallet på drukken-skapsforseelser gikk litt ned i 1944 og 1945, mens tallet på nemnder med drikkfeldige til behandling steg som følge av den gjennomgående stigningstendens. Ifølge Edruelighetsrådets sammendrag er det «mest nemndene i byene og i de større landskommuner med industri og tettbebyggelse som har hatt alkoholister til behandling». I krigsårene fra 1941 av var det forholdsvis mange nemnder som ikke hadde hatt noen særlig virksomhet. I 1942 var det 72.6 pst. av alle nemnder med melding. Siden det år er tallet gått jevnt nedover, og i 1946 er prosenten kommet ned i 51.8 eller omtrent som i 1940. Ifølge Edruelighetsrådets sammendrag for 1946 legger forholdene på flere måter hindringer i veien for nemndenes arbeid: transportvansker, lokalvansker o. l. Videre heter det: «En rekke av de 325 nemnder som ikke har vært i aktivt arbeid nevner også som grunn herfor at edruelighetstilstanden i kommunen ansees for tiden så pass god eller at virksomheten skjøttes så effektivt på annen måte at nemnda nærmest anser seg som en slags «vaktberedskap» og ikke har funnet grunn til noen særlig aktivitet. I mange nemnder er medlemmene pålagt å melde fra til formannen hvis noe skulle gjøre aktivitet påkrevet. Skulle forholdene gjøre det nødvendig, er nemnda alltid klar til å tre i virksomhet».

Følgende tabell gir en oversikt over nemndenes utgifter:

	Brukt 1938/39	Brukt 1939/40	Brukt 1940/41	Brukt 1941/42	Brukt 1942/43	Brukt 1943/44	Brukt 1944/45	Brukt 1945/46	Bevilget 1946/47
Nemnder med utgifter:	23	61	52	42	45	52	46	91	95
Utgifter til:									
Kuropsphold ..	62 424	84 280	73 699	56 617	50 117	54 739	57 070	61 027	137 951
Hjelp til fami- lien	1 153	23 245	29 470	23 983	17 487	25 698	35 176	64 997	120 115
Hjelp til utskrevne pasienter ..	222	5 974	2 061	9	197	1 556	997	2 758	5 299
Administra- sjon m. v. ...	18 798	32 691	39 614	41 277	45 152	52 850	59 664	51 624	116 997
I alt	82 597	146 190	144 844	121 886	112 953	134 843	152 907	180 406	380 362
Refusjon fra staten for kuropsphold	-	71 420	76 768	31 850	37 020	25 735	46 689	45 481	134 293

Det er først og fremst behandlingen av drikkfeldige på kursted som volder utgifter. Betaling for kuropsphold, hjelp til de anbraktes familier og hjelp til utskrevne pasienter legger beslag på 60—80 pst. av alle utgiftene. Tallet på nemnder med utgifter er derfor mindre enn tallet på nemnder som har hatt drikkfeldige til behandling. Det har også hatt en forholdsvis synkende tendens. Under krigen sto tallet nærmest stille til tross for at tallet på nemnder med drikkfeldige til behandling gikk sterkt opp fra 1942.

Utgiftsbeløpene har som regel beveget seg på liknende måte som tallet på nemnder med drikkfeldige til behandling. Tallene stiger fra 1938/39 til 1939/40. De går ned i de første krigsårene. Nedgangen fortsetter helt til året 1942/43, siden utgiftene kommer etter beslutningene om innlegging. Senere har utgiftene steget. Det bevilgede beløp for 1946/47 er forholdsvis stort. Til dette er å merke at det bevilgede beløp for 1945/46 var 241 639 kr. I motsetning til de andre utgifter har utgiftene til administrasjon m. v. gjennomgående steget. I de første årene utgjorde disse utgifter bare vel 20 pst. av det hele bløp, i de siste krigsårene derimot 40 pst. Etter krigen er prosenten gått ned til 30. Posten «administrasjon m. v.» omfatter blant annet bidrag til opplysningsvirksomheten. Når dette ikke er skilt ut som særskilt post, kommer det vel av at beløpene enda ikke er særlig store. I de siste årene har det vært brukt forholdsvis stigende beløp som hjelp til kurstedspasienter.

Nemndenes saksstatistikk gir for det første opplysning om hvem anmodningene om inngrep kom fra:

	1938	1939	1940	1941	1942	1943	1944	1945	1946
<i>Menn:</i>									
Den drikkfeldige selv	44	46	51	18	28	31	62	46	62
Den drikkfeldiges familie	306	511	463	182	178	386	574	519	2 012
Politiet	1 824	2 559	2 217	958	1 076	2 613	4 352	3 713	12 838
Fattigvesenet	821	539	538	427	152	40	35	23	72
Lege eller prest ..	34	55	27	22	33	71	115	74	76
Andre nemnder ..	19	36	54	28	21	38	55	23	71
Inngrep etter nemndas eget tiltak	-	99	102	73	77	240	242	224	187
I alt	3 048	3 845	3 452	1 708	1 565	3 419	5 435	4 622	15 318
Derav første gangs anmeldelser	1 406	1 612	1 088	511	498	1 528	2 574	1 402 ¹⁾	6 489
<i>Kvinner:</i>									
Den drikkfeldige selv	1	6	4	-	-	6	5	3	1
Den drikkfeldiges familie	27	33	20	27	23	43	46	27	86
Politiet	95	193	110	35	45	70	114	133	312
Fattigvesenet	27	26	18	28	10	6	2	6	8
Lege eller prest ..	7	3	7	-	5	15	6	4	7
Andre nemnder ..	-	1	1	-	8	4	-	-	4
Inngrep etter nemndas eget tiltak	-	5	4	6	13	40	33	26	11
I alt	157	267	164	96	104	184	206	199	429
Derav første gangs anmeldelser	72	100	49	32	46	86	68	102 ²⁾	133

1) Herav 1179 under 25 år. 2) Herav 25 under 25 år.

I årene 1938—41 da tallet på nemnder steg ganske sterkt, gikk tallet på inngrepskrav pr. nemnd med drikkfeldige til behandling også sterkt ned, nemlig fra 80 til 22, fordi det ble flere mindre kommuner som fikk nemnd. I 1945 var det 33 inngrepskrav pr. nemnd. Men i 1946 steg tallet til 75. I 1946 var det altså nesten likeså mange inngrepskrav pr. nemnd som i 1938 til tross for at det var 5 ganger så mange nemnder som hadde hatt drikkfeldige til behandling. Virksomheten må derfor ha økt over hele linjen. Tallet på inngrepskrav har også gjennomgående steget i forhold til tallet på drukkenskapsforseelser. Pr. 1 000 drukkenskapsforseelser var det:

	1938	1939	1940	1941	1942	1943	1944	1945	1946
<i>Menn:</i>									
Meldt av politiet	51	70	70	54	69	127	223	197	314
Andre inngrep ..	34	35	39	42	31	39	56	48	61
I alt	85	105	109	96	100	166	279	245	375
<i>Kvinner:</i>									
Meldt av politiet	64	128	80	38	41	43	74	96	161
Andre inngrep ..	42	49	39	65	54	70	60	48	60
I alt	106	177	119	103	95	113	134	144	221

Meldingene fra politiet av menn steg forholdsvis sterkt i årene 1943 og 1944 og, etter en liten nedgang i 1945, igjen i 1946. Tallene for andre inngrepskrav overfor menn har fulgt mer parallelt med bevegelsen i drukkenskapsforseelsene, med en svak tendens til stigning fra 1943. Tendensen til relativ stigning er svakere når det gjelder inngrepskrav overfor kvinner. I de første årene var totaltallet for inngrepskrav overfor kvinner forholdsvis høyere enn totaltallet for menn. I 1941 gikk tallet på inngrepskrav overfor kvinner pr. 1 000 drukkenskapsforseelser av kvinner ned til under det halve av hva det var i 1940, og tallet begynte først i 1944 å stige for alvor. Tallene for andre inngrepskrav er roligere i bevegelsen også når det gjelder kvinnene.

Som følge av de sterke svingninger i tallet på meldinger fra politiet, har prosenten av slike meldinger også vekslet nokså meget. I 1938 kom 60 pst., i 1939 og 1940 nesten 70 pst. av sakene mot menn fra politiet. Men i 1941 gikk prosenten ned under 60. Så stiger den igjen og har i de senere årene ligget omkring 80. Når det gjelder kvinner, sank prosenten fra 70 i 1940 til under 40 i 1941. Senere har den steget til vel 50 i 1944 og nesten 80 i 1946. Når en ser på årene før og etter krigen, er det omtrent forholdsvis like mange saker som kommer fra politiet når det gjelder kvinner som når det gjelder menn. Men i krigsårene gikk prosenten av politimeldinger sterkere ned for kvinner enn for menn. Dette kom for en stor del av at det under krigen var forholdsvis mange anmeldelser av kvinner fra den drikkfeldige familie. Sett bort fra årene 1939

og 1940 har disse meldinger også spilt en større rolle for kvinner enn for menn.

Meldinger fra andre enn politiet og familien spiller for tiden liten rolle. I årene fram til 1941 kom det også mange meldinger fra fattigvesenet. I årene 1943—45 var det også forholdsvis mange inngrep etter nemndas eget tiltak overfor kvinner.

Prosenten av første gangs anmeldelser har variert en del, og som regel på den måte at prosenten har steget og sunket med totaltallet. Det er også rimelig at det blir forholdsvis flere første gangs anmeldelser når det blir flere anmeldelser enn før og forholdsvis færre første gangs anmeldelser når det blir færre anmeldelser enn før. I gjennomsnitt for alle de 9 årene dreier prosenten seg om 40 både for menn og kvinner. Da en person som er meldt for første gang hos en nemnd godt kan ha vært meldt til andre nemnder, kan en ikke ved å summere tallet på første gangs anmeldelser få vite hvor mange forskjellige personer det er som alt i alt har vært meldt for nemndene. Sumtallet for alle årene siden 1933 vil sikkert løpe opp i 20 000 menn og 1 000 kvinner.

Edrulighetsrådets statistikk over behandlingen av de anmeldte er beheftet med visse mangler som utelukker en helt sikker analyse av bevegelsen i tallene gjennom årene. En nøyer seg derfor med å anføre tallene for personer som er innlagt i kursted fordi disse tallene formodentlig er helt nøyaktige:

	1938	1939	1940	1941	1942	1943	1944	1945	1946
<i>Menn:</i>									
Frivillig innlagt i kursted	89	103	74	70	50	77	116	71	174
Tvangsinnlagt i kursted		6	11	10	7	5	12	9	25
<i>Kvinner:</i>									
Frivillig innlagt i kursted	11	12	5	2	2	8	10	7	15
Tvangsinnlagt i kursted	-	-	1		2	1			-

Som en ser, er det forholdsvis få tilfeller av tvangsinnlegg. Adgang til tvangsinnlegg ble det først i 2net halvår 1939 etter loven av 26. mai 1939. I sammendraget for 1939 heter det («Meddelelse nr. 8 — 1940» s. 6): «Mest interesse har tallene for tvangsforføyningene etter den nye loven. Som forutsatt da rådet foreslo bestemmelsene er de meget lite benyttet. Det kan bemerkes at i 1938 var det ingen som ble meldt frivillig å ha gitt opp rådigheten over lønn m. v., mens det nå er 13 som er gått med på dette. Man må vel anta at truselen om tvangsforføyninger har vært medvirkende her. Tvangsinnlegg i kursted er bare foretatt i 6 tilfeller. Men også her må antas at truselen om tvangsinnlegg har vært medvirkende ved flere frivillige innlegg».

For de senere år er statistikken satt opp på den måte at hver av de behandlede bare er ført opp en gang, nemlig under den viktigste av de forholdsregler som er truffet overfor ham. Dette utelukker ikke helt dobbelttelling av personene, fordi den enkelte kan ha vært for nemnd flere ganger i året.

For de to siste årene er tallene:

	Menn		Kvinner	
	1946	1945	1946	1945
Gitt advarsel	6 323	2 080	156	149
Satt under tilsyn	713	221	46	22
Gått inn i avholdslag eller losje	165	27	11	7
Skaffet arbeid	93	14	5	-
Frivillig oppgitt rådighet over lønn ...	23	5	-	-
Fratatt rådighet over lønn	5	1	-	-
Frivillig innlagt i kursted	174	71	15	7
Tvangsinnlegg i kursted	25	9	-	-

De fleste anmeldte slipper med advarsel. Det ser ut til å være forholdsvis flere menn enn kvinner som slipper med advarsel. En annen forskjell mellom de to kjønnene er den at det er sjelden at kvinnene mister rådigheten over lønnen eller blir tvangsinnlagt i kursted. Dette hendte overhodet ikke hverken i 1945 eller 1946. Ellers er det vanskelig å si noe bestemt om hyppigheten av de forskjellige forholdsregler. Forholdet mellom dem kan veksle ganske sterkt fra år til år.

VIII. Organiserte avholdsfolk.

Statens Edrueighetsråd har i de senere årene hentet inn oppgaver over de organiserte avholdsfolk. En oppgave for 1941 vil en finne trykt i Statistiske Meddelelser 1941 s. 347. I denne oppgaven er ikke tatt med voksne avholdsfolk i de kristelige organisasjoner som er tilsluttet Kristenfolkets Edrueighetsråd når disse organisasjoner ikke krever absolutt avhold av sine medlemmer. Derimot var tatt med barn i disse organisasjoner. Senere tall, som en har fått fra Edrueighetsrådet, tyder ikke på at disse oppgaver er svært pålitelige. Totaltallet er nemlig gitt opp til 336 565 i 1943, til 354 415 og senere til 254 415 i 1945 og til 301 352 i 1947.

Hvis en i oppgavene for 1945 og 1947 holder utenfor medlemmene i de organisasjoner som er tilsluttet Kristenfolkets Edrueighetsråd, blir det igjen 177 415 medlemmer i 1945 og 169 846 i 1947 i de egentlige avholdsforeninger. Disse tall svarer i og for seg til de tall som en har fra årene før krigen. Men en må vokte seg for å sammenlikne og trekke slutninger om avholdsbevegelsen har gått fram eller tilbake. Saken er at Kristenfolkets Edrueighetsråd ble stiftet i 1925 og at mange som har trådt inn i de tilsluttede samfunn er folk som har gått ut av eller ikke funnet grunn til å gå inn i de spesielle avholdsforeninger. Etter de tidligere oppgaver over medlemstallet i disse foreninger

var det 247 600 i 1913, 257 300 i 1919, 198 955 i 1923, ca. 175 000 i 1929. Hvis en ikke tar hensyn til at en del personer kan være medlem av flere foreninger, får en at medlemstallet i pst. av den hjemmehørende folkemengde var: 1913 10.1, 1919 9.9, 1923 7.3, 1929 6.3, 1945 5.8. Selv om disse tallene er i noen grad usikre, er det ikke tvil om at avholdsfolket i det lange løp har utgjort en stadig avtagende del av landets befolkning. Nedgangen i prosenten ser ut til å ha vært særlig sterk i forbudstiden etter den forrige verdenskrig. Da Kristen-folkets Edruelighetsråd som sagt kan ha trukket til seg folk som ellers ville ha vært medlem av de rene avholdsforeninger, kan en ikke slutte at det har vært noen nedgang i prosenten av avholdsfolk i det hele siden 1929.

**Tabell 1. Alkoholforbruket,
forbruk av sprit og brennevin, vin og øl pr. innbygger 1851—1946.¹⁾**

År	Sprit og br. vin omr. til 50 pst.	Vin Vare	Øl Vare	I alt ren alkohol	År (forts.)	Sprit og br. vin omr. til 50 pst.	Vin		Øl		I alt ren alkohol
							Vare	100 p t. alkoh.	Vare	100 pst. alkoh.	
L.	L.	L.	L.	L.		L.	L.	L.	L.	L.	L.
1851	6.09	0.63	ca. 8.5	3.55	1901	3.18	2.03	0.24	25.1	1.14	2.97
1852	5.91	0.70	- 9.0	3.50	1902	3.15	2.24	0.27	23.6	1.06	2.91
1853	5.79	0.64	- 9.3	3.45	1903	2.95	1.84	0.22	19.2	0.85	2.55
1854	5.95	0.71	- 11.0	3.63	1904	2.93	0.85	0.09	18.3	0.80	2.36
1855	5.42	0.65	- 12.5	3.93	1905	2.50	0.85	0.09	18.8	0.80	2.14
1856	6.67	0.56	- 14.0	4.14	1906	2.49	1.04	0.10	18.5	0.78	2.13
1857	6.15	0.38	- 15.5	3.93	1907	2.68	1.12	0.11	18.0	0.74	2.19
1858	5.93	0.31	- 17.0	3.89	1908	2.78	1.08	0.11	17.9	0.73	2.23
1859	5.35	0.56	- 18.0	3.69	1909	2.92	1.20	0.12	ca. 19.0	0.76	2.34
1860	4.99	0.38	- 18.0	3.49	1910	3.21	1.40	0.14	19.5	0.78	2.52
1861	4.93	0.44	- 13.0	3.19	1911	3.22	1.40	0.14	20.8	0.84	2.59
1862	4.47	0.41	13.2	2.97	1912	3.47	1.53	0.15	22.0	0.88	2.77
1863	3.93	0.44	13.3	(2.71)	1913	3.63	1.61	0.16	21.1	0.86	2.84
1864	4.36	0.45	14.5	2.98	1914	3.12	1.79	0.18	22.4	0.91	2.65
1865	4.49	0.50	12.7	2.97	1915	3.15	2.16	0.22	20.7	0.85	2.65
1866	5.07	0.63	11.2	3.19	1916	3.36	3.10	0.31	24.6	1.03	3.03
1867	4.95	0.57	11.7	3.15 ²⁾	1917	³⁾ -	2.25	0.23	22.4	0.84	³⁾ -
1868	5.02	0.59	11.3	3.16	1918	³⁾ -	2.07	0.21	16.1	0.20	³⁾
1869	5.08	0.63	10.9	3.17	1919	³⁾ -	6.33	0.63	22.6	0.66	³⁾
1870	4.13	0.57	11.5	(2.73)	1920	³⁾ -	5.49	0.55	34.1	1.35	³⁾ -
1871	4.92	0.67	12.4	3.17	1921	0.85	2.03	0.21	33.0	1.40	2.04
1872	4.78	0.80	13.0	3.14	1922	0.87	1.48	0.16	31.6	1.38	1.97
1873	5.04	0.98	16.1	3.45	1923	1.06	1.32	0.19	29.2	1.25	1.97
1874	6.19	1.04	19.0	4.16	1924	0.73 ⁴⁾	2.68	0.46	26.1	1.10	1.93
1875	6.57	1.07	23.0	4.57	1925	0.50	3.65	0.66	27.2	1.20	2.10
1876	6.66	0.96	21.7	4.52	1926	0.50	3.34	0.59	24.1	1.08	1.92
1877	6.22	1.02	ca. 21.5	4.29	1927	1.55	2.25	0.40	20.9	0.93	2.11
1878	5.00	0.84	- 21.5	3.66	1928	2.01	1.75	0.30	18.5	0.84	2.15
1879	3.67	0.74	- 18.5	2.83	1929	2.25	1.74	0.30	18.2	0.82	2.24
1880	3.68	0.88	- 18.5	2.86	1930	2.29	1.72	0.29	18.7	0.83	2.27
1881	3.31	0.93	17.7	2.63	1931	2.12	1.63	0.27	14.8	0.68	2.01
1882	3.52	0.91	17.7	2.74	1932	1.94	1.48	0.25	15.0	0.68	1.90
1883	3.46	0.85	18.9	2.77	1933	1.91	1.36	0.23	13.9	0.63	1.81
1884	3.41	0.84	18.4	2.70	1934	1.92	1.43	0.24	13.9	0.64	1.85
1885	3.49	0.82	18.8	2.76 ⁵⁾	1931	1.86	1.60	0.27	14.8	0.68	1.88
1886	3.15	0.77	14.7	2.40	1932	1.69	1.45	0.25	15.0	0.68	1.77
1887	2.85	0.72	14.8	2.24	1933	1.69	1.33	0.22	13.9	0.63	1.70
1888	2.95	0.82	17.1	2.41	1934	1.71	1.41	0.24	13.9	0.64	1.74
1889	3.13	0.96	16.9	2.52	1935	1.81	1.47	0.25	14.2	0.66	1.81
1890	3.12	1.11	20.9	2.72	1936	1.93	1.60	0.27	15.3	0.71	1.95
1891	3.46	1.50	24.3	3.07	1937	2.11	1.79	0.30	16.4	0.77	2.12
1892	3.30	1.11	23.1	2.89	1938	2.20	1.81	0.31	16.6	0.78	2.19
1893	3.34	0.88	23.7	2.92	1939	2.22	1.72	0.29	17.3	0.82	2.22
1894	3.59	1.12	23.2	3.03	1940	1.64	1.24	0.21	16.0	0.72	1.76
1895	3.44	1.44	ca. 20.0	2.84	1941	1.69	0.94	0.15	18.3	0.48	1.48
1896	2.55	2.37	- 20.0	2.56	1942	1.34	0.67	0.10	11.0	0.10	0.87
1897	2.08	2.66	21.5	2.44	1943	2.36	0.39	0.05	11.2	0.10	1.33
1898	2.29	2.75	25.9	2.67	1944	2.59	0.19	0.03	11.3	0.10	1.42
1899	2.85	2.31	28.0	3.01	1945	2.23	0.19	0.03	12.5	0.17	1.32
1900	3.15	2.34	26.8	3.09 ⁵⁾	1946	3.64	0.73	0.10	16.1	0.51	2.42

¹⁾ Til og med 1930 tilstedeværende middelfolkemengde, senere hjemmehørende. Forbruk i medisinske og tekniske øyemed er regnet med i alle år til og med 1934. Utenfor faller i årene til og med 1923 fruktvinforbruket. Angående beregningsmåten kan henvises til den årlige tabell i Statistisk Årbok (1943—45, side 358) og bemerkningene i Alkoholstatistikk 1918—1919, side 9*—12*; nærmere i Alkoholstatistikk I (Norges Off. Stat. V, 124). Se note 5. ²⁾ I årene siden 1917 har det utviklet seg et forholdsvis stort ulovlig forbruk av ukjent størrelse. ³⁾ Det lovlige forbruk av sprit og brennevin og dermed det samlede forbruk er ukjent. ⁴⁾ Fra 1924 av beregnet på grunnlag av A.s Vinmonopolets salgsoppgaver med tillegg av privatimporten. Fra 1927 av er samlagenes salg kjent og tatt med ved beregningen. ⁵⁾ Ny beregning: Forbruk av ren sprit (96 pst.) og brennevin i medisinske og tekniske øyemed er ikke regnet med fra og med 1931. Se tabell 2.

Tabell 2. Det lovlige alkoholforbruk¹⁾ i 1939, 1945 og 1946.

	1946		1945 ²⁾		1939	
	Vare	Alkohol ³⁾	Vare	Alkohol ³⁾	Vare	Alkohol ³⁾
	1000 l.	1000 l.	1000 l.	1000 l.	1000 l.	1000 l.
Sprit 60 pst.	-	-	-	-	725	435
Sprit 45 pst.	472	212	2 634	1 185	-	-
Brennevin	13 734	5 433	5 423	2 239	7 005	2 818
Sprit og brennevin	14 206	5 645	8 057	3 424	7 730	3 253
Sterk vin	494	94	16	3	3 416	649
Svak og muss. vin	1 385	139	225	22	1 217	122
Norsk fruktvin	378	66	345	61	401	70
Vin	2 257	299	586	86	5 034	841
Øl levert fra bryggeri ÷ utførsel:						
Skatteklasser I	6 075	121	38 248	536	1 235	26
Skatteklasser II	43 937	1 450	9		35 725	1 543
Skatteklasser III	-	-	-	0.2	13 598	
Innførsel	-	-	3		2	827
Alt øl	50 012	1 571	38 260	536	50 560	2 396
Tilsammen ren alkohol ...	-	7 515	-	4 046	-	6 490
Lovlig forbruk pr. innbyg.	- ⁴⁾	2.42	- ⁴⁾	1.32	- ⁴⁾	2.22

¹⁾ Bygger for sprit, brennevin og vin på A.s Vinmonopolets utskjenking og salg til private samt privatimporten. ²⁾ Omfatter ikke det tyske forbruk under okkupasjonen.

³⁾ Ved beregningen av alkoholkvanta er brukt følgende prosentsetser. For brennevin i 1946 39.56, 1945 41.28 og 1939 40.23. For øl av sk.kl. I i 1946 2.0, 1945 1.4 og 1939 2.10, sk.kl. II i 1946 3.3, 1945 1.9 og 1939 4.32 og sk.kl. III 6.08 i 1939. For sterk vin er alle år regnet med 19.0, svak vin 10.0 og fruktvin 17.5. ⁴⁾ Beregnet etter hjemmehørende middelfolke-mengde.

Tabell 3. Anslått lovlig forbruk pr. innbygger av ren alkohol i 3 større landsdeler¹⁾ 1930 og 1946.

	Oslo salgsområde ²⁾		Bergen salgsområde ³⁾		Trondheim salgsområde ⁴⁾	
	1946	1930	1946	1930	1946	1930
	L.	L.	L.	L.	L.	L.
Sprit og brennevin ..	2.39	1.34	1.12	0.61	1.14	0.60
Vin	0.13	0.43	0.05	0.12	0.05	0.11
Øl	0.69	1.14	0.40	0.73	0.20	0.23
Tilsammen	3.21	2.91	1.57	1.46	1.39	0.94

¹⁾ Forbruk av sprit, brennevin og vin til medisinsk og teknisk bruk m. v. er ikke tatt med. ²⁾ Østfold, Akershus, Oslo, Hedmark, Opland, Buskerud, Vestfold, Telemark, Aust-Agder, Vest-Agder samt 5 herreder i Møre. ³⁾ Rogaland, Hordaland, Bergen, Sogn og Fjordane samt Alesund by og 24 herreder i Møre. ⁴⁾ Molde og Kristiansund by og 36 herreder i Møre og fylkene Sør-Trøndelag, Nord-Trøndelag, Nordland, Troms og Finnmark.

Tabell 4. Det lovlige alkoholforbruk i de enkelte måneder i 1946.

	Brennevin L. ren alkohol	Vin L. ren alkohol	Øl L. ren alkohol	I alt L. ren alkohol
Januar	585 400	17 020	88 484	690 904
Februar	474 300	13 680	103 996	591 976
Mars	518 000	13 582	114 067	645 649
April	581 000	17 181	133 477	731 658
Mai	512 700	19 030	158 855	690 585
Juni	148 900	15 627	158 005	322 532
Juli	437 300	22 021	192 781	652 102
August	500 700	29 013	145 513	675 226
September	426 300	27 162	116 590	570 052
Oktober	455 100	35 747	112 889	603 736
November	394 500	36 968	94 242	525 710
Desember	611 300	51 926	152 665	815 891
Tilsammen	5 645 500	298 957	1 571 564	7 516 021

Tabell 5. A/S Vinmonopolets salg 1928—1946.

	Brennevin i alt	Sprit 60 pst.	Annet innen- landsk brenne- vin ¹⁾	Forskåret brennevin	Utenlandsk brennevin	Vin i alt ²⁾	Sterk vin	Svak og muss. vin	Norsk fruktvin ³⁾
	L.	L.	L.	L.	L.	L.	L.	L.	L.
1928	5 785 503	670 434	2 429 270	1 447 965	1 237 834	4 856 322	3 945 875	789 685	120 762
1929	6 576 513	651 189	2 924 001	1 693 206	1 308 117	4 863 506	3 787 680	847 724	228 102
1930	6 774 230	692 342	2 993 738	1 777 266	1 310 884	4 857 630	3 712 235	873 385	272 010
1931	6 272 314	686 913	2 785 772	1 655 353	1 144 276	4 621 621	3 357 040	926 261	338 320
1932	5 912 269	502 860	3 266 597	1 264 310	878 502	4 199 023	2 983 778	744 479	470 766
1933	6 034 471	431 521	3 594 973	1 243 871	764 106	3 877 686	2 798 179	771 124	308 383
1934	6 026 767	452 857	3 455 005	1 338 713	780 192	4 106 145	2 769 610	832 309	504 226
1935	6 378 910	487 534	3 557 879	1 482 289	851 208	4 302 295	3 066 355	914 509	321 431
1936	6 809 739	574 956	3 651 157	1 663 188	920 438	4 687 793	3 312 659	1 038 601	336 533
1937	7 439 410	699 127	3 843 345	1 868 453	1 028 485	5 273 645	3 685 585	1 236 096	351 964
1938	7 625 873	773 799	3 859 686	1 822 862	1 169 526	5 184 387	3 631 770	1 149 913	402 704
1939	7 842 315	724 668	3 963 855	1 474 684	1 679 108	5 093 181	3 457 019	1 235 187	400 975
1940	6 104 150	697 453	3 081 936	1 424 706	900 055	3 938 680	2 487 167	949 081	502 432
1941 ⁴⁾	6 626 003	1 385	5 024 362	1 394 237	206 019	2 947 451	1 478 009	815 397	654 045
1942 ⁴⁾	5 915 458	-	4 950 870	723 965	240 623	2 322 289	922 429	1 054 698	345 162
1943 ⁴⁾	9 191 560	-	8 566 717	477 985	146 858	1 423 753	184 155	928 212	311 386
1944 ⁴⁾	10 017 356	⁵⁾ 1 641 477	7 908 663	365 148	102 068	723 955	55 909	338 969	329 077
1945 ⁴⁾	8 508 486	⁵⁾ 2 644 138	5 420 873	256 648	186 827	667 224	24 966	277 639	364 619
1946	14 355 506	⁵⁾ 472 118	12 648 689	397 238	837 461	2 312 041	513 250	1 415 078	383 713

¹⁾ Eksport av norsk brennevin er ikke tatt med. ²⁾ Privatimporten er regnet med. ³⁾ For årene 1928—1938 er samlagenes salg av fruktvin innkjøpt hos fruktvinprodusentene tatt med. A.s Vinmonopolet overtok samlagene 1. juli 1938. ⁴⁾ Salget av brennevin og vin var undergitt rasjonering i årene 1941—1945. ⁵⁾ I årene 1944—1946 var salgsstyrken 45 pst.

**Tabell 6. Tilvirkning av brennevin, sprit og øl levert fra fabrikkene
1927—1946.**

	Gjær- sprit	Bren.- vin	Øl av skattekasse				Sulfit- sprit	Gjær- sprit	Bren.- vin	Øl av skattekasse		
			III 1)	II 2)	I 2)					III 1)	II 2)	I 3)
	Hlt. a 100 pst.	1000 liter vare					Hektoliter a 100 pst.	1000 liter vare				
1927	2 196	16 514	11 062	45 263	1 623	1937	-	6 615	30 058	11 375	35 176	1 086
1928	3 117	21 940	9 964	40 161	1 296	1938	4 849	6 250	31 418	12 344	34 895	1 140
1929	3 978	29 550	9 946	39 825	1 210	1939	10 931	4 602	26 694	13 625	35 858	1 235
1930	4 358	43 050	10 109	41 124	1 244	1940	13 756	2 380	26 182	9 907	51 125	3 559
1931	6 461	23 032	8 366	32 516	831	1941	19 789	4 690	3 047	5	50 062	21 507
1932	6 728	25 340	8 379	33 278	874	1942	52 450	2 235	1 068	-	4 844	47 967
1933	6 816	24 540	7 551	31 427	858	1943	63 719	715	1 210	-	3	54 332
1934	8 114	15 465	8 122	31 115	824	1944	88 318	726	140	-	178	55 190
1935	8 341	22 106	8 622	31 630	867	1945	57 341	1 435	3 360	-	432	44 687
1936	7 142	24 711	10 103	33 248	971	1946	79 145	2 119	18 540	-	44 085	6 075

1) 4.75—7.00 volumpst. alkohol. 2) 2.50—4.75 pst. 3) Inntil 2.50 pst.

**Tabell 7. Innførsel og utførsel av sprit, brennevin, vin og øl
1938, 1945 og 1946.**

Innførsel 1)	1938	1945	1946	Utførsel	1938	1945	1946
	L.	L.	L.		Kg.	Kg.	Kg.
Sprit ²⁾	641 463	615	2 024	Sprit ⁴⁾	5 835	-	544
Brennevin i alt. 1	437 857	2 615	986 097	Brennevin	37 659	25 892	107 623
Konjakk	620 296	-	59 317	Vin	1 479	30	1 114
Whisky	594 423	891	278 548	Bokkøl	18 467	-	-
	Kg.	Kg.	Kg.	Bayer- og pils- øl	139 169	-	147 880
Vin over 14 pst. 3	751 537	31 699	952 103	Landsøl	463	6 077	175
Vin ³⁾ under 14 pst.	1 139 832	20 921	1 496 582				
Øl, porter m. v.	2 224	53	-				

1) Oppgaver over innførsel av sprit og brennevin fått fra A.s Vinmonopolet, tallene for innførsel av vin, øl, mjød osv. og utførselen hentet fra Norges handel». 2) I tallene er tatt med konfiskert sprit: 1938 633 liter, 1945 615 og 1946 274 liter. All sprit til skattefri, teknisk bruk (vesentlig denaturert sprit) ble før 1938 importert. Slik sprit blir fra 1938 delvis og fra 1940 i sin helhet framstilt i Norge. 3) Herunder musserende vin. 4) Denaturert etylalkohol og amylalkohol.

Tabell 8. Forbrukernes utgifter (lovlig forbruk) til sprit, brennevin, vin og øl i 1928—1946.¹⁾

	1928	1929	1930	1931	1932	1933	1934
	1000 kr.	1000 kr.	1000 kr.	1000 kr.	1000 kr.	1000 kr.	1000 kr.
I alt	155 705	159 152	161 436	143 646	137 645	131 898	133 609
Brennevin ²⁾ .	56 208	60 630	61 042	58 773	53 064	52 023	51 902
Vin	34 710	34 411	34 430	31 042	28 608	27 282	27 983
Øl	64 787	64 111	65 964	53 831	55 973	52 593	53 724
	1935	1936	1937	1938	1939	1940 ³⁾	1941 ³⁾
	1000 kr.	1000 kr.	1000 kr.	1000 kr.	1000 kr.	1000 kr.	1000 kr.
I alt	139 858	152 520	172 740	180 791	195 959	187 886	193 383
Brennevin ²⁾ .	55 684	60 517	68 118	72 949	80 562	71 624	74 886
Vin	30 171	33 175	38 116	39 219	42 063	41 295	37 566
Øl	54 003	58 828	66 506	68 623	73 334	74 967	80 931
	1942 ³⁾	1943 ³⁾	1944 ³⁾	1945 ³⁾	1946		
	1000 kr.	1000 kr.	1000 kr.	1000 kr.	1000 kr.		
I alt	165 190	220 566	231 570	226 568	446 814		
Brennevin ²⁾ .	71 758	130 332	151 734	142 591	291 687		
Vin	36 841	26 747	15 546	14 878	43 145		
Øl	56 591	63 487	64 290	69 099	111 982		

¹⁾ Se Alkoholstatistikk 1926—27, side 22—24. Brennevin og vin til medisinsk og teknisk bruk er fra 1934 ikke regnet med. ²⁾ Også 60 pst. sprit, fra og med 1944 45 pst. sprit. ³⁾ Omfatter ikke det tyske forbruk under okkupasjonen.

Tabell 9. Gjennomsnittspriser på brennevin,¹⁾ vin og øl 1928—1946.

År	Kr. pr. vareliter			Kr. pr. alkoholliter		
	Brennevin ¹⁾	Vin	Øl	Brennevin ¹⁾	Vin	Øl
1928. . . .	9.74	7.15	1.26	23.06	41.03	27.83
1929. . . .	9.26	7.11	1.26	21.96	41.23	28.07
1930. . . .	9.02	7.14	1.26	21.37	41.68	28.26
1931. . . .	9.36	6.74	1.29	22.14	39.85	28.18
1932. . . .	8.98	6.80	1.32	21.79	40.12	29.10
1933. . . .	8.63	7.05	1.33	21.34	41.75	29.39
1934 ²⁾ . . .	8.69	6.91	1.35	21.25	40.36	29.24
1935. . . .	8.86	7.14	1.32	21.41	42.15	29.37
1936. . . .	9.01	7.19	1.33	21.67	42.52	29.63
1937. . . .	9.30	7.32	1.40	22.23	43.58	29.93
1938. . . .	9.58	7.43	1.42	22.79	44.03	30.02
1939. . . .	10.42	8.36	1.45	24.77	50.00	30.61
1940. . . .	12.61	11.31	1.59	28.60	66.39	35.18
1941. . . .	12.13	13.43	1.49	29.90	82.66	56.63
1942. . . .	14.28	18.46	1.72	36.11	122.82	184.52
1943. . . .	14.92	22.99	1.89	36.99	175.24	197.41
1944. . . .	16.06	27.29	1.87	38.68	186.46	205.03
1945. . . .	17.70	25.38	1.81	41.65	172.36	128.99
1946. . . .	20.53	19.11	³⁾ 2.24	51.67	144.28	71.28

¹⁾ Også 60 pst. sprit, og fra og med 1944 45 pst. sprit. ²⁾ Brennevin og vin til medisinsk og teknisk bruk er fra 1934 ikke regnet med. ³⁾ Norsk øl av sk.kl. I kom i 1938 forbrukeren på kr. 1.14, i 1939 på 1.15 og i 1946 pr. kr. 1.77. For kl. II var tallene kr. 1.33, 1.35 og 2.30. For kl. III var det kr. 1.71 i 1938 og 1.73 i 1939.

Tabell 10. Statens alkoholinntekter ¹⁾ 1939, 1945 og 1946.

(Beregningen bygger på omsatte mengder, unntagen for øl, hvor den gjelder det som ble levert fra bryggerier + innførsel ÷ utførsel i året.)

	1946 ²⁾	1945 ²⁾	1939
	1000 kr.	1000 kr.	1000 kr.
1. Tilvirkningsavgift av brennevin	28 973	19 379	13 149
2. Fruktvinsavgift	268	249	193
3. Toll av brennevin (inkl. trafikkavgift)	766	422	5 940
4. Toll av vin (inkl. trafikkavgift)	664	148	2 488
5. Brennevinsomsetningsavgift (25 pst.)	37 309	25 282	20 314
6. Avgift av sprit til medisinsk bruk	63	65	9
7. Alminnelig omsetningsavgift	15 960	9 998	1 030
8. Skjenkeavgift av brennevin og vin	5 603	3 418	3 376
9. Krise(krigs)tilleggsavgift (50 pst.)	88 000	55 211	-
10. Overskudd av A/S Vinmonopolets drift	75 000	15 500	23 500
11. Statsskatt og alderstrygd (A/S Vinmonopolet)	21 300	7 355	6 857
12. Avgift etter rusdrikkelovens § 33	10 000	4 681	3 894
13. Avgift av bevilling til salg ⁴⁾ og skjenking ..	630	195	633
14. Veiavgift på motorsprit	-	278	-
A. I alt av sprit, brennevin, vin og fruktvin ..	284 536	142 181	81 383
1. Tilvirkningsavgift av øl	24 095	15 857	17 083
2. Toll av øl	-	-	2
3. Alminnelig omsetningsavgift	9 129	6 426	492
4. Skjenkeavgift	5 930	4	1 971
5. Krise(krigs)tilleggsavgift ⁵⁾	21 841	15 700	-
B. I alt av øl	60 995	37 987	19 548
C. Hovedsum (A + B)	345 531	180 168	100 931
Dessuten Finnmarksavgift	11	2	12

¹⁾ Avgift til «Prisdirektoratets ølfond» ikke tatt med. Bryggeriene svarte i tiden 1. januar 1943 til 31. desember 1945 4645 tusen kroner (3 øre pr. liter). ²⁾ Foreløpige tall.
³⁾ Omfatter også statskassens inntekter av det tyske forbruk under okkupasjonen.
⁴⁾ Under A. 13 er også med avgifter av øl. Dessuten hadde A.s Vinmonopolet litt omsetning av øl (se A. 10 og 11). ⁵⁾ Innbetalt i statskassen fra midten av februar til midten av februar neste år.

Tabell 11. Statens alkoholinntekter ¹⁾ (i tusen kr.) 1926—1946.

	1926	1927	1928	1929	1930	1931	1932
I alt	48 757	61 757	65 450	67 730	69 131	65 151	64 846
Sprit, br.vin og vin ²⁾	27 306	41 889	48 100	51 974	52 960	51 699	50 206
Øl	21 451	19 868	17 350	15 756	16 171	13 452	14 640
	1933	1934	1935	1936	1937	1938	1939
I alt	62 266	62 962	66 092	74 307	84 614	90 616	100 931
Sprit, br.vin og vin ..	47 765	48 240	51 079	57 803	66 651	72 159	81 383
Øl	14 501	14 722	15 013	16 504	17 963	18 457	19 548
	1940	1941	1942	1943	1944	1945	1946
I alt	108 276	124 333	125 315	173 700	200 179	180 168	345 531
Sprit, br.vin og vin ..	76 924 ³⁾	82 427 ³⁾	86 875 ³⁾	128 100	154 140	142 181	284 536
Øl	31 352	41 906	38 440	45 600	46 039	37 987	60 995

¹⁾ Se notene til og anm. i overskriften til tabell 10. ²⁾ 1923—1925: 11 425, 18 871 og 25 386. ³⁾ Avgift til Hjelpfond for Næringslivet tatt med. 1941—1943: 253, 217 og 213 tusen kroner.

**Tabell 12. Straffelte ¹⁾ for de forskjellige slags rusdrikkløvsforseelser
1923—1946.**

År	Hjemme- brenning	Smugling m. v. ²⁾	Ulovlig kjøp, salg m. v. av:		Ulovlig skjenking, utdeling m. v. L. § 62.	Ulovlig drikkelag § 65	Ulovlig fortæring av medbrakt br. vin § 66	Ulovlig fort. i for- eninger o. i. av sprit og br. vin	Reseptmisbruk (brennev.- resepter)	Ulovlig renatu- rering ell. drik- k av denat. sprit	Ulovlig salg av denat. sprit	Ulovlig besittelse av denat. sprit
			Sprit, br. vin	Vin, øl, sats								
Riket												
1946. . .	267	55	678	41	36	111	243	20	4	677	91	87
1945. . .	161	9	222	9	51	97	250	7	10	1 663	227	-
1944. . .	275	6	382	47	63	185	339	6	17	2 445	237	-
1943. . .	380	25	539	47	111	122	515	8	14	1 922	188	-
1942. . .	343	41	300	47	89	39	204	7	12	1 428	122	-
1941. . .	162	53	201	68	90	63	188	10	25	596	42	-
1940. . .	378	56	374	188	205	115	206	21	13	544	43	-
1939. . .	1 161	255	880	316	611	209	303	46	39	768	71	-
1938. . .	1 135	234	914	348	513	-	282	37	36	783	58	-
1937. . .	1 271	263	1 048	299	353	-	303	15	17	638	70	-
1936. . .	1 451	274	1 084	301	224	-	240	15	22	860	86	-
1935. . .	1 558	225	1 400	316	240	-	238	25	26	977	145	-
1934. . .	1 847	266	1 720	377	23	-	130	19	32	888	65	-
1933. . .	1 854	315	1 691	329	-	-	122	16	12	912	74	-
1932. . .	1 795	290	1 541	264	-	-	149	3	11	596	73	-
1931. . .	1 260	274	1 256	299	-	-	164	31	12	503	20	-
1930. . .	1 174	376	1 348	298	-	-	148	10	12	432	33	-
1929. . .	1 135	502	1 382	360	-	-	178	31	4	400	25	-
1928. . .	1 119	367	1 253	293	-	-	133	21	7	366	26	-
1927. . .	1 549	603	1 772	434	-	-	143	30	31	302	34	-
1926. . .	2 298	895	3 114	689	-	-	216	29	57	580	42	-
1925. . .	1 407	1 164	3 953	859	-	-	211	36	41	294	28	-
1924. . .	411	1 612	4 454	474	-	-	³⁾	³⁾	28	185	12	-
1923. . .	244	1 596	4 659	³⁾	-	-	³⁾	³⁾	52	93	³⁾	-
Bygder:												
1946. . .	175	22	148	24	15	43	62	8	-	156	37	26
1945. . .	85	1	77	2	42	25	37	-	6	212	42	-
1944. . .	164	1	153	28	46	50	74	-	6	336	36	-
1943. . .	251	14	198	23	93	35	182	2	6	375	32	-
1942. . .	260	13	105	24	65	5	58	2	8	264	13	-
1941. . .	136	26	80	42	71	8	90	9	3	102	9	-
1940. . .	350	10	192	92	182	31	102	18	6	178	12	-
1939. . .	1 094	67	500	184	526	47	150	41	25	297	26	-
1938. . .	1 060	63	531	190	416	-	159	37	29	256	21	-
1937. . .	1 186	69	642	160	307	-	142	11	14	149	21	-
1936. . .	1 329	57	709	178	176	-	135	2	15	243	25	-
1935. . .	1 423	64	939	189	219	-	69	18	17	297	27	-
1934. . .	1 730	98	1 211	227	14	-	46	11	29	145	14	-
Byer:												
1946. . .	92	33	530	17	21	68	181	12	4	521	54	61
1945. . .	76	8	145	7	9	72	213	7	4	1 451	185	-
1944. . .	111	5	229	19	17	135	265	6	11	2 109	201	-
1943. . .	129	11	341	24	18	87	333	6	8	1 547	156	-
1942. . .	83	28	195	23	24	34	146	5	4	1 164	109	-
1941. . .	26	27	121	26	19	55	98	1	22	494	33	-
1940. . .	28	46	182	96	23	84	104	3	7	366	31	-
1939. . .	67	188	380	132	85	162	153	5	14	471	45	-
1938. . .	75	171	383	158	97	-	123	-	7	527	37	-
1937. . .	85	194	406	139	46	-	161	4	3	489	49	-
1936. . .	122	217	375	123	48	-	105	13	7	617	61	-
1935. . .	135	161	461	127	21	-	169	7	9	680	118	-
1934. . .	117	168	509	150	9	-	84	8	3	743	51	-

¹⁾ Straffelte for flere slags forseelser samtidig er oppført under hver av overtredelse-
sene. ²⁾ Ulovlig innførsel av sprit og brennevin, straffbar forberedelse av ulovlig innførsel,
ulovlig sjøtransport, utlossing m. v. av sprit og brennevin (l. §§ 47—52). ³⁾ Oppgave mangler.

Tabell 13. Straffelte for ulovlig omgang med denaturert sprit og ulovlig kjøp, salg m. v. av sprit og brennevin i de større landsdeler og fylkene 1938—39 og 1944—46.

(Straffelte for flere overtredelser samtidig er ført opp under hver av vedkommende overtredelser.)

	Ulovlig omgang med denat sprit										Ulovlig kjøp, salg m. v. av sprit og brennevin									
	1946		1945		1944		1939		1938		1946		1945		1944		1939		1938	
	Byg- der	Byer	Byg- der	Byer	Byg- der	Byer	Byg- der	Byer	Byg- der	Byer	Byg- der	Byer	Byg- der	Byer	Byg- der	Byer	Bvg- der	Byer	Bvg- der	Byer
I. Riket	219	636	254	1 636	372	2 310	323	516	277	564	148	530	77	145	153	229	500	380	531	383
	855		1 890		2 682		839		841		678		222		382		880		914	
II. Større landsdeler.																				
Eggen om Oslofj. ¹⁾	136	253	132	904	175	1 051	120	124	105	189	39	219	11	53	34	79	252	140	313	127
Oplandene ²⁾	8	16	21	22	32	38	51	5	27	20	7	6	2	-	24	4	81	-	87	-
Telemark	25	47	11	69	22	135	19	63	41	34	12	34	1	6	6	6	35	2	15	2
Sørvest-Norge ³⁾ ..	11	179	72	389	82	645	59	149	47	121	59	172	40	40	36	59	23	146	23	151
Møre—Tr.lag	36	121	6	230	42	397	28	126	26	153	6	70	20	35	29	73	61	60	56	60
Nord-Norge ⁴⁾	3	20	12	22	19	44	46	49	31	47	25	29	3	11	24	8	48	32	37	43
III. Fylker.																				
Østfold	30	56	73	162	58	145	5 112	5 34	5 81	5 37	17	50	1	5	12	16	5 162	5 61	5 211	5 58
Akershus	91	-	38	1	104	2					8	7	3	1	17	-				
Vestfold	7	22	10	79	3	103	1	13	12	16	8	21	-	3	-	26	22	17	18	11
Oslo	-	157	-	624	-	754	-	68	-	121	-	132	-	43	-	35	-	52	-	51
Buskerud	8	18	11	38	10	47	7	9	12	15	6	9	7	1	5	2	68	10	84	7
Hedmark	4	-	4	10	21	6	37	2	10	5	4	-	1	-	10	-	58	-	60	-
Opland	4	16	17	12	11	32	14	3	17	15	3	6	1	-	14	4	23	-	27	-
Telemark	25	47	11	69	22	135	19	63	41	34	12	34	1	6	6	6	35	2	15	2
Aust-Agder	-	11	8	35	16	53	4	2	4	4	1	14	-	4	1	3	1	1	-	2
Vest-Agder	4	20	12	34	26	85	16	9	15	7	6	17	1	2	-	2	15	-	22	-
Rogaland	4	90	50	169	28	338	10	125	18	100	31	113	28	22	14	45	13	98	10	88
Hordaland	3	-	2	-	8	-	23	-	10	-	18	-	10	-	20	-	4	-	6	-
Bergen	-	56	-	151	-	169	-	11	-	10	-	28	-	12	-	9	-	32	-	37
Sogn og Fjordane	-	2	-	-	4	-	6	21	-	-	3	-	1	-	1	-	3	-	7	2
Møre og Romsdal	17	84	1	86	15	54	5 28	31	30	30	-	30	4	7	6	8	5 61	25	27	5 56
Sør-Trøndelag ..	7	37	-	136	24	338					2	38	2	27	11	65				
Nord-Trøndelag ..	12	-	5	8	3	5	-	3	-	2	4	2	14	1	12	-	8	-	7	-
Nordland	1	1	6	13	10	22	-	11	10	3	18	8	1	9	12	5	3	9	5	14
Troms	1	17	5	9	3	6	6	25	6	20	3	13	2	2	6	2	8	13	3	22
Finnmark	1	2	1	-	6	16	40	13	15	24	4	8	-	-	6	1	37	10	29	7

1) Fylkene Østfold, Akershus, Oslo, Buskerud og Vestfold. 2) Fylkene Hedmark og Opland. 3) Fylkene langs kysten fra Aust-Agder til Sogn og Fjordane. 4) De tre nordligste fylker. 5) På grunn av statspolitiets virksomhet kan en ikke gi særskilte tall for disse fylker.

Tabell 14. Straffelte for ulovlig fortæring av medbrakt sprit og brennevin og hjemmebrenning i de større landsdeler og fylkene 1938—39 og 1944—46.

(Straffelte for flere overtredelser samtidig er ført opp under hver av vedkommende overtredelser.)

	Ulovlig fortæring av medbrakt sprit og br.vin										Hjemmebrenning									
	1946		1945		1944		1939		1938		1946		1945		1944		1939		1938	
	Byg- der	Byer	Byg- der	Byer	Byg- der	Byer	Byg- der	Byer	Byg- der	Byer	Byg- der	Byer	Byg- der	Byer	Byg- der	Byer	Byg- der	Byer	Byg- der	Byer
I. Riket	62	181	37	213	74	265	150	153	159	123	175	92	85	76	164	111	1 094	67	1 060	75
	243		250		339		303		282		267		161		275		1 161		1 135	
II. Større landsdeler.																				
Egnen om Oslofj. ¹⁾	41	68	17	76	17	154	72	37	67	23	36	37	32	54	26	34	408	3	479	2
Oplandene ²⁾	11	-	10	13	14	28	30	-	30	-	11	-	10	-	23	14	286	-	235	-
Telemark	-	25	9	90	1	33	3	7	6	4	11	6	3	4	10	1	63	9	58	8
Sørvest-Norge ³⁾ ..	2	79	1	30	26	27	11	33	7	26	17	16	6	3	16	6	19	28	16	18
Møre—Tr.lag	2	-	-	4	16	19	7	22	11	32	22	4	7	2	36	21	155	22	150	44
Nord-Norge ⁴⁾	6	9	-	-	-	4	27	54	38	38	78	29	27	13	53	35	163	5	122	3
III. Fylker.																				
Østfold	12	14	-	14	10	16	5 51	5 16	5 36	5 10	-	1	1	2	1	-	5 204	5 -	5 274	5 -
Akershus	23	-	17	-	7	1	-	-	-	-	25	-	21	-	15	-	-	-	-	-
Vestfold	3	31	-	15	-	35	14	11	29	13	5	4	5	3	4	3	52	-	47	1
Oslo	-	20	-	42	-	102	-	-	-	-	-	32	-	49	-	29	-	2	-	-
Buskerud	3	3	-	5	-	-	7	10	2	-	6	-	5	-	6	2	152	1	158	1
Hedmark	-	-	-	-	6	2	13	-	22	-	10	-	9	-	11	-	235	-	176	-
Opland	11	-	10	13	8	26	17	-	8	-	1	-	1	-	12	14	51	-	59	-
Telemark	-	25	9	90	1	33	3	7	6	4	11	6	3	4	10	1	63	9	58	8
Aust-Agder	-	4	-	1	-	-	-	5	-	1	-	3	-	-	-	-	3	-	2	-
Vest-Agder	-	13	1	7	-	7	-	16	3	12	1	-	-	-	-	3	-	3	-	-
Rogaland	2	5	-	4	19	11	7	6	-	11	6	10	-	2	2	3	13	22	6	18
Hordaland	-	-	-	-	7	-	4	-	3	-	9	-	6	-	11	-	-	-	5	-
Bergen	-	57	-	18	-	9	-	6	-	2	-	3	-	1	-	3	-	-	-	-
Sogn og Fjordane	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	3	-	-	-	-	-
Møre og Romsdal	1	-	-	3	-	13	5 7	18	5 11	2	3	-	3	-	9	2	10	-	6	-
Sør-Trøndelag ..	1	-	-	1	14	6	5 7	4	5 11	2	7	2	2	2	19	19	5 155	7	5 150	33
Nord-Trøndelag ..	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	12	2	2	-	8	-	5	-	5	-
Nordland	1	9	-	-	-	3	8	7	6	11	27	16	8	8	34	25	78	2	52	-
Troms	-	-	-	-	-	1	11	31	14	17	27	8	9	2	6	3	55	-	24	1
Finmark	5	-	-	-	-	-	8	16	18	10	24	5	10	3	13	7	30	3	46	2

1) Fylkene Østfold, Akershus, Oslo Buskerud og Vestfold. 2) Fylkene Hedmark og Opland. 3) Fylkene langs kysten fra Aust-Agder til Sogn og Fjordane. 4) De tre nordligste fylker. 5) På grunn av statspolitiets virksomhet kan en ikke gi særskilte tall for disse fylker.

Tabell 15. Ulovlig omgang med denaturert sprit, ulovlig kjøp, salg m. v. av sprit og brennevin og alle rusdrikklovforselser i byene 1933—1939 og 1944—1946.

	Antall forseelser					Pr. 100 000 innbyggere	
	Årsgjennomsnitt		1944	1945	1946	Gjen.-snitt 1933-35	1946
	1933-35	1936-39					
Ulovlig omgang med denaturert sprit.							
Alle byer	788	574	2 310	1 636	636	98	73
Oslo	172	99	754	624	157	68	54
Bergen	32	15	169	151	56	33	51
Trondheim	218	126	338	136	37	400	66
11 ¹⁾ andre byer med lovlig br.-vinssalg hele tiden	102	62	326	214	98	79	65
Stavanger	53	98	247	107	77	113	156
Andre byer uten lovlig br.vinssalg hele tiden	154	130	381	332	³⁾ 189	98	118
10 ²⁾ andre byer	57	44	95	72	22	92	35
Ulovlig kjøp, salg m. v. av sprit og brennevin.							
Alle byer	508	386	229	145	530	63	60
Oslo	155	59	35	43	132	61	46
Bergen	15	36	9	12	28	15	26
Trondheim	25	32	65	27	38	46	67
11 ¹⁾ andre byer med lovlig br.-vinssalg hele tiden	112	94	20	13	67	87	45
Stavanger	43	58	30	14	78	92	158
Andre byer uten lovlig brennevinssalg hele tiden	105	90	37	27	148	67	92
10 ²⁾ andre byer	31	12	33	9	39	50	62
Statspolitiet	22	5	-	-	-	-	-
Alle forseelser.							
Alle byer	1 861	1 636	3 108	2 177	1 594	232	⁴⁾ 182
Oslo	386	212	974	783	367	152	127
Bergen	99	90	201	184	149	101	137
Trondheim	275	216	436	174	80	505	142
11 ¹⁾ andre byer med lovlig br.-vinssalg hele tiden	299	280	456	280	242	233	162
Stavanger	181	215	299	134	199	387	404
Andre byer uten lovlig brennevinssalg hele tiden	440	478	553	511	451	279	282
10 ²⁾ andre byer	146	125	189	111	106	237	167
Statspolitiet	35	20	-	-	-	-	-

Anm.: Tallene for 1933—35 er beregnet etter den hjemmehørende folkemengde pr. 1. desember 1930 og for 1946 pr. 3. desember 1946. På grunn av folkemengdens økning ligger det beregnede tall pr. 100 000 innbyggere gjennomsnittlig ca. 1.6 pst. for høyt i 1933—35.

¹⁾ Bodø hadde ikke brennevinssalg fra 28. mai 1940 til 30. september 1943. ²⁾ Drøbak, Kongsvinger, Lillehammer, Hønefoss, Holmestrand, Sandefjord, Larvik, Skien, Bodø og Narvik. ³⁾ Herav Kristiansund N. 74. ⁴⁾ Holder en utenfor ulovlige drikkelag (68 tilfelle) som ikke var med i statistikken for 1933—35, får en 174.

Tabell 16. Drukkenskaps-

Nr.	Byer	Januar	Februar	Mars	April	Mai	Juni ¹⁾	Juli ¹⁾	August	September	Oktober	November	Desember
I	Alle byer	3 826	2 803	3 438	3 380	3 277	1 477	4 049	3 868	3 292	3 304	2 627	2 719
II	Byer utenfor Oslo	2 272	1 703	2 173	2 096	2 023	927	2 499	2 127	1 896	1 940	1 573	1 598
III	Byer m. lovl. br.v.- omsetning	3 394	2 428	2 959	2 885	2 832	1 247	3 546	3 376	2 832	2 749	2 222	2 322
IV	do. utenfor Oslo	1 840	1 328	1 694	1 601	1 578	697	1 996	1 635	1 436	1 385	1 168	1 201
	Oslo	1 554	1 100	1 265	1 284	1 254	550	1 550	1 741	1 396	1 364	1 054	1 121
	Fredrikstad	88	84	93	61	102	22	93	63	84	76	40	65
	Moss	47	29	34	56	40	15	57	40	41	27	24	20
	Hamar	33	10	24	23	23	16	32	26	28	37	15	17
	Gjøvik	23	8	21	16	9	4	14	9	6	7	5	6
	Lillehammer ⁴⁾	11	3	5	25	6	5	22	31	17	28	22	19
	Drammen	128	77	78	94	72	21	95	98	109	58	71	49
	Kongsberg	18	16	14	17	22	-	36	22	24	12	14	18
	Sandefjord ⁵⁾	15	17	28	27	26	7	26	29	46	53	27	24
	Horten	44	31	33	30	25	11	37	58	39	29	30	17
	Tønsberg	86	45	57	46	46	39	86	82	58	77	28	27
	Larvik	25	12	21	28	31	12	39	33	21	28	11	9
	Arendal	79	69	68	81	42	12	71	63	58	42	56	63
	Kristiansand	178	119	130	125	84	48	187	132	121	118	94	116
	Bergen	495	358	559	486	464	226	557	379	333	406	392	430
	Trondheim	412	316	392	354	417	183	398	329	283	236	218	206
	Bodø	21	9	19	23	21	21	45	26	24	16	16	17
	Narvik	44	45	68	48	59	29	55	57	50	33	30	27
	Tromsø	93	80	50	61	89	26	146	158	94	102	75	71
V	Byer uten lovlig br.vinsomsetning	432	375	479	495	445	230	503	492	460	555	405	397
	Halden	47	27	41	39	28	12	46	26	33	26	18	18
	Sarpsborg	19	24	14	32	14	5	26	20	19	19	19	20
	Son	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Hvitsten	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Drøbak	-	-	2	4	1	2	7	5	7	3	2	1
	Kongsvinger	-	1	1	-	1	-	-	1	-	-	1	2
	Hønefoss	2	-	15	13	11	1	6	5	10	13	10	5
	Holmsbu	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

¹⁾ A.s Vinmonopolets utsalg var midlertidig stengt fra og med 11. juni til og med 9. juli. ²⁾ Ikke oppgitt mange andre forseelser. Etter forholdstallene for 1945 og 1947 skal det være ca. 12 000 arrestasjoner og ca.

forseelser¹⁾ i de enkelte byer 1946.

Tilsammen 1946	Derav :						Pr. 1000 innbg. hjemmehørende folkemengde 3/12 1946				Nr.
	Arres'a- sjoner	Andre forseelser	Begått av :				Drukkskaps forseelser i alt	Forseelser be- gått av innen- bysboende	Forseelser be- gått av uten- bysboende	Arrestasjoner	
			Innenbys- boende	Utenbys- boende	Menn	Kvinner					
38 060	30 984	7 076	2) -	2) -	36 182	1 878	43.4	-	-	35.3	I
22 827	21 181	1 646	11 965	10 862	22 065	762	38.8	20.4	18.5	36.0	II
32 792	26 755	6 037	2) -	2) -	31 060	1 732	51.0	-	-	41.6	III
17 559	16 952	607	8 962	8 597	16 943	616	49.6	25.3	24.3	47.9	IV
15 233	3) 9 803	3) 5 430	2) -	2) -	14 117	1 116	52.7	-	-	33.9	
871	796	75	320	551	846	25	61.7	22.7	39.0	56.4	
430	377	53	385	45	426	4	25.3	22.6	2.6	22.2	
284	278	6	75	209	283	1	27.9	7.4	20.5	27.3	
128	117	11	58	70	128	-	22.7	10.3	12.4	20.8	
194	189	5	115	79	194	-	30.0	17.8	12.2	29.2	
950	950	-	394	556	934	16	35.7	14.8	20.9	35.7	
213	199	14	75	138	207	6	27.4	9.6	17.7	25.6	
325	325	-	119	206	322	3	52.5	19.2	33.3	52.5	
384	384	-	260	124	381	3	35.6	24.1	11.5	35.6	
677	666	11	268	409	647	30	59.4	23.5	35.9	58.4	
270	141	129	115	155	268	2	27.8	11.8	15.9	14.5	
704	689	15	206	498	680	24	62.5	18.3	44.2	61.1	
1 452	1 442	10	742	710	1 413	39	60.2	30.8	29.4	59.8	
5 085	4 989	96	2 699	2 386	4 850	235	46.7	24.8	21.9	45.8	
3 744	3 695	49	2 664	1 080	3 554	190	66.3	47.2	19.1	65.5	
258	217	41	98	160	256	2	41.8	15.9	25.9	35.1	
545	508	37	163	382	523	22	53.3	16.1	37.3	49.6	
1 045	990	55	206	839	1 031	14	96.9	19.1	77.8	91.8	
5 268	4 229	1 039	3 003	2 265	5 122	146	22.5	12.8	9.7	18.1	V
361	301	60	214	147	356	5	38.5	22.8	15.7	32.1	
231	142	89	219	12	231	-	18.1	17.2	0.9	11.1	
1	1	-	1	-	1	-	1.9	1.9	-	1.9	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
34	23	11	17	17	32	2	16.9	8.4	8.4	11.4	
7	4	3	-	7	7	-	3.3	-	3.3	1.9	
91	78	13	19	72	91	-	25.7	5.4	20.4	22.0	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	

for Oslo. ³⁾ Etter foretatt undersøkelse viser det seg at det har vært gitt opp for få arrestasjoner og for 3 200 andre forseelser. ⁴⁾ Lovlig brennevinssalg fra 1. april 1946. ⁵⁾ Likeså fra 15. mai 1946.

Tabell 16 (forts.). Drukkenskaps-

Nr.	Byer	Januar	Februar	Mars	April	Mai	Juni ¹⁾	Juli ¹⁾	August	September	Oktober	November	Desember
V (forts.)	Svelvik	2	1	1	-	3	-	1	-	1	2	1	2
	Holmestrand	5	2	6	6	5	1	1	6	7	-	4	4
	Åsgårdstrand	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Stavern	2	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
	Kragerø	14	9	19	6	27	4	20	18	8	7	13	5
	Langesund	3	3	-	2	3	1	6	-	1	3	-	2
	Stathelle	3	4	-	-	-	-	1	-	-	-	-	1
	Brevik	2	5	3	7	4	-	4	-	3	1	2	2
	Porsgrunn	62	39	35	35	11	6	29	40	31	38	19	25
	Skien	37	35	20	33	37	16	31	32	17	35	26	50
	Notodden	18	8	23	20	18	10	12	12	17	14	10	22
	Risør	-	1	-	5	3	-	9	2	1	3	4	4
	Tvedestrand	4	5	3	2	2	-	12	-	3	-	1	-
	Grimstad	10	4	2	11	3	-	17	5	4	2	2	2
	Lillesand	1	3	2	-	1	-	-	1	-	-	-	-
	Mandal	8	13	15	8	1	8	18	3	3	7	7	5
	Farsund	-	-	-	-	3	-	4	-	-	2	1	-
	Flekkefjord	5	1	7	1	4	3	4	8	8	10	8	4
	Egersund	11	12	11	7	1	1	4	8	2	8	5	4
	Sandnes	9	6	15	13	9	2	5	13	14	13	12	16
	Stavanger	63	73	110	91	106	75	87	108	110	141	76	59
	Skudeneshavn	-	2	1	1	-	-	-	-	-	-	-	1
	Kopervik	2	1	-	-	2	-	-	-	-	-	1	5
	Haugesund	14	27	44	35	36	5	24	18	26	24	23	22
	Florø	1	-	1	-	-	-	3	-	-	1	2	-
	Alesund	21	12	26	29	25	17	25	46	49	36	32	33
	Molde	3	2	1	1	3	2	4	2	3	5	2	1
	Kristiansund	26	13	17	34	16	8	16	34	33	38	27	26
	Levanger	1	-	-	-	3	4	1	-	1	-	1	1
	Steinkjer	1	2	4	2	2	-	10	15	2	6	4	2
	Namsos	5	3	8	4	1	5	6	2	7	6	3	7
	Brønnøysund	-	1	-	-	-	-	-	1	-	1	-	2
	Mosjøen	1	2	1	5	3	5	4	4	1	5	4	1
	Mo	5	2	3	4	4	1	4	3	3	2	2	5
	Svolvær	1	6	6	3	5	-	7	3	7	10	8	4
	Harstad	24	21	21	38	45	29	40	38	21	38	32	27
	Hammerfest	-	-	-	1	-	1	2	7	2	12	6	3
	Vadsø	-	-	1	2	-	1	2	-	-	19	5	3
	Vardø	-	3	-	1	4	5	4	6	6	5	12	1

forseelser i de enkelte byer 1946.

Tilsammen 1946	Derav :						Pr. 1000 innbg. hjemmehørende folke­mengde 3/12 1946					Nr.
	Arresta- sjoner	Andre forseelser	Begått av :				Druk­skaps forseelser i alt	Forseelser be- gått av innen- bysboende	Forseelser be- gått av uten- bysboende	Arrestasjoner		
			Innenbys- boende	Utenbys- boende	Menn	Kvinner						
14	10	4	14	-	14	-	12.5	12.5	-	8.9	V (forts)	
47	40	7	14	33	46	1	21.7	6.5	15.2	18.5		
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
4	2	2	1	3	4	-	3.6	0.9	2.7	1.8		
150	92	58	94	56	144	6	37.8	23.7	14.1	23.2		
24	24	-	13	11	22	2	11.9	6.4	5.4	11.9		
9	9	-	3	6	9	-	12.5	4.2	8.4	12.5		
33	33	-	22	11	31	2	15.4	10.3	5.1	15.4		
370	370	-	158	212	360	10	41.2	17.6	23.6	41.2		
369	356	13	225	144	359	10	25.0	15.3	9.8	24.1		
184	133	51	142	42	182	2	30.5	23.5	7.0	22.0		
32	19	13	20	12	31	1	11.7	7.3	4.4	7.0		
32	26	6	3	29	32	-	30.9	2.9	28.0	25.1		
62	49	13	9	53	61	1	26.6	3.9	22.7	21.0		
8	6	2	-	8	8	-	8.5	-	8.5	5.6		
96	88	8	80	16	95	1	24.2	20.1	4.0	22.1		
10	10	-	1	9	10	-	5.6	0.6	5.0	5.6		
63	19	44	24	39	61	2	22.9	8.7	14.2	6.9		
74	43	31	26	48	74	-	21.8	7.7	14.2	12.7		
127	116	11	24	103	125	2	30.9	5.8	25.1	28.2		
1 099	938	161	762	337	1 032	67	22.3	15.5	6.8	19.1		
5	5	-	4	1	5	-	3.8	3.1	0.8	3.8		
11	11	-	5	6	11	-	6.4	2.9	3.5	6.4		
298	280	18	159	139	290	8	16.4	8.8	7.7	15.5		
8	1	7	5	3	8	-	5.1	3.2	1.9	0.6		
351	298	53	245	106	339	12	19.5	13.6	5.9	16.5		
29	11	18	11	18	29	-	7.9	3.0	4.9	3.0		
288	200	88	217	71	284	4	22.4	16.9	5.5	15.6		
12	10	2	5	7	12	-	7.2	3.0	4.2	6.0		
50	35	15	15	35	50	-	20.1	6.0	14.1	14.1		
57	27	30	53	4	57	-	15.0	14.0	1.1	7.1		
5	3	2	2	3	5	-	3.7	1.5	2.2	2.2		
36	22	14	11	25	35	1	11.4	3.5	7.9	7.0		
38	10	28	18	20	38	-	13.4	6.3	7.0	3.5		
60	49	11	8	52	60	-	18.4	2.5	16.0	15.0		
374	264	110	78	296	371	3	87.3	18.2	69.1	61.6		
34	22	12	17	17	30	4	14.8	7.4	7.4	9.6		
33	27	6	25	8	33	-	16.0	12.1	3.9	13.1		
47	22	25	20	27	47	-	17.0	7.2	9.8	8.0		

Tabell 17. Drukkenskapsforseelser

Nr.	Bygder (Fylker)	Januar	Februar	Mars	April	Mai	Juni	Juli	August	September	Oktober	November	Desember
1	Østfold	38	43	33	37	35	23	49	36	50	44	18	23
2	Akershus { Aker ..	47	31	53	66	80	22	110	65	61	46	42	55
	Resten ..	47	66	67	69	57	21	97	74	73	75	48	57
3	Hedmark	8	10	32	9	20	11	9	25	28	16	33	11
4	Opland	29	10	18	22	15	17	12	7	20	5	9	7
5	Buskerud	20	17	11	10	20	7	12	24	10	18	14	12
6	Vestfold	12	12	10	13	24	6	24	19	18	17	7	3
7	Telemark	18	30	39	24	23	28	28	23	38	48	37	44
8	Aust-Agder	-	3	2	1	5	1	4	4	4	1	-	7
9	Vest-Agder	12	5	11	18	14	3	10	6	9	22	13	8
10	Rogaland	13	16	22	21	38	15	10	31	37	22	34	24
11	Hordaland	16	15	10	21	12	9	24	28	22	35	10	15
12	Sogn og Fjordane ..	5	5	1	5	3	8	8	7	5	8	2	4
13	Møre og Romsdal ..	7	4	9	14	3	2	7	6	10	5	3	4
14	Sør-Trøndelag	25	9	23	27	21	10	24	26	10	17	17	22
15	Nord-Trøndelag ..	-	14	4	6	3	3	10	7	12	17	14	1
16	Nordland	8	16	4	13	10	11	8	4	2	13	5	10
17	Troms	8	3	5	12	13	5	8	12	4	5	3	11
18	Finnmark	18	3	3	2	8	3	25	25	17	34	34	9
	Tilsammen	331	312	357	390	404	205	479	429	430	448	343	327
	Unntatt Aker	284	281	304	324	324	183	369	364	369	402	301	272

1) Ikke oppgitt for Aker.

Tabell 18. Drukkenskapsforseelser

Nr.	Bygder (Fylker)	Alle forseelser													
		1930	1931	1932	1933	1934	1935	1936	1937	1938	1939	1940	1941	1942	
1	Østfold ¹⁾	439	318	460	374	401	411	521	435	522	463	273	124	182	
2	Akershus { Aker....	964	914	1 077	926	899	1 054	1 023	934	989	876	677	359	474	
	Resten ..	278	263	320	465	421	368	364	334	385	624	600	332	140	
3	Hedmark	585	424	353	449	400	263	469	459	574	514	256	237	212	
4	Opland	195	179	177	192	241	211	190	233	333	276	193	211	94	
5	Buskerud	284	236	252	248	221	213	208	214	288	211	145	93	81	
6	Vestfold	159	170	151	179	143	151	188	165	154	199	113	97	21	
7	Telemark	387	354	371	313	349	335	308	229	362	322	159	104	96	
8	Aust-Agder	63	35	47	56	56	77	64	70	59	51	20	21	8	
9	Vest-Agder	179	182	157	145	133	168	172	189	191	159	132	170	95	
10	Rogaland	325	210	184	179	167	176	184	178	226	228	196	169	147	
11	Hordaland	264	234	209	252	223	222	260	258	267	358	313	231	150	
12	Sogn og Fjordane ..	43	47	51	34	33	32	56	77	108	125	44	70	30	
13	Møre og Romsdal ..	72	63	61	99	106	129	161	209	181	228	85	87	75	
14	Sør-Trøndelag	78	63	101	81	86	90	107	106	124	134	9	156	88	
15	Nord-Trøndelag	79	71	73	50	82	34	86	89	110	49	104	101	62	
16	Nordland	123	126	82	80	81	68	135	145	168	217	129	81	87	
17	Troms	27	29	19	22	37	32	84	111	78	56	59	27	41	
18	Finnmark	271	147	132	158	165	162	272	285	307	324	237	258	132	
	Tilsammen	4 815	4 065	4 277	4 302	4 244	4 196	4 852	4 720	5 426	5 414	3 830	2 928	2 215	
	Unntatt Aker	3 851	3 151	3 200	3 376	3 345	3 142	3 829	3 786	4 437	4 538	3 153	2 569	1 741	

1) Jeløy tatt opp i Moss fra 1. juli 1943. 2) Oppgave mangler for Aker politidistrikt.

i bygdene fylkesvis 1946.

Tilsammen	Derav:						Pr. 1000 innbg. hjemmehørende folkemengde 3/12 1946				Nr.
	Arresta- sjoner	Andre forseelser	Begått av:				Drukenskaps- forseelser i alt	Forseelser be- gått av innen- bysboende	Forseelser be- gått av uten- bysboende	Arrestasjoner	
			Innenbygds- boende	Utenbygds- boende	Menn	Kvinner					
429	292	137	381	48	428	1	3.5	3.1	0.4	2.4	1
678	328	350	1) -	1) -	673	5	5.3	-	-	2.5	2
751	549	202	638	113	732	19	4.6	3.9	0.7	3.3	3
212	90	122	186	26	212	-	1.4	1.2	0.2	0.6	4
171	84	87	159	12	171	-	1.2	1.1	0.1	0.6	5
175	148	27	103	72	172	3	1.6	0.9	0.7	1.3	6
165	151	14	99	66	158	7	1.6	1.0	0.6	1.5	7
380	232	148	289	91	378	2	4.2	3.2	1.0	2.5	8
32	11	21	21	11	32	-	0.6	0.4	0.2	0.2	9
131	32	99	119	12	130	1	2.2	2.0	0.2	0.5	10
283	109	174	191	92	270	13	2.3	1.6	0.8	0.8	11
217	88	129	168	49	214	3	1.2	0.9	0.3	0.3	12
61	26	35	55	6	61	-	0.6	0.6	0.1	0.3	13
74	2	72	50	24	74	-	0.5	0.3	0.2	-	14
231	153	78	176	55	229	2	0.7	1.3	0.4	1.1	15
91	55	36	80	11	89	2	0.9	0.8	0.1	0.6	16
104	-	104	101	3	104	-	0.6	0.5	0.1	-	17
89	-	89	75	14	88	1	0.9	0.8	0.1	-	18
181	119	62	92	89	181	-	3.9	2.0	1.9	2.6	
4 455	2 469	1 986	1) -	1) -	4 396	59	2.0	-	-	1.1	
3 777	2 141	1 636	2 983	794	3 723	54	1.8	1.4	0.4	1.0	

i bygdene fylkesvis 1930—1946.

				Forseelser blant innenbygdsboende													Nr.
1943	1944	1945	1946	1930	1931	1932	1933	1938	1939	1940	1941	1942	1943	1944	1945	1946	
246	299	168	429	363	272	380	292	425	377	219	101	159	223	253	151	381	1
467	412	258	678	528	463	510	412	511	485	326	171	190	2) -	2) -	2) -	2) -	2
289	279	264	751	139	111	144	235	342	525	432	238	103	267	202	228	638	3
173	176	83	212	474	342	315	382	518	471	238	221	191	154	160	61	186	4
147	165	205	171	171	166	171	170	299	250	163	100	75	123	154	113	159	5
79	95	72	175	216	179	206	192	232	175	114	77	57	44	67	46	103	6
36	32	47	165	69	93	74	89	99	134	68	57	15	18	22	28	99	7
230	169	91	380	311	320	317	273	309	251	147	95	69	127	96	84	289	8
30	26	41	32	62	30	46	56	41	43	7	16	5	26	13	16	21	9
89	114	43	131	135	131	89	110	136	135	91	110	67	71	91	37	119	10
132	190	196	283	314	210	166	176	223	223	163	143	119	80	139	136	191	11
147	157	149	217	227	192	180	229	225	305	259	173	82	86	117	117	168	12
56	48	44	61	43	47	51	34	106	117	38	59	30	54	32	44	55	13
60	43	28	74	70	50	58	88	152	197	70	68	43	55	31	22	50	14
93	139	156	231	65	58	84	79	114	110	72	121	69	70	114	124	176	15
62	140	51	91	77	71	68	48	99	47	101	36	30	18	71	27	80	16
60	54	78	104	90	101	73	72	158	201	97	43	17	40	25	52	101	17
35	32	18	89	27	27	15	16	76	54	57	17	9	15	18	13	75	18
187	175	12	181	231	111	78	129	266	285	196	251	120	116	109	12	92	
2 618	2 745	2 004	4 455	3 612	2 974	3 025	3 082	4 331	4 385	2 858	2 177	1 450	2) -	2) -	2) -	2) -	
2 151	2 333	1 746	3 777	3 084	2 511	2 515	2 670	3 820	3 900	2 532	2 006	1 260	1 587	1 714	1 311	2 983	

Tabell 19. Drukkenskapsforseelser

	Alle forseelser												
	1930	1931	1932	1933	1934	1935	1936	1937	1938	1939	1940	1941	1942
I Alle byer	31 991	27 164	28 225	27 293	27 488	27 386	28 644	30 079	31 936	32 430	29 164	15 947	14 387
II Byeruten- for Oslo ..	17 887	15 217	14 845	14 789	15 047	14 881	15 885	17 221	17 997	18 375	17 005	10 567	8 925
III Byer med lovl. bren- nevinssalg hele tiden	25 092	22 080	23 361	22 367	22 442	22 039	23 136	24 266	25 597	25 992	23 380	11 585	11 096
IV — Do. — uten Oslo	10 988	10 133	9 981	9 863	10 001	9 534	10 377	11 408	11 658	11 937	11 221	6 205	5 634
Oslo	14 104	11 947	13 380	12 504	12 441	12 505	12 759	12 858	13 939	14 055	12 159	5 380	5 462
Fredrikstad ..	769	662	720	563	506	544	696	727	698	764	604	406	319
Moss ¹⁾	310	227	290	242	262	250	283	450	421	491	264	66	109
Hamar	153	161	134	148	195	113	159	124	174	184	194	94	67
Gjøvik	194	136	142	178	211	160	190	164	165	139	115	97	72
Drammen	820	657	852	725	669	799	818	924	969	985	816	320	325
Kongsberg	272	246	223	219	179	172	135	228	195	222	114	63	47
Horten	229	238	254	348	393	243	244	229	250	328	177	87	85
Tønsberg	545	726	753	789	731	626	707	831	871	804	477	294	285
Arendal	537	536	410	481	460	482	598	527	580	549	492	261	260
Kristiansand ..	1 406	1 092	986	928	845	828	1 004	1 004	1 022	1 226	1 093	820	331
Bergen	3 434	3 506	3 406	3 341	3 405	2 875	3 247	3 527	3 553	3 701	3 169	1 189	1 520
Trondheim	2 042	1 728	1 675	1 765	1 977	2 221	2 028	2 398	2 456	2 174	3 230	2 108	1 871
Tromsø	277	218	136	136	168	221	268	275	304	370	476	400	343
V Bodø ²⁾ ..	51	42	35	48	65	51	89	143	68	125	104	79	100
VI Byer med lovl. bren- nevinssalg fra 1. kv. 1935	593	537	426	397	341	718	723	855	982	805	366	231	187
Larvik	344	308	285	253	232	321	287	347	419	341	148	80	80
Narvik ³⁾	249	229	141	144	109	397	436	508	563	464	218	151	107
VII Byer med br.vinssalg under og etter ok- kupasj.	609	443	305	278	313	310	268	271	333	297	193	89	110
Lillehammer ⁴⁾	36	52	40	25	47	50	59	52	70	67	81	31	37
Sandefjord ⁵⁾ ..	573	391	265	253	266	260	209	219	263	230	112	58	73
VIII Byer med br.vinssalg under ok- kupasj. til 1/10-1945	681	515	454	501	557	532	603	753	804	712	695	338	316
Drøbak ⁶⁾	22	2	25	34	32	32	27	53	25	46	27	18	6
Kongsvinger ⁷⁾	48	44	43	57	42	54	60	51	69	62	133	41	25
Hønefoss ⁸⁾	140	132	86	125	94	131	90	106	120	84	83	35	17
Holmestrand ⁹⁾	37	30	29	45	26	36	11	37	50	53	58	13	7
Skien ⁹⁾	434	307	271	240	363	279	415	506	540	467	394	231	261

¹⁾ Jeløy innlemmet i Moss fra 1. juli 1943. ²⁾ Lovlig brennevinssalg til 27. mai 1940 og fra 1. oktober 1945 og lovlig salg fra 1. april 1946. ³⁾ Likeså fra 16. juli 1943 til 1. oktober 1945 og fra 15. mars 1946. fra 3. mai 1943 til 1. oktober 1945. ⁹⁾ Likeså fra 21. januar 1943 til 1. oktober 1945.

i de enkelte byer 1930—1946.

				Forseelser blant innenboende												
1943	1944	1945	1946	1930	1931	1932	1933	1938	1939	1940	1941	1942	1943	1944	1945	1946
19 540	18 311	18 198	38 060	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
11 841	11 400	10 909	22 827	10 154	8 688	8 828	8 562	9 659	10 072	9 085	5 649	4 823	6 360	7 017	6 784	11 965
15 197	14 084	14 589	31 200	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
7 498	7 173	7 300	15 967	6 411	5 876	5 811	5 638	6 228	6 276	6 033	3 346	2 877	3 661	4 447	4 528	8 352
7 699	6 911	7 289	15 233	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
357	298	320	871	312	257	297	236	325	325	238	171	136	154	152	128	320
118	176	131	430	119	85	88	75	179	209	133	40	64	69	119	100	385
125	105	102	284	53	43	47	46	45	43	55	25	21	33	25	42	75
83	116	75	128	72	55	49	49	48	45	46	49	44	51	66	51	58
355	394	268	950	321	265	326	253	381	393	341	131	143	184	198	133	394
51	54	47	213	118	81	68	62	59	73	50	30	28	29	37	23	75
76	78	64	384	124	98	114	143	118	125	88	40	71	71	45	41	260
326	351	211	677	215	331	315	351	327	298	179	114	101	112	145	104	268
301	274	258	704	148	98	62	201	80	94	270	46	73	107	72	190	206
474	481	651	1 452	611	498	461	457	555	580	476	564	219	252	253	362	742
2 354	2 482	2 760	5 085	2 749	2 772	2 693	2 395	2 212	2 343	1 843	727	877	1 264	1 804	1 802	2 699
2 397	2 019	2 073	3 744	1 429	1 163	1 208	1 276	1 731	1 564	2 091	1 238	971	1 150	1 385	1 417	2 664
481	345	340	1 045	140	130	83	94	168	184	223	171	129	185	136	125	206
108	61	58	258	23	16	13	22	12	84	25	27	27	52	26	34	98
273	263	238	815	237	238	224	218	381	374	144	148	101	181	128	108	278
193	172	62	270	112	125	121	107	168	189	62	35	51	138	96	32	115
80	91	176	545	125	113	103	111	213	185	82	113	50	43	32	76	163
230	314	342	519	124	121	91	57	90	75	71	31	64	83	128	126	234
77	100	181	194	10	19	14	5	23	24	49	17	25	42	70	74	115
153	214	161	325	114	102	77	52	67	51	22	14	39	41	58	52	119
461	413	301	548	222	148	177	127	288	258	250	130	165	204	179	157	275
9	27	14	34	16	-	7	7	8	10	7	6	1	4	9	6	17
19	15	8	7	8	6	11	4	8	8	23	5	4	2	3	-	-
51	68	51	91	16	12	10	17	15	17	13	10	6	12	15	18	19
16	14	10	47	12	11	11	11	12	13	38	4	5	3	6	5	14
366	289	218	369	170	119	138	88	245	210	169	105	149	183	146	128	225

1943. ³⁾ Likeså til 2. juni 1940 og fra 6. desember 1943. ⁴⁾ Likeså fra 3. mai 1943 til 1. oktober⁶⁾ Likeså fra 1. juli 1943 til 1. oktober 1945. ⁷⁾ Likeså fra 5. mai 1943 til 1. oktober 1945. ⁸⁾ Likeså

Tabell 19 (forts.). Drukkenskapsforseelser

	Alle forseelser												
	1930	1931	1932	1933	1934	1935	1936	1937	1938	1939	1940	1941	1942
IX Byer uten lovl. bren- nevinssalg hele tiden	4 965	3 547	3 644	3 702	3 770	3 736	3 825	3 791	4 152	4 499	4 426	3 625	2 578
Halden	320	168	213	161	161	182	207	116	182	177	164	93	110
Sarpsborg	561	279	381	443	344	280	289	394	393	344	217	109	140
Son	-	4	-	7	15	6	11	20	16	14	1	5	3
Hølen ¹⁾	-	-	-	4	3	-	2	-	8	3	3	3	2
Hvitsten	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Holmsbu	1	2	1	1	2	1	1	1	3	2	-	2	6
Svelvik	6	11	3	2	2	2	9	5	3	11	9	5	1
Åsgårdstrand..	17	38	9	15	13	24	26	12	13	12	10	7	-
Stavern ²⁾ ..	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kragerø	94	62	47	34	74	34	57	27	59	47	26	36	20
Langesund ..	27	15	15	21	23	9	12	9	20	21	13	13	29
Stathelle	17	3	8	6	2	5	10	8	9	6	2	3	2
Brevik	67	36	41	36	33	44	39	40	19	15	16	28	22
Porsgrunn	101	91	118	155	256	216	186	219	258	342	309	194	199
Notodden	50	42	66	76	48	62	65	106	63	74	65	43	35
Risør	29	22	13	20	4	6	17	31	41	36	24	17	17
Tvedestrand ..	4	5	9	8	9	7	14	1	16	14	20	8	5
Grimstad	114	96	115	85	108	125	122	125	104	59	75	43	18
Lillesand	11	9	6	1	4	8	12	15	24	16	17	17	22
Mandal	51	55	77	60	57	42	54	70	86	83	170	71	52
Farsund	10	11	9	2	8	5	2	5	2	10	7	16	17
Flekkefjord ..	28	49	28	36	24	18	20	22	54	68	42	54	22
Egersund	25	13	22	24	39	34	38	26	33	45	43	30	56
Sogndal ³⁾	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1	-
Sandnes	84	66	80	60	92	67	71	42	56	48	209	137	75
Stavanger ⁴⁾ ..	1 778	1 141	1 188	1 142	1 167	1 290	1 270	1 180	1 282	1 579	1 846	1 533	1 069
Skudeneshavn ..	3	-	1	-	-	-	-	-	-	10	4	9	-
Kopervik	48	22	29	6	16	26	29	42	14	30	17	12	3
Haugesund ..	336	244	224	255	354	332	244	272	284	311	302	174	68
Florø	4	5	7	2	2	2	6	9	14	16	13	20	9
Ålesund	420	352	344	412	284	324	365	372	392	289	307	335	170
Molde	64	57	70	46	41	31	14	20	32	27	12	22	15
Kristiansund ..	192	143	149	199	204	222	219	234	238	361	195	142	103
Levanger	11	6	15	6	10	9	12	19	20	28	24	39	27
Steinkjer	34	34	33	34	29	20	21	27	43	34	23	30	32
Namsos	57	69	46	103	65	65	70	41	41	24	16	13	15
Brønnøysund ..	2	2	7	11	10	10	2	-	1	-	-	4	-
Mosjøen	39	2	3	9	3	2	22	22	23	36	52	122	10
Mo	12	27	27	18	28	24	20	14	17	8	10	50	30
Svolvær	66	58	38	33	43	29	40	32	39	39	49	17	14
Harstad	119	140	105	46	65	62	104	73	90	114	44	84	72
Hammerfest ..	58	47	35	43	35	48	61	41	57	55	40	36	57
Vadsø	31	6	18	17	17	6	5	13	20	14	19	28	16
Vardø	74	115	44	63	76	57	57	86	82	77	11	20	15

1) Byen opptatt i Vestby herred fra 1. juli 1943. 2) Kjøpstad fra 1. juli 1943. 3) Byen opptatt i Sokn-brennevin, men utsalg ble først åpnet i juli 1947.

i de enkelte byer 1930—1946.

				Førseelser blant innenbysboende												
1943	1944	1945	1946	1930	1931	1932	1933	1938	1939	1940	1941	1942	1943	1944	1945	1946
3 271	3 176	2 670	4 720	3 137	2 289	2 512	2 500	2 660	3 005	2 562	1 967	1 589	2 179	2 109	1 831	2 728
88	82	114	361	188	116	137	112	98	96	105	60	70	46	43	56	214
162	163	131	231	313	170	247	232	211	301	196	99	130	155	151	121	219
6	-	2	1	-	4	-	7	2	5	1	-	2	5	-	2	1
2	-	-	-	-	-	-	-	3	-	1	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	1	2	1	1	2	2	-	2	5	-	-	-	-
-	4	3	14	4	7	1	-	2	5	4	1	1	-	-	3	14
4	4	-	-	8	18	-	15	3	1	-	2	-	1	4	-	-
-	5	4	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	2	1
83	96	108	150	43	31	36	22	42	27	16	32	12	61	70	75	94
40	19	18	24	1	8	1	-	2	3	4	3	3	11	9	5	13
5	5	3	9	1	2	1	2	2	-	2	1	-	-	2	-	3
16	60	16	33	42	19	28	21	15	10	8	7	11	9	26	8	22
299	277	87	370	40	39	46	74	102	116	97	78	110	140	111	49	158
74	121	41	184	34	22	48	38	52	56	46	37	27	56	102	33	142
22	39	18	32	26	21	13	20	25	19	14	10	2	20	27	9	20
6	10	7	32	-	-	2	2	2	5	6	3	1	1	4	-	3
37	53	39	62	17	18	6	10	12	10	24	14	10	6	18	9	9
19	39	17	8	1	-	1	-	3	2	-	1	2	2	5	-	-
150	77	58	96	41	43	41	40	59	53	133	45	34	100	57	44	80
20	13	3	10	4	3	3	1	2	3	3	3	12	9	5	2	1
28	30	54	63	10	30	12	15	20	24	11	11	5	21	12	27	24
68	89	101	74	12	2	13	9	15	22	20	11	39	47	50	48	26
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
167	196	126	127	26	22	18	16	10	7	30	16	16	62	132	29	24
1 067	871	880	1 099	1 308	847	1 041	942	1 035	1 243	1 085	816	679	852	692	712	762
-	-	4	5	3	-	-	-	-	3	4	9	-	-	-	3	4
6	1	3	11	24	12	12	2	5	14	8	9	3	-	1	3	5
96	116	131	298	224	178	163	178	177	223	179	90	48	44	79	84	159
6	5	-	8	4	1	-	2	5	4	12	20	7	5	-	-	5
187	174	192	351	334	271	304	336	315	225	253	262	149	157	141	171	245
40	50	28	29	26	21	22	20	10	5	6	8	8	15	15	6	11
157	191	242	288	142	114	123	166	179	300	169	130	84	120	147	197	217
30	35	8	12	2	3	5	2	5	11	12	20	8	13	16	4	5
24	28	41	50	28	12	22	14	27	17	5	13	8	1	2	20	15
94	61	34	57	37	46	20	56	33	21	10	13	13	91	53	29	53
1	6	1	5	2	2	3	8	-	-	-	2	-	1	3	-	2
25	36	32	36	9	6	5	4	7	10	9	33	-	12	27	13	11
19	20	2	38	8	2	5	9	5	3	2	14	4	8	7	-	18
20	70	36	60	25	30	23	19	10	12	11	10	5	5	13	-	8
100	51	81	374	43	56	38	21	43	52	29	33	30	47	38	62	78
50	-	-	34	43	34	28	29	39	29	29	20	26	21	-	-	17
21	79	4	33	22	2	7	11	19	10	13	15	10	4	43	4	25
32	-	1	47	41	75	36	44	62	56	5	13	15	31	1	1	20

dal herred fra 1. juli 1944. *) Etter avstemningen i januar 1946 fikk Vinmonopolet bevilling til salg av

Tabell 20. Drukenskapsforseelser (alle) og forseelser pr. 1 000 innbyggere¹⁾ i byene, Oslo, byene utenfor Oslo og bygdene. 1913—46.

År	Byene		Oslo		Byene utenfor Oslo		Bygdene	
	Drukken- skapsfor- seelser	Pr. 1000 inn- byggere	Drukken- skapsfor- seelser	Pr. 1000 inn- byggere	Drukken- skapsfor- seelser	Pr. 1000 inn- byggere	Drukken- skapsfor- seelser	Pr. 1000 inn- byggere
1946 .	38 060	43.6	15 233	53.4	22 827	38.9	4 455	2.0
1945 .	18 198	21.1	7 289	26.7	10 909	18.5	2 004	0.9
1944 .	18 311	21.4	6 911	26.1	11 400	19.4	2 745	1.3
1943 .	19 540	23.1	6 999	28.8	11 841	20.5	2 618	1.2
1942 .	14 387	17.1	5 462	20.1	8 925	15.7	2 215	1.0
1941 .	15 947	19.1	5 380	19.7	10 567	18.8	2 928	1.4
1940 .	29 164	35.1	12 159	44.5	17 005	30.4	3 830	1.8
1939 .	32 430	39.2	14 055	51.1	18 375	33.2	5 414	2.6
1938 .	31 936	38.7	13 939	50.7	17 997	32.7	5 426	2.6
1937 .	30 079	36.6	12 858	46.9	17 221	31.5	4 720	2.3
1936 .	28 644	35.0	12 759	47.1	15 885	29.0	4 852	2.3
1935 .	27 386	33.6	12 505	46.7	14 881	27.2	4 196	2.0
1934 .	27 488	33.8	12 441	46.9	15 047	27.5	4 244	2.1
1933 .	27 293	33.7	12 504	47.7	14 789	27.0	4 302	2.1
1932 .	28 225	35.0	13 380	51.7	14 845	27.1	4 277	2.1
1931 .	27 164	33.8	11 947	46.5	15 217	27.9	4 065	2.0
1930 .	31 991	40.0	14 104	55.3	17 887	32.8	4 815	2.4
1929 .	33 062	41.4	14 853	58.7	18 209	33.3	5 219	2.6
1928 .	32 595	40.7	14 688	58.1	17 907	32.7	5 139	2.6
1927 .	31 286	39.1	14 709	57.9	16 577	30.3	4 761	2.4
1926 .	31 057	38.8	15 197	59.6	15 860	29.0	4 954	2.5
1925 .	33 453	41.8	16 518	64.3	16 935	31.2	4 989	2.6
1924 .	38 651	48.4	18 704	72.5	19 947	36.9	4 537	2.3
1923 .	44 441	55.7	22 504	86.9	21 937	40.7	4 578	2.4
1922 .	40 369	50.8	18 195	70.3	22 174	41.4	4 316	2.3
1921 .	32 077	40.6	13 750	52.9	18 327	34.6	3 425	1.8
1920 .	31 304	40.0	13 624	52.2	17 680	33.9	3 235	1.7
1919 .	34 770	44.9	16 938	65.1	17 832	34.7	2 640	1.4
1918 .	22 036	28.7	12 217	47.2	9 819	19.3	878	0.5
1917 .	29 413	38.8	13 672	53.0	15 741	31.5	1 696	0.9
1916 .	57 460	76.7	24 818	96.9	32 642	66.2	4 821	2.7
1915 .	47 236	64.2	20 684	81.8	26 552	55.0	4 821	2.7
1914 .	44 764	62.0	19 071	76.0	25 693	54.5	4 368	2.5
1913 .	50 496	70.9	20 293	80.8	30 203	65.5	5 181	3.0

¹⁾ Beregnet etter den hjemmehørende middelfolkemengde i hvert år.

Tabell 21. Drukenskapsforseelser (alle) i

Måned	Byene								
	1938	1939	1940	1941	1942	1943	1944	1945	1946
Januar	2 124	2 040	2 063	917	1 224	1 549	1 296	1 425	3 826
Februar	2 338	2 230	2 167	1 243	1 176	1 316	1 716	1 488	2 803
Mars	2 931	2 853	2 537	1 554	1 199	2 019	1 811	1 516	3 438
April	2 787	2 858	1 943	1 344	1 036	1 675	2 005	1 720	3 380
Mai	2 739	2 654	2 465	1 578	1 473	2 036	1 878	1 290	3 277
Juni	2 605	2 431	3 051	1 362	1 122	1 797	2 071	1 441	1 477
Juli	2 737	2 509	2 926	1 755	1 337	1 612	1 745	1 727	4 049
August	2 642	2 467	3 134	1 157	1 103	1 228	1 278	1 754	3 868
September	2 832	3 222	2 630	1 376	1 334	1 536	1 339	1 477	3 292
Oktober	2 882	3 449	2 977	1 277	1 026	1 696	1 226	1 648	3 304
November	2 601	3 028	1 619	1 328	1 140	1 595	960	1 337	2 627
Desember	2 718	2 689	1 652	1 066	1 217	1 481	986	1 375	2 719

Tabell 22. Drukkenskapsforseelser (alle) i byene og bygdene i hvert kvartal 1913 og 1918—1946.

År	Byene				Bygdene			
	1. kv.	2. kv.	3. kv.	4. kv.	1. kv.	2. kv.	3. kv.	4. kv.
1946 .	10 067	8 134	11 209	8 650	1 000	999	1 338	1 118
1945 .	4 429	4 451	4 958	4 360	503	499	514	488
1944 .	4 823	5 954	4 362	3 172	782	911	566	486
1943 .	4 884	5 508	4 376	4 772	706	797	544	571
1942 .	3 599	3 631	3 774	3 383	642	634	508	431
1941 .	3 714	4 274	4 288	3 671	762	756	719	691
1940 .	6 767	7 459	8 690	6 248	934	797	1 113	986
1939 .	7 123	7 943	8 198	9 166	1 138	1 510	1 652	1 114
1938 .	7 393	8 131	8 211	8 201	1 192	1 408	1 385	1 441
1937 .	6 270	8 577	7 728	7 504	982	1 296	1 310	1 132
1936 .	6 512	6 911	7 575	7 646	944	1 228	1 562	1 118
1935 .	6 390	6 908	6 782	7 306	906	1 140	1 164	986
1934 .	6 605	6 706	6 616	7 561	881	1 238	1 208	917
1933 .	6 680	6 895	7 197	6 521	950	1 107	1 279	966
1932 .	6 425	6 377	7 547	7 876	904	1 079	1 240	1 054
1931 .	6 252	7 349	6 433	7 130	886	1 152	1 111	916
1930 .	8 020	8 451	7 937	7 583	1 022	1 359	1 324	1 110
1929 .	7 200	8 512	8 585	8 765	1 099	1 401	1 425	1 294
1928 .	7 651	8 413	8 006	8 525	1 107	1 370	1 480	1 182
1927 .	7 357	8 140	7 663	8 126	1 050	1 323	1 233	1 155
1926 .	8 041	7 832	7 586	7 598	1 156	1 335	1 421	1 042
1925 .	8 854	8 351	8 165	8 083	1 150	1 231	1 381	1 227
1924 .	9 162	9 908	9 439	10 142	974	1 154	1 221	1 188
1923 .	11 408	11 920	10 737	10 376	1 074	1 358	1 114	1 032
1922 .	8 436	9 410	10 348	12 175	849	1 121	1 150	1 196
1921 .	7 585	7 077	7 789	9 626	847	833	837	908
1920 .	7 311	7 999	7 821	8 173	800	806	819	810
1919 .	7 455	10 159	9 473	7 683	328	715	812	785
1918 .	4 990	5 483	5 741	5 822	241	214	215	208
1913 .	11 679	12 554	13 029	13 234	1 028	1 371	1 388	1 394

byene og bygdene i hver måned 1938—1946.

Måned	Bygdene								
	1938	1939	1940	1941	1942	1943	1944	1945	1946
Januar	385	370	335	291	260	232	232	178	331
Februar	341	315	285	220	175	187	275	149	312
Mars	466	453	314	251	207	287	275	176	357
April	492	482	178	205	218	259	335	223	390
Mai	446	505	217	302	200	265	267	114	404
Juni	470	523	402	249	216	273	309	162	205
Juli	461	591	395	294	198	213	218	176	479
August	477	594	364	207	149	161	193	184	429
September	447	467	354	218	161	170	155	154	430
Oktober	588	486	450	250	169	215	207	189	448
November	445	352	285	228	130	203	158	183	343
Desember	408	276	251	213	132	153	121	116	327

Tabell 23. Drukkenskapsforseelser (alle) i enkelte byer og bygrupper i de enkelte kvartaler i årene 1929, 1934, 1938—1939 og 1945—1946.

	1. kv.	2. kv.	3. kv.	4. kv.		1. kv.	2. kv.	3. kv.	4. kv.
Oslo.					Byene utenfor Oslo.				
1946 . . .	3 919	3 088	4 687	3 539	6 148	5 046	6 522	5 111	
1945 . . .	1 646	1 662	2 123	1 858	2 783	2 789	2 835	2 502	
1939 . . .	3 285	3 377	3 498	3 895	3 838	4 566	4 700	5 271	
1938 . . .	3 476	3 387	3 456	3 620	3 917	4 744	4 755	4 581	
1934 . . .	3 070	3 064	2 805	3 502	3 535	3 642	3 811	4 059	
1929 . . .	3 173	3 817	3 813	4 050	4 027	4 695	4 772	4 715	
Bergen.					Trondheim.				
1946 . . .	1 412	1 176	1 269	1 228	1 120	954	1 010	660	
1945 . . .	733	742	705	580	413	614	471	575	
1939 . . .	866	797	830	1 208	426	543	582	623	
1938 . . .	856	867	922	908	557	704	562	633	
1934 . . .	794	784	862	965	426	420	556	575	
1929 . . .	966	820	822	827	499	571	554	688	
Stavanger.					Kristiansand.				
1946 . . .	246	272	305	276	427	257	440	328	
1945 . . .	204	236	264	176	95	175	197	184	
1939 . . .	392	417	377	393	223	279	357	367	
1938 . . .	235	311	376	360	242	282	272	226	
1934 . . .	298	329	256	284	211	216	207	211	
1929 . . .	306	403	444	399	215	235	356	331	
Drammen.					Tønsberg, Sandefjord og Larvik.				
1946 . . .	283	187	302	178	306	262	420	284	
1945 . . .	93	39	83	53	126	90	104	114	
1939 . . .	202	257	254	272	256	381	345	393	
1938 . . .	193	218	262	296	311	437	511	294	
1934 . . .	162	157	123	227	261	303	349	316	
1929 . . .	166	199	194	270	215	483	465	263	
Byer med lovl. bromsetn. ¹⁾					De andre byer.				
1946 . . .	8 781	6 964	9 754	7 293	1 286	1 170	1 455	1 357	
1945 . . .	3 561	3 769	4 185	3 712	868	682	773	648	
1939 . . .	5 924	6 615	6 883	7 797	1 199	1 328	1 315	1 369	
1938 . . .	6 302	6 878	6 966	6 834	1 091	1 253	1 245	1 367	
1934 . . .	5 472	5 584	5 598	6 507	1 133	1 122	1 018	1 054	
1929 . . .	5 824	6 906	7 171	7 329	1 376	1 606	1 414	1 436	
Byer med lovl. bromsetn. ¹⁾ ÷ Oslo.					De andre byer. ÷ Stavanger.				
1946 . . .	4 862	3 876	5 067	3 754	1 040	898	1 150	1 081	
1945 . . .	1 915	2 107	2 062	1 854	664	446	509	472	
1939 . . .	2 639	3 238	3 385	3 902	807	911	938	976	
1938 . . .	2 826	3 491	3 510	3 214	856	942	869	1 007	
1934 . . .	2 402	2 520	2 793	3 005	835	793	762	770	
1929 . . .	2 651	3 089	3 358	3 279	1 070	1 203	970	1 037	

¹⁾ Byer med lovlig brennevinsomsetning i 1946.

Tabell 24. Drukkenskapsforseelser i byene utenfor Oslo og i bygdene, begått av personer bosatt innenfor og utenfor kommunen 1922—1946.

	Byene utenfor Oslo				Bygdene			
	Forseelser i alt	Av innenbys- boende	Av utenbys- boende	Pst. for- seelser begått av uten- bys- boende	Forseelser i alt	Av innen- bygds- boende	Av utenbygds- boende	Pst. for- seelser begått av uten- bygds- boende
1922.	22 174	12 168	10 006	45.1	4 316	3 720	596	13.8
1923.	21 937	12 900	9 037	41.2	4 578	3 714	864	18.9
1924.	19 947	11 372	8 575	43.0	4 537	3 606	931	20.5
1925.	16 935	9 202	7 733	45.7	4 989	3 746	1 243	24.9
1926.	15 860	8 898	6 962	43.9	4 954	3 848	1 106	22.3
1927.	16 577	10 065	6 512	39.3	4 761	3 579	1 182	24.8
1928.	17 907	10 760	7 147	39.9	5 139	3 723	1 416	27.6
1929.	18 209	10 621	7 588	41.7	5 219	3 705	1 514	1) 29.0
Bygdene ÷ Aker								
1930.	17 887	10 154	7 733	43.2	3 851	3 084	767	19.9
1931.	15 217	8 688	6 529	42.9	3 151	2 511	640	20.3
1932.	14 845	8 828	6 017	40.5	3 200	2 515	685	21.4
1933.	14 789	8 562	6 227	42.1	3 376	2 670	706	20.9
1934.	15 047	8 657	6 390	42.5	3 545	2 865	480	14.4
1935.	14 881	8 359	6 522	43.8	3 142	2 533	609	19.4
1936.	15 885	8 831	7 054	44.4	3 829	3 022	807	21.1
1937.	17 221	9 222	7 999	46.4	3 786	3 247	539	14.2
1938.	17 997	9 659	8 338	46.3	4 437	3 820	617	13.9
1939.	18 375	10 072	8 303	45.2	4 538	3 900	638	14.1
1940.	17 005	9 085	7 920	46.6	3 153	2 532	621	19.7
1941.	10 567	5 649	4 918	46.5	2 569	2 006	563	21.9
1942.	8 925	4 823	4 102	46.0	1 741	1 260	481	27.6
1943.	11 841	6 360	5 481	46.3	2 151	1 587	564	26.2
1944.	11 400	7 017	4 383	38.4	2 333	1 714	619	26.5
1945.	10 909	6 784	4 125	37.8	1 746	1 311	435	24.9
1946. . .	22 827	11 965	10 862	47.6	3 777	2 983	794	21.0

1) For 1930—42: 25.0, 26.8, 29.3, 28.4, 22.2, 29.1, 27.8, 20.8, 20.2, 19.0, 25.4, 25.6 og 34.5.

Tabell 25. Pst. av alle drukkenskapsforseelser som er begått av kvinner.

	1913	1922	1923	1924	1925	1926	1927	1928	1929	1930	1931	1932	1933
Alle byer ..	4.97	2.91	3.09	3.24	4.16	4.35	4.85	5.14	4.01	4.44	5.01	4.73	5.16
Oslo	8.60	4.72	4.49	4.75	6.39	6.96	7.72	7.25	5.72	6.06	7.35	6.64	7.11
Andre byer	2.54	1.43	1.65	1.83	2.00	1.85	2.30	3.41	2.61	3.16	3.18	3.01	3.51
Bygder	0.75	0.51	1.11	1.30	1.20	1.21	1.37	1.38	1.38	1.31	1.70	1.89	1.67
	1934	1935	1936	1937	1938	1939	1940	1941	1942	1943	1944	1945	1946
Alle byer ..	5.27	5.02	5.17	4.73	4.37	4.40	4.54	5.59	7.33	8.07	8.24	7.46	4.93
Oslo	7.59	7.29	7.94	7.16	6.41	6.79	7.52	9.80	12.27	13.68	12.50	11.76	7.33
Andre byer	3.35	3.11	2.94	2.91	2.79	2.57	2.38	3.45	4.30	4.43	5.65	4.59	3.34
Bygder	1.23	1.60	2.08	1.55	1.73	1.59	1.41	1.37	1.90	1.83	1.24	1.35	1.32

Anm.: Drukkenskapsforseelsenes antall var for kvinner 1930—46: 1483, 1431, 1416, 1480, 1500, 1442, 1581, 1495, 1490, 1513, 1373, 932, 1096, 1625, 1542, 1385 og 1937.

**Tabell 26. Byene fordelt etter den viktigste slags lokalhandel¹⁾
1939, 1946 og 1947.**

	1947		1946		1939	
	Antall	Hj.hørende folkemengde 3/12 1946	Antall	Hj.hørende folkemengde 3/12 1946	Antall	Hj.hørende folkemengde 3/12 1939 ²⁾
1. Salg og skjenking av brennevin	6	502 531	6	502 531	6	449 297 ²⁾
2. Salg av brennevin	14	189 491	14	189 491	11	113 194
3. Salg og skjenking av vin	5	24 556	5	24 556	9	37 238
4. Salg av vin	-	-	-	-	1	14 646
5. Skjenking av vin { a. m. ølsalg ³⁾	10	30 798	9	35 646	3	20 794
	1	1 109	2	2 784	4	12 277
6. Salg av alt slags øl ⁴⁾	9	48 662	8	38 172	10	68 306
7. Salg av øl unnt. borkøl	5	25 115	1	6 037	1	262
8. Skjenking av alt slags øl	-	-	-	-	1	3 594
9. Skjenking av øl unnt. borkøl ..	-	-	-	-	2	9 980
10. Ingen rusdrikkhandel	5 ¹⁾ 16	54 497	6 ¹⁾ 21	77 542	7 ¹⁾ 19	73 997
Tilsammen	66	876 759	66	876 759	67	803 585

1) Det er ikke tatt hensyn til sesongbevillinger og departementsbevillinger. De salgs- og skjenkeberettigtede har i 1946 og 1947 ikke hatt anledning til å omsette sterkere øl enn bajer og pilsener. I 1946 var omsetningen av sterkere øl enn landsøl ubetydelig. Jfr. tabell 2. 2) Det er tatt hensyn til senere bytvidelser. 3) Herunder kommuner med bryggeri. I disse år ingen byer med bare bryggerisalg. 4) Herunder kommuner med bryggeri. I 1947 har 1 by med 12 767 innbyggere bare bryggerisalg og i 1939 2 byer med 59 172 innbyggere. 5) Herav 11 byer med 11 230 innbyggere salg av alkoholsvakt øl. 6) Likeså 8 og 32 153. 7) Likeså 2 og 5757.

**Tabell 27. Antallet av byer som har handel¹⁾ av de forskjellige slags
1939, 1946 og 1947.**

		1947		1946		1939	
		Antall	Hj. hørende folkemengde 3/12 1946	Antall	Hj. hørende folkemengde 3/12 1946	Antall	Hj. hørende folkemengde 1/12 1930 2)
Alle byer		66	876 759	66	876 759	67	808 585
Brennevin	{ handel i det hele	20	692 022	20	692 022	17	562 491
	{ salg	20	692 022	20	692 022	17	562 491
	{ skjenking	6	502 531	6	502 531	6	449 297
Vin	{ handel i det hele	36	748 485	36	755 008	33	637 526
	{ salg	25	716 578	25	716 578	26	604 455
	{ skjenking	33	678 249	32	676 993	31	612 544
Bokkøl	{ handel i det hele	42	784 897	41	777 553	45	719 346
	{ salg ³⁾	41	783 788	39	770 243	40	703 475
	{ skjenking	36	743 640	32	685 616	37	655 125
Bajerøl,	{ handel i det hele	49	816 627	44	788 984	48	729 588
pilsenerøl	{ salg ⁴⁾	48	815 518	41	780 565	41	703 737
(sk.kl. 2)	{ skjenking	40	773 300	36	703 221	39	665 105

¹⁾ Det er ikke tatt hensyn til sesongbevillinger og departementsbevillinger. De salgs- og skjenkeberettigede har i 1946 og 1947 ikke hatt anledning til å omsette sterkere øl enn bajer og pilsener. I 1946 var omsetningen av sterkere øl enn landsøl ubetydelig. Jfr. tabell 2. ²⁾ Det er tatt hensyn til senere bytvidelser. ³⁾ Herunder kommuner med bryggeri. I 1947 har 3 byer med 35 949 innbyggere bare bryggerisalg, i 1946 2 byer med 55 392 innbyggere og i 1939 2 byer med 59 172 innbyggere. ⁴⁾ Likeså i 1947 2 byer med 18 941 innbyggere. 1946 og 1939 som anført i note 3.

**Tabell 28. Herredene fordelt etter den viktigste slags lokalhandel¹⁾
1939, 1946 og 1947.**

	Antall herreder i Riket	Salg og skjen- king av vin	Salg av vin	Skjenking av vin		Salg av alt slags øl	Salg av annet øl enn bokkøl	Skjen- king av alt slags øl	Skjen- king av annet øl enn bokkøl	Ingen rus- drikk- handel
				med ølsalg	uten ølsalg					
1947	680	-	1	25	45	22	23	16	9	²⁾ 538
1946	680	-	-	21	45	23	16	17	7	³⁾ 561
1939	682	2	-	19	65	10	7	32	14	⁴⁾ 533

¹⁾ Det er ikke tatt hensyn til sesongbevillinger og departementsbevillinger. De salgs- og skjenkeberettigede har i 1946 og 1947 ikke hatt anledning til å omsette sterkere øl enn bajer og pilsener. I 1946 var omsetningen av sterkere øl enn landsøl ubetydelig. Jfr. tabell 2. ²⁾ Herav har 62 salg av alkoholsvakt øl. ³⁾ Likeså 44. ⁴⁾ Likeså 16.

Byer og herreder hvor det er gitt rusdrikkbevillinger i 1947.

(Sesongbevillinger unntatt. Byer med bryggeri tatt med.)

Byer med:

- I Salg og skjenking av brennevin: Oslo, Hamar, Drammen, Tønsberg, Bergen og Trondheim.
- II Salg av brennevin: Fredrikstad, Moss, Lillehammer, Gjøvik, Kongsberg, Horten, Sandefjord, Larvik, Arendal, Kristiansand, Stavanger, Bodø, Narvik og Tromsø.
- III Salg og skjenking av vin: Fredrikstad, Moss, Drøbak, Oslo, Kongsvinger, Hamar, Lillehammer, Gjøvik, Hønefoss, Drammen, Kongsberg, Holmestrand, Horten, Tønsberg, Sandefjord, Larvik, Skien, Arendal, Kristiansand, Bergen, Trondheim og Bodø.
- IV Salg av vin: Stavanger,¹⁾ Narvik og Tromsø.
- V Skjenking av vin: Halden, Son, Åsgårdstrand, Stavern, Kragerø, Langesund, Grimstad, Levanger, Mo, Svolvær og Harstad.
- VI Salg og skjenking av alt slags øl: Oslo, Halden, Sarpsborg, Fredrikstad, Son, Kongsvinger, Hamar, Lillehammer, Hønefoss, Drammen, Kongsberg, Holmsbu, Svelvik, Holmestrand, Horten, Åsgårdstrand, Tønsberg, Sandefjord, Larvik, Kragerø, Langesund, Porsgrunn, Skien, Arendal, Kristiansand, Stavanger, Bergen, Trondheim, Levanger, Mosjøen, Mo, Bodø, Narvik, Svolvær og Tromsø.
- VII Salg av alt slags øl og skjenking av øl unntatt bokkøl: Moss.
- VIII Salg av alt slags øl: Drøbak, Tvedestrand, Kopervik, Haugesund og Brønnøysund.
- IX Salg og skjenking av øl unntatt bokkøl: Notodden, Grimstad og Harstad.
- X Salg av øl unntatt bokkøl: Hvitsten, Molde, Kristiansund og Steinkjer.
- XI Skjenking av alt slags øl: Stavern.

Herreder med:

- I Salg av vin: Nordland: Vågan.
- II Skjenking av vin: Akershus: Ås, Vestby, Bærum, Aker, Asker og Nesodden. Hedmark: Ringsaker, Stange, Vang, Furnes, Tynset, Åmot og Alvdal. Opland: Lesja, Vågå, Sel, Nord-Fron, Sør-Fron, Øyer, Ø. Gausdal, Fåberg, Brandbu, Heidal, Fluberg, Jevnaker, N. Land, S. Land, Ø. Slidre, Dovre, V. Slidre, N. Aurdal, Ringeby og Vang. Buskerud: Norderhov, Hole, Lier, Hol, Uvdal, Modum og Ådal. Vestfold: Borre, Tjøme, Sem og Strøm. Telemark: Gransherød, Hjartrdal, Tinn, Rauland og Lårdal. Aust-Agder: Fjære. Rogaland: Sola og Sauda. Hordaland: Kinsarvik, Eidfjord, Tysnes, Ulvik, Voss, Os, Ullensvang og Odda. Sør-Trøndelag: Opdal, Røros bergstad og Strinda. Nordland: Hadsel, Stamnes, Moskenes, Hol, Flakstad og Sortland. Troms: Storfjord og Tromøysund.

¹⁾ Utsalg åpnet 1. juli 1947. Bevilling også i 1946.

- III Salg og skjenking av alt slags øl: Akershus: Aker, Vestby, Oppegård, As, Rælingen, Bærum og Nesodden. Hedmark: Vang, Nes og Elverum. Opland: Jevnaker, N. Aurdal og N. Land. Buskerud: Lier, Modum, Ådal, Hole, Norderhov, Nedre Eiker og Hurum. Vestfold: Nøtterøy, Tjøme, Sem, Borre, Sande og Strømm. Telemark: Tinn. Nordland: Hadsel. Finnmark: Sør-Varanger.
- IV Salg av alt slags øl og skjenking av øl unntatt bakkøl: Akershus: Lillestrøm.
- V Salg av alt slags øl: Akershus: Frogn, Nannestad, Ski, Lørenskog, Gjerdrum, Nittedal og Kråkstad. Hedmark: Vang. Vestfold: Våle. Aust-Agder: Hisøy. Rogaland: Avaldsnes. Nord-Trøndelag: Stjørdal.
- VI Salg av øl unntatt bakkøl og skjenking av alt slags øl: Akershus: Asker, Hedmark: Furnes, Ringsaker og Stange. Troms: Tromøysund.
- VII Salg og skjenking av øl unntatt bakkøl: Østfold: Askim og Rygge. Akershus: Skedsmo og Eidsvoll. Hedmark: Eidskog, Brandval, Åsnes og Romedal. Opland: Gran. Buskerud: Røyken. Vestfold: Skoger. Troms: Kvæfjord.
- VIII Salg av øl unntatt bakkøl: Østfold: Våler, Hobøl og Trøgstad. Akershus: Setskog, Fet, Ullensaker, Sørums og Enebak. Vestfold: Hof og Ramnes. Nordland: Hemnes.
- IX Skjenking av alt slags øl: Akershus: Hurdal og Nordre Høland. Hedmark: Stor-Elvdal, Tynset, Ytre Rendal, Åmot, Vinger og Alvdal. Opland: Ø. Gausdal, Fluberg, Vang, Fåberg, Øyer, Sør-Fron, Nord-Fron, Sel, Vågå, Brandbu, Dovre, Lesja, Sør-Aurdal, V. Slidre, Ø. Slidre, S. Land og Heidal. Buskerud: Rollag, Krødsherad, Øvre Sandsvær, Ytre Sandsvær, Ø. Eiker, Nore, Flå, Uvdal, Hol og Ål. Telemark: Gransherad, Hjartdal, Rauland og Lårdal. Aust-Agder: Fjære. Rogaland: Sola og Sauda. Hordaland: Odda, Kinsarvik, Eidfjord, Voss, Ullensvang, Tysnes, Ulvik og Os. Sogn og Fjordane: Aurland. Sør-Trøndelag: Opdal, Strinda og Røros bergstad. Nordland: Moskenes, Hol, Flakstad, Lødingen, Stamnes og Sortland. Troms: Storfjord.
- X Skjenking av øl unntatt bakkøl: Østfold: Mysen. Hedmark: Løten og Folldal. Opland: Lom, Vestre Gausdal og Ringeby. Buskerud: Hemse-dal, Nes og Gol. Telemark: Sauherad.

Norges Offisielle Statistikk, rekke X. (Statistique Officielle de la Norvège, série X.)

Rekke X.

Trykt 1946.

(Forts.)

- Nr. 116. Norges postverk 1945. (*Statistique postale.*)
- 117. Jordbruksstatistikk 1945. (*Superficies agricoles et élevage du bétail. Récoltes etc.*)
- 118. Sinnssykehusenes virksomhet 1942. (*Statistique des hospices d'aliénés.*)
- 119. Veterinærvesenet 1944. (*Service vétérinaire.*)
- 120. Telegrafverket 1944—1945. (*Télégraphes et téléphones de l'Etat.*)
- 121. Syketrygden 1943. (*Assurance-maladie nationale.*)

Rekke X.

Trykt 1947.

- Nr. 122. Kriminalstatistikk 1943 og 1944. (*Statistique de la criminalité pour les années 1943 et 1944.*)
- 123. Statistisk-økonomisk oversikt over året 1946. (*Aperçu de la situation économique.*)
- 124. Norges handel 1945. (*Commerce.*)
- 125. Norges fiskerier 1943. (*Grandes pêches maritimes.*)
- 126. Norges private aksjebanker og sparebanker 1945. (*Statistique des banques privées par actions et des caisses d'épargne.*)
- 127. Veterinærvesenet 1945. (*Service vétérinaire.*)
- 128. Arbeidslønninger 1945. (*Salaires des ouvriers.*)
- 129. Forsikringsselskaper 1945. (*Sociétés d'assurances.*)
- 130. Norges bergverksdrift 1945. (*Mines et usines.*)
- 131. Norges postverk 1946. (*Statistique postale.*)
- 132. Stortingsvalget 1945. (*Elections en 1945 pour le «Storting».*)
- 133. Kommunevalgene 1945. (*Elections en 1945 pour les conseils communaux et municipaux.*)
- 134. Norges kommunale finanser 1942—43. (*Finances des communes.*)
- 135. Norges industri 1944. (*Statistique industrielle.*)
- 136. Private funksjonærers lønningsforhold i juli 1946. (*Traitements des fonctionnaires privés.*)
- 137. Skattestatistikken 1945—46. (*Répartition d'impôts.*)
- 138. Meieribruket i Norge 1945. (*L'industrie laitière de la Norvège.*)
- 139. Kommunenes gjeld og kontantbeholdning m. v. 1946. (*Dette etc. des communes.*)
- 140. Telegrafverket 1945—46. (*Télégraphes et téléphones de l'Etat.*)
- 141. Norges jernbaner 1941—42 og 1944—45 (*Chemins de fer norvégiens.*)
- 142. Skolestatistikk 1943—44. (*Instruction publique.*)

Rekke X.

Trykt 1948.

- Nr. 143. Statistisk-økonomisk oversikt over året 1947. (*Aperçu de la situation économique.*)
- 144. Norges Brannkasse 1944—46. (*Statistique de l'office national d'assurance contre l'incendie.*)
- 145. Alkoholstatistikk 1946. (*Statistique de l'alcool.*)

Statistisk Sentralbyrå har dessuten bl. a. gitt ut disse verker:
Statistiske Meddelelser. 12 nr. i året. (*Bulletin mensuel du Bureau Central de Statistique.*)
Månedsoppgaver over vareomsetningen med utlandet. Trykkes månedsvis. (*Bulletin mensuel du commerce extérieur.*)
Fortegnelse over Norges Offisielle Statistikk m. v. 1828—31. desember 1920. Kristiania 1889, 1913 og 1922. (*Catalogue de la Statistique Officielle.*)
Statistiske Oversikter 1914. Kristiania 1914. Statistiske Oversikter 1926. Oslo 1926. (*Résumé rétrospectif 1914 et 1926.*)

Alle verker er til salgs hos H. Aschehoug & Co., Oslo.

Av følgende årganger av «Statistisk Årbok» og «Norges Handel» er Byråets beholdning meget knapp, og Byrådet er takknemlig for å få overlatt enkelte eksemplarer: Statistisk Årbok samtlige årganger til og med 1940.
Norges Handel samtlige årganger til og med 1915, dessuten 1921, 1927, 1934—1939.

4. februar 1948.